

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SULHİ DÖLEK'İN ÇOCUKLARA YÖNELİK
HİKÂYE ve ROMANLARINDAKİ EĞİTSEL İLETİLER**

**Hazırlayan
Gökhan ÖNDER**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY**

Yüksek Lisans Tezi

**Mayıs 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SULHİ DÖLEK'İN ÇOCUKLARA YÖNELİK
HİKÂYE ve ROMANLARINDAKİ EĞİTSEL İLETİLER
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Gökhan ÖNDER**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY**

**Mayıs 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Gökhan ÖNDER

“Sulhi Dölek’in Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Gökhan ÖNDER

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD Başkanı

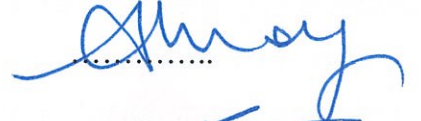
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN

Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY danışmanlığında Gökhan ÖNDER tarafından hazırlanan “Sulhi Dölek’in Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

...03 / 05 / 2019...

JÜRİ:

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI

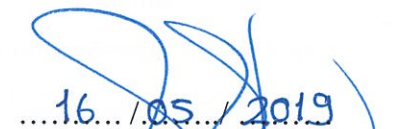
.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet FİDAN

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 16/05/2019... tarih ve ...23-01... sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi16/05./2019.'dir.

.....16 / 05 / 2019.....

Prof. Dr. Ceydet KIRPIK

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların çok yönlü gelişimlerinde önemli bir paya sahiptir. Bu ürünler, birçok olaya ve duruma dair tecrübelerini çocuklara sunmaya çalışır. Bu sayede, çocuk okuyucuların hayata hazırlanması ve yaşama dair bilgi birikimlerinin zenginleşmesi amaçlanmaktadır. Eserlerde yer alan olaylar ve durumlar aracılığıyla okuyuculara birtakım iletiler sunulmaktadır. Eserlerde yer alan bu iletiler sayesinde çocukların gelişimlerine ve eğitimlerine farklı açılardan katkı sağlandığı söylenebilmektedir.

Çocuğa ve onun çok yönlü gelişimine verilen değerin her geçen gün artmasına paralel olarak çocuk edebiyatına verilen değer de günümüzde oldukça artmıştır. Bu sayede de çocuklara yönelik eserler veren yazarların sayısı her geçen gün artmaktadır. Sulhi Dölek de birikimlerini bu alanda kullanan yazarlarımızdan birisidir. Bu çalışmada, Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu hikâye ve romanlarda yer alan eğitsel iletilerin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede, eserlerin çocuk eğitiminde kullanılabilmesine yönelik ailelere, çocuklara ve eğitimcilere yardımcı olunması planlanmaktadır.

Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletileri belirlemek üzere yapılan bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, problem durumu belirlenmiş ve araştırmanın amacı ile önemi açıklanmıştır. Buna bağlı olarak da araştırma ile ilgili varsayımlar ve sınırlılıklar belirtilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde genel bilgiler sunulmuş olup öncelikle edebiyat ve edebiyatın işlevlerine değinilmiştir. Edebiyat ile ilgili gerekli bilgilere değinildikten sonra çocuk edebiyatının nitelikleri ve işlevleri belirtilmiştir. Çalışmada incelenen eserlerin türleri hikâye ve roman olduğu için çocuk hikâye ve romanlarının özelliklerine yer verilmiş ve ardından çocuk kitaplarında eğitsel iletiler ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Bundan sonra, araştırmaya konu olan hikâye ve romanların yazarı olan Sulhi Dölek'in hayatı ve edebî kişiliği açıklanmış; yazarın eserleri ile ilgili bilgiler verildikten sonra yazarla ilgili yapılan akademik çalışmalara değinilmiştir.

Araştırma yönteminin yer aldığı üçüncü bölümde, araştırma modeli ile araştırma dokümanları belirlenmiş; verilerin toplanması, analizi ve değerlendirilmesine yönelik yapılan çalışmalar anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde, incelenen eserlerden elde edilen bulgular yer almaktadır. İncelenen eserlerde tespit edilen eğitsel iletiler tek tek ele alınmış, bu iletileri örnekleyen cümleler ilgili kitaptan alıntılanarak gösterilmiştir. Eserlerin incelenmesi ile ulaşılan sonuçlar ve çalışma sonuçlarına bağlı olarak sunulan öneriler ise çalışmanın beşinci bölümünü oluşturmaktadır.

“Sulhi Dölek’in Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler” adlı çalışmamın her aşamasında kıymetli rehberliğini benden esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY’a, yüksek lisans öğrenimim süresince bilgilerinden istifade ettiğim tüm hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatımın her döneminde yanımda olan ve beni destekleyen aileme, tezimin her aşamasında fedakârlık göstererek bana yardımcı olan eşime ve sevgisiyle her an destekçim olan kızıma teşekkür ederim.

Gökhan ÖNDER
Mayıs 2019, KAYSERİ

SULHİ DÖLEK'İN ÇOCUKLARA YÖNELİK HİKÂYE ve ROMANLARINDAKİ EĞİTSEL İLETİLER

Gökhan ÖNDER

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2019
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

ÖZET

Çocuk edebiyatı, günümüz edebiyat dünyasında kendisine önemli bir yer edinmiş durumdadır. Çocuk gelişimi ve eğitimi açısından son derece önemli olan çocuk edebiyatının hitap ettiği kitlenin çocuklardan oluştuğu düşünüldüğünde bu alanın üzerinde titizlikle durulması gerektiği görülmektedir. Çocuğa hitap eden edebî metinlerin, çocukta olumlu yönde duygu, düşünce, beceri ve davranış oluşturmaya yardımcı olması beklenmektedir. Çocuklara yönelik eserler, çocukta olumlu davranış değişikliği meydana getirebilmek için birtakım mesajlar içerir. Eserler, içerdikleri bu mesajlar aracılığıyla çocukta olumlu kavram gelişimini sağlamaya yardımcı olmaktadır.

Nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek yürütülen bu çalışmada doküman incelemesi yapılmıştır. Sulhi Dölek'in çocuklar için yazmış olduğu 4 romanı ve 3 hikâye kitabındaki eğitsel iletiler belirlenmiş, bu eğitsel iletilerin eserlerde yer aldığı bölümler ortaya konulmuştur.

İncelenen eserlerde en çok yardımseverlik, misafirperverlik, hayvan sevgisi, birlik ve beraberlik, düşünceli davranmak, tabiat sevgisi ve tedbirli olmak gibi eğitsel iletiler yer almaktadır. Eserlerde yer alan eğitsel iletilerin çocukların yaş aralıklarına ve gelişimsel özelliklerine uygun olduğu, eserlerde olumlu yönde iletilerin yer aldığı, işlenen eğitsel iletilerin genelde dolaylı olarak verildiği tespit edilmiştir. Çoğunlukla çocuklardan oluşan kahramanlar, okuyucunun gerçek hayatta karşılaşılabileceği tarzda olaylar ve sade bir dil kullanılması sayesinde iletilerin çocuklara daha kolay ulaşmasının sağlandığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sulhi Dölek, çocuk edebiyatı, eğitsel ileti.

EDUCATIONAL MESSAGES IN SULHI DÖLEK'S STORIES AND NOVELS FOR CHILDREN

Gökhan ÖNDER

Erciyes University, Institute of Educational Sciences
Master Thesis, May 2019
Supervisor: Asst. Prof. Erol AKSOY

ABSTRACT

Children's literature has an important place in today's literature community. When it is considered that children's literature, which is very important in terms of child development and education that appeal to children, it is seen that this area needs to be meticulously dwell on. The literary texts that appeal to the child are expected to help to form in a positive way emotions, thoughts, skills and behaviors in the child. Literary works for children include a number of messages to form positive behavior change in the child. Works of literature which includes these messages help to provide positive concept development in children.

In this study which based on qualitative research approach, document review was used. Educational messages have been designated in Sulhi Dölek's four novels for children and in three storybooks, the sections where these educational messages are included in the works have been revealed.

In the works examined, educational messages such as helpfulness, hospitality, love of animal, unity and togetherness, thoughtfulness, love of nature and being cautious are included. It was determined that the educational messages included in the works were appropriate for the children's age ranges and progressional characteristics, that the positive messages were included in the works and the educational messages that are processed are usually given indirectly. It has been determined that the messages reach children more easily thanks to the characters which consist of mostly children, the events that the reader can encounter in real life, and the use of a simple language.

Keywords: Sulhi Dölek, children's literature, educational message.

İÇİNDEKİLER

SULHİ DÖLEK'İN ÇOCUKLARA YÖNELİK HİKÂYE ve ROMANLARINDAKİ EĞİTSEL İLETİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.1.2. Alt Problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
GENEL BİLGİLER	8
2.1. Edebiyat ve Edebiyatın İşlevleri.....	8
2.1.1. Edebiyat	8
2.1.2. Edebiyatın İşlevleri	10
2.2. Çocuk Edebiyatı	12
2.2.1. Çocuk	12
2.2.2. Çocuk Edebiyatı.....	14
2.2.3. Çocuk Edebiyatının Nitelikleri ve İşlevleri	16
2.2.4. Çocuk Edebiyatında Hikâye ve Roman	19
2.2.5. Çocuk Hikâye ve Romanlarında Bulunması Gereken Özellikler	25

2.3. Çocuk Kitaplarında İleti, Eğitsel İleti ve Eğitsellik	27
2.4. Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Sulhi Dölek	33
2.4.1. Sulhi Dölek'in Hayatı	33
2.4.2. Sulhi Dölek'in Edebî Kişiliği	34
2.4.3. Sulhi Dölek'in Eserleri	35
2.4.4. Sulhi Dölek ile İlgili Araştırmalar	37
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Çalışma Dokümanları.....	39
3.3. Verilerin Toplanması.....	41
3.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi	42
BULGULAR.....	44
4.1. Sulhi Dölek'in Çocuk Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler.....	44
4.1.1. Arkadaşım Dede	44
4.1.1.1 Eğitsel İletiler	45
4.1.2. Kahkaha Tarlası	55
4.1.2.1. Eğitsel İletiler	57
4.1.3. Yeşil Bayır	63
4.1.3.1. Eğitsel İletiler	64
4.1.4. Üçüncü Kattaki At	84
4.1.4.1. Eğitsel İletiler	86
4.2. Sulhi Dölek'in Çocuk Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler.....	95
4.2.1. Kestane Şekeri	95
4.2.1.1. Kestane Şekeri.....	96
4.2.1.1.1. Eğitsel İletiler	97
4.2.1.2. Ömer.....	98
4.2.1.2.1. Eğitsel İletiler	99
4.2.1.3. Trenler	100
4.2.1.3.1. Eğitsel İletiler	101
4.2.1.4. Uçak	102
4.2.1.4.1. Eğitsel İletiler	102
4.2.1.5. Simitçi	103
4.2.1.5.1. Eğitsel İletiler	104

4.2.1.6. Bir Kış Öyküsü.....	104
4.2.1.6.1. Eğitsel İletiler	105
4.2.1.7. Kahverengi Giysiler	106
4.2.1.7.1. Eğitsel İletiler	106
4.2.1.8. İpekkelebeği	108
4.2.1.8.1. Eğitsel İletiler	109
4.2.2. Her Şeyi Bilen Çocuk	109
4.2.2.1. Her Şeyi Bilen Çocuk.....	110
4.2.2.1.1. Eğitsel İletiler	111
4.2.2.2. Bir Yaz Öyküsü.....	111
4.2.2.2.1. Eğitsel İletiler	112
4.2.2.3. Çiçekler de Yararlıdır.....	113
4.2.2.3.1. Eğitsel İletiler	114
4.2.2.4. Eski Ev	115
4.2.2.4.1. Eğitsel İletiler	116
4.2.2.5. Yolculuk.....	116
4.2.2.5.1. Eğitsel İletiler	117
4.2.2.6. Dünyanın Son Günü.....	118
4.2.2.6.1. Eğitsel İletiler	118
4.2.2.7. Acemi Satıcılar.....	119
4.2.2.7.1. Eğitsel İletiler	120
4.2.2.8. Son Söz - Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler.....	120
4.2.2.8.1. Eğitsel İletiler	120
4.2.3. Küçük Çalgıcılar	121
4.2.3.1. Küçük Çalgıcılar	122
4.2.3.1.1. Eğitsel İletiler	122
4.2.3.2. Gece ve Sesler	123
4.2.3.2.1. Eğitsel İletiler	124
4.2.3.3. Devlet Kuşu.....	124
4.2.3.3.1. Eğitsel İletiler	125
4.2.3.4. Neyin Resmini Yapayım?	125
4.2.3.4.1. Eğitsel İletiler	126
4.2.3.5. Gölgem ve Ben.....	126

4.2.3.5.1. Eğitsel İletiler	127
4.2.3.6. Bulunan Para	127
4.2.3.6.1. Eğitsel İletiler	128
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	129
5.1. Sonuç	129
5.2. Öneriler.....	136
KAYNAKÇA	137
ÖZ GEÇMİŞ.....	141

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD** : Anabilim Dalı
s. : Sayfa
TDK : Türk Dil Kurumu
vd. : ve diğerleri
çev. : Çeviren
t.y. : Tarih yok
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
EBA : Eğitim Bilişim Ağı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Arkadaşım Dede İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler.....	45
Tablo 2. Kahkaha Tarlası İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler	57
Tablo 3. Yeşil Bayır İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler	65
Tablo 4. Üçüncü Kattaki At İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler.....	86
Tablo 5. Kestane Şekeri İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler.....	96
Tablo 6. Her Şeyi Bilen Çocuk İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler	109
Tablo 7. Küçük Çalgıcılar İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler	121

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanoğlu, tarihin her döneminde duygu, düşünce, bilgi, izlenim ve deneyimlerini ifade etme gereksinimi hissetmiştir. Kendini ifade etme gereksinimi duymanın yanında diğer bireylerin neler düşündüklerini, neler hissettiklerini de merak etmiştir. İnsan, bu merak duygusunu gidermek ve diğer bireylere kendisini ifade edebilmek için çeşitli vasıtalar kullanmıştır. Bu vasıtalar arasında edebiyat; anlatılmak istenenleri en ince ayrıntılarıyla yansıtabilmesi, bireylerin duygularına hitap edebilmesi, onların ruh dünyalarına seslenebilmesi ve onlara estetik bir bakış açısıyla ulaşabilmesi sayesinde önemli bir vasıta hâlini almıştır.

Edebiyat, bireyler arasında iletişimi sağlayan, onlara diğer insanları, olayları ve durumları anlatan bir sanattır. Edebiyat, her şeyden önce bir sanat duyarlılığı ve estetik bakış açısı gerektirir. Edebiyat eserleri, sanatsal bir anlayışla ve estetik bir zevkle; insanlar, milletler ve kültürler arasında birer köprü vazifesi görmektedir.

Edebiyat, hitap ettiği yaş aralıklarına göre farklı şekillerde eğitici özellikler barındırır. Özellikle çocuklara yönelik edebiyat eserlerinin, çocukların eğitiminde önemli bir görev üstlendiği söylenebilir. Çocukların hayata hazırlanmasında, onların ruh dünyasına seslenerek estetik bir bakış açısı kazandırılması oldukça önemlidir. Bu noktada çocuk edebiyatı, çocukların eğitimlerinde bir vasıta görevi üstlenmektedir. Çünkü edebiyat, eğitimin yanında, çocuktaki estetik algının da gelişip şekillenmesinde pay sahibidir.

Edebiyat ve eğitim, insanı konu alır ve onu her yönüyle daha iyiye daha güzele götürme çabası taşır. Her iki alan da kişinin kendisini ve çevresini tanımasını, toplumla uyumlu bir birey hâline gelmesini amaçlar. Hem edebiyat hem de eğitim; çalışkan, yaratıcı ve erdemli bireyler yetiştirmeye çalışırken insan, millet ve vatan sevgisini aşlamayı da ihmal etmez (Kavcar, 1999).

Çocuğun gelişim sürecinde ilk etkileşimi ailesi ile olmaktadır. Bunu, sosyal çevre ve okul yaşantıları izler. Bunların ardından, çocuklara ulaşan ve onların dünyasına hitap eden edebî eserlerin geldiği söylenebilir. Çocuklara yönelik eserler, çocuklarda küçük yaşlardan başlamak üzere edebî ve sanatsal bir algı oluşur. Çocuk, kitaplar sayesinde dünyaya farklı açılardan bakmayı öğrenir. Çocuk kitaplarının her biri, okuyucusuna farklı düşünceler sunmaktadır. Bu düşüncelerle birlikte, çocuğu olumlu davranışlara yönlendirme amacı güdülür. Çocuk edebiyatı yazarları, eserlerinde verdikleri mesajlar ile çocukların öncelikle kendisine, ailesine, çevresine, yurduna, milletine ve tüm insanlığa faydalı bireyler olarak yetişmeleri için çaba sarf etmektedirler.

Ülkemizde önceleri çocuk edebiyatının sadece eğitici yönü üzerinde durulmuş, eğlendirici yönü göz ardı edilmiştir. Oysa çocuk edebiyatı ürünlerinin eğitmekle birlikte önemli bir görevi de çocuğu eğlendirmektir. Edebiyat araştırmacıları tarafından Türkiye’de çocuk edebiyatı gelişimin başlangıcı sayılan Tanzimat Dönemi’nden önce yazılan kitaplarda, doğrudan çocukları eğitime ve onlara öğütler verme amacı güdülmüştür (Yalçın ve Aytaş 2014).

Edebiyatçılar, Tanzimat Dönemi ile birlikte artan bir hızla çocuk edebiyatına yönelmişlerdir. Bundan önce yaptıkları hatalardan da ders çıkararak tamamen çocuklara yönelik eserler vermeye başlamışlardır. Özellikle Milli Edebiyat Dönemi ile birlikte, çocukları millî ve manevî değerler açısından eğitebilmek amacıyla Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin gibi millî edebiyat sanatçıları, çocuklara yönelik yazmış oldukları eserlerle çocuk edebiyatımızın gelişmesine katkıda bulunmuşlardır (Yalçın ve Aytaş 2014).

Cumhuriyet’in ilan edilmesi ile birlikte tüm alanlarda bir değişim ve dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Bu değişim, kendisini çocuk edebiyatı alanında da Latin harflerinin kabulü sonrasında hissettirmiştir. Bu dönemde, çocuk daha fazla önemsenmiştir. Çocuklara yönelik çok farklı etkinlikler düzenlenerek onların toplum içinde önemli bir yere sahip oldukları vurgulanmıştır. Çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar, Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte artmış olsa da bu çalışmaların tam olarak istenilen niteliklere ulaşabildiğini söylemek mümkün değildir (Yalçın ve Aytaş 2014).

Yaşanan gelişmeler ile birlikte, ülkemizde özellikle 1970’li yıllardan itibaren çocuk edebiyatı alanında pek çok yenilik yaşanmıştır. Artık, doğrudan “çocuk için edebiyat” kavramı kendini kabul ettirmiştir. Çocuklara yönelik eserlerle onları bir yandan eğlendirmek bir yandan da istedik yönde eğitmek temel gaye hâline gelmiştir.

Bu süreçte çocuklara yönelik eserlerin sayısı ve niteliği oldukça artmış; dergi, gazete, televizyon, radyo gibi basın-yayın organlarında çocuk edebiyatı ürünleri kendilerine önemli bir yer edinmiştir.

Çocuk edebiyatı-çocuk için edebiyat düşüncesinin gittikçe yerleştiği günümüzde, çocuklar için eserler veren yazarlarımızın sayısı oldukça artmıştır. Çocuklara yönelik eserler veren yazarlarımızdan birisi de Sulhi Dölek'tir. Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik eserleri incelenerek bu eserlerin çocuk eğitiminde kullanılabilmesi ve bu eserlerin çocuklara aktarmak istediği eğitsel iletilerin tespit edilmesi sağlanmalıdır. Bu sayede hem çocuklara hem ailelere hem de eğitimcilere, Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik eserlerini kullanabilmeleri açısından rehberlik edilecektir.

1.1. Problem Durumu

Çocuk, içerisinde yaşadığı toplumun bir ferdi olarak o toplumun geleceğini inşa edecek kişidir. Bu sebeple çocuğun tüm yönleriyle yetiştirilmesi ve yeterli donanıma sahip hâle gelmesi gerekmektedir. Çocuğun yetiştirilmesi ve istedik yönde eğitilmesi için aile, okul, sosyal çevre ile birlikte edebî eserlerin payı olduğu kabul edilen bir gerçektir. Bu kapsamda çocuklara hitap eden, çocuklara yönelik eserler ortaya koyarak onların olumlu tutum ve davranışları kazanmasını sağlayan çocuk edebiyatı yazarlarına büyük görev düşmektedir.

Çocuk edebiyatı yazarları, çocuklara yönelik eserleri ile çocukların kendini keşfetmesinde ve hayatı tanımada, olumlu bir kişilik oluşturmada doğrudan pay sahibi olan kişilerdir. Aynı zamanda, eserleri aracılığıyla eğitici bir görev üstlenmiş durumdadırlar. Bu eserleri aracılığıyla çocuklarda konuşma, dinleme, okuma, yorumlama, karşılaştırma, çıkarım yapabilme, eleştirel düşünme gibi becerilerin yanında kendini tanıma ve topluma uyum sağlama becerilerinin geliştirilmesine de yardımcı oldukları söylenebilir.

Hikâyelerin ve romanların, çocuk edebiyatı ürünleri arasında çocukların severek okuduğu türlerden olduğu söylenebilir. Hikâye ve roman, yaşanabilecek olaylar üzerinden kurgulandığından masalın olağanüstü havasından sıyrılarak çocukta gerçeklik algısının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Çocukların, çocukluk çağının her döneminde hikâye ve romanları zevkle okudukları söylenebilir. Bu hikâye ve romanlarda yer alan olaylar, durumlar ve karakterler çocuğun hayatına girerek ona

rehberlik edici özellik kazanmaktadır. Çocuk hikâye ve romanlarının, çocuğa eğitici yönde iletiler sunması beklenmektedir. Bu nedenle hikâye ve romanlarda çocuklara verilmesi istenen birtakım mesajlar yer almaktadır. Yazar, metnine yerleştirdiği mesajlar aracılığıyla çocukla iletişim kurar ve ona seslenir. Çocuğa kazandırmak istediği olumlu duygu, düşünce, davranış ve becerileri bu mesajlar aracılığıyla kazandırmaya çalışır.

Belirtilen tüm özellikler dikkate alınarak Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu 4 roman ve 3 hikâye kitabında yer alan eğitsel iletilerin belirlenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik hikâye ve romanlarında eğitsel iletiler var mıdır?

1.1.2. Alt Problemler

1. Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik hikâye ve romanlarında yer alan olumlu yönde eğitsel iletiler nelerdir?
2. Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik hikâye ve romanlarında yer alan olumsuz yönde eğitsel iletiler nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bu ürünler, vermek istedikleri mesajları okuyucusuna sunarak onların eğitimlerinde pay sahibi olmaktadır. Bugünün çocuk okuyucularının yarının büyükleri olduğu düşünüldüğünde çocukların en iyi şekilde yetiştirilmesinin tüm toplumun faydasına olacağını söylemek mümkündür.

Sulhi Dölek üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu konuda iki adet yüksek lisans tez çalışmasının bulunduğu fakat yazarın eserlerinde yer alan eğitsel iletileri belirlemeye yönelik bir çalışmanın bulunmadığı görülmektedir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin hedef kitlesinin çocuklar olduğu düşünüldüğünde, bu eserlerle çocuklara

verilmesi planlanan iletilerin neler olduğunun tespitinin son derece önemli olduğu görülebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletilerin belirlenmesidir. Bu eğitsel iletilerin belirlenmesi ailelere, eğitimcilere ve çocuklara kitapların çocuk eğitiminde kullanılabilmesi açısından yardımcı olacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir toplumun geleceğini oluşturacak çocukların eğitimi, her zaman için önem taşımaktadır. Çocuk eğitiminde, çocuktaki kişilik özelliklerinin oluşup gelişmesinde çocuk edebiyatı ürünlerinin yeri büyüktür. Aile, çevre ve okulun işlevlerinin yanında çocuk edebiyatı ürünleri ile aktarılmak istenilenler çocuca aktarılabilir ve verilmek istenen mesajlar verilebilir.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların dünyasını olumlu yönde geliştirmeyi amaçlayan eserlerdir. Bu ürünlerin türleri, ele aldıkları konuların çeşitleri, anlatım özellikleri veya kahramanlarının özellikleri farklı olsa da hepsi çocuklara birtakım değerleri ve doğru davranışları kazandırmayı amaçlamaktadır (Arseven, 2005). Bu değerlerin ve doğru davranışların, eserlerde yer alan iletiler aracılığıyla çocuk okuyuculara sunulduğunu söylemek mümkündür. Her edebî eser, kendi hedef kitlesinin özelliklerini göz önüne alarak birbirinden farklı iletiler içerir. Çocuk kitaplarının hedef kitlesini de öncelikli olarak çocuklar oluşturmaktadır. Çocuk kitaplarına genel olarak bakıldığında, bu kitaplarda çocuklara olumlu davranışlar kazandırılmasını ve çocukların çok yönlü gelişim ve eğitimlerine katkıda bulunulmasını sağlayacak iletilerin yer aldığı söylenebilir.

Çocuklara yönelik yazılmış olan hikâye ve romanlar, çocuklara hitap eden ve çocuklardaki kişilik özelliklerinin şekillenmesine yardımcı olan başlıca edebî türler arasındadır. Çocuk hikâye ve romanları, çocuğu kendi dünyasına çekerek ona vermek istediği iletileri sunar. Bu eserlerle çocuklar, toplumun istediği yönde şekillendirilmeye çalışılır. Aynı zamanda da toplumun istediği özelliklerin çocuklar tarafından kazanılması amaçlanır. Her toplum, kendi edebî eserleriyle çocuklarına olumlu karakter özellikleri aşılmasını amaçlar.

Çocuk, yaşantısında değişik türlerde eğitsel uyarıcılarla karşılaşabilir. Çocuğun hayatı tanıma sürecinde karşısına çıkan eğitsel uyarıcılardan önemli bir tanesi edebî

eserlerdeki eğitsel iletilerdir. Adil olma, doğruluk, dürüstlük, hoşgörü, paylaşma, sevgi, saygı, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik gibi çocuk kitaplarında yer alan eğitsel iletilerle çocuk bir yandan hayata hazırlanırken bir yandan da dünyadaki güzel-çirkin, iyi-kötü gibi davranış kalıplarını sezmeye başlar. Çocukların, kendilerine yönelik yazılan eserlerde yer alan eğitsel iletilerden faydalanmaları ve bu iletilerin verildiği olaylarda kendi hayatlarından bir şeyler bulmaları mümkün olacaktır. Şekillendirilmeye hazır hâlde bulunan çocuklar, edebî eserlerde yer alan eğitsel iletiler vasıtasıyla olumlu değer yargıları oluşturacak ve topluma uyum sağlama konusunda mesafe kat edecektir. Bu sayede, çocukların benliğini oluşturmasına ve toplumun bir ferdi olmasına yardımcı olunabilecektir.

Günümüzde, çocuklara yönelik birçok eser ortaya konulmaktadır. Sulhi Dölek de çocuklara yönelik mizah ağırlıklı hikâye ve romanları ile çocuk edebiyatına katkıda bulunmuştur. Bu yönüyle onun eserlerinde çocuklara ulaştırmak istediği iletilerin incelenmesi, çocuk edebiyatı alanında bu eserlerden nasıl faydalanılabileceğini ortaya koyacaktır. “Sulhi Dölek’in Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler” adlı çalışmanın sonuçlarının ebeveynlere ve eğitimcilere, bu eserlerin eğitim alanında ne şekilde kullanılabileceğine dair yardımcı olabileceği söylenebilir.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmada ele alınan Sulhi Dölek’in hikâye ve romanlarının hedef kitlesinin çocuklar olduğu düşünülmektedir. Bu eserleri okuyan ya da dinleyen bir çocuğun, olumlu yönde değer yargıları oluşturacağı ve bu eserler aracılığıyla kavram gelişimine yardımcı olunacağı düşüncesi varsayım olarak kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, çocuk edebiyatı yazarlarımızdan Sulhi Dölek’in çocuklara yönelik hikâye ve romanlarıyla sınırlı tutulmuştur.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuklara verdiği eğitsel iletilerin önemi doğrultusunda, çocuklara yönelik hikâye ve romanlarda yer alan eğitsel iletiler incelemeye tabi tutulmuş, eserlerin bunun dışındaki biçim ve içerik özellikleri kapsama alınmamıştır.

Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik kitaplarından *Hayvanlar Alfabetesi* adlı çocuk şiirleri kitabı, araştırmada çocuk hikâye ve romanları ele alındığı için türü sebebiyle kapsama alınmamıştır.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

2.1. Edebiyat ve Edebiyatın İşlevleri

2.1.1. Edebiyat

İnsanoğlu, var olduğu günden bugüne kadar yaşadıklarını, hissettiklerini, duygularını, düşüncelerini başkalarına aktarma gereksinimi hissetmiştir. Bu aktarım için de vasıta olarak çoğunlukla edebiyatı tercih etmiştir. Tarihi, insanlık tarihi kadar eski olan edebiyatla ilgili geçmişten günümüze sayısız tanım yapılmaya çalışılmıştır. Edebiyata dair yapılan tanımlara bakıldığında bu tanımların ortak özelliği olarak edebiyatın duygu ve düşüncelere seslendiği belirtilmektedir. Edebiyat, insanoğlunun duygu ve düşüncelerinin dışa vurulduğu, insanın kendini ifade etme gereksinimini giderdiği bir sanat dalı olarak nitelendirilebilmektedir.

Edebiyat, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te; “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın” (2005, s. 600) olarak tanımlanmıştır.

Edebiyata dair başka bir tanım da “insanın duygu, düşünce ve toplum yaşamını, doğayla ilişkilerini söz ve yazıyla, etkili bir dil ve güzel bir biçimle anlatmayı amaç edinen bir sanat dalı” (Bezirci ve Göker, 1993, s. 13) olduğu şeklindedir.

Yalçın ve Aytaş ise edebiyatı; “malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini dile getiren, edebî ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamı” (2014, s. 17) şeklinde tanımlamaktadır.

Görüldüğü üzere edebiyata ait tanımlarda; edebiyatın duygu, düşünce ve hayalleri biçimlendiren, dile bağlı bir sanat olduğu söylenmektedir. Yani edebiyatın

öncelikle duygu ve düşüncelere seslendiği, duyguların içerisinde düşüncelerin yoğunlaşmasıyla meydana geldiği dile getirilmiştir.

Edebiyatın temel malzemesi dildir. Edebiyat, dili estetik bir biçimde kullanarak insanı ve insana ait duygu, düşünceleri anlatmaya çalışır. Edebiyatta kullanılan dil, gündelik dilden duygu bakımından daha yoğundur. Edebiyat, anlatılmak istenenleri duygu ile yoğunlaştırarak aktarmaya çalışır. Anlatılmak istenenlerin içerisinde yer alan duygular, okuyucusunun zihninde derinlere inerek onu etkilemektedir. Duyguların da katılmasıyla edebiyatın insanlar üzerinde etkililiğinin arttığı söylenebilir.

İnsan, diğer tüm özelliklerinin öncesinde, düşünebilen ve bu sayede de ortaya birtakım ürünler koyabilen bir varlıktır. Düşünme, yorumlama ve yaratıcılık özellikleri, insanı diğer canlılardan ayıran temel niteliklerdir. İnsanın düşünmesi, yorumlaması ve yaratıcılık özelliklerinin neticesinde ortaya koyabildiği en önemli ürünlerden bir tanesi edebiyattır (Kavcar, 1999). Düşünebilme ve yorumlayabilme yeteneği sayesinde diğer canlılardan ayrılan insan, bu yetenekleri sayesinde, yeni ürünleri ortaya koyabilmektedir. Edebiyat da insanın düşünce evreninde birçok zihinsel işlemin sonucunda ortaya çıkan bir sanat dalıdır. Edebiyat; hayal gücü, duygular ve düşüncelerle yoğunlaşmış ürünlerden meydana gelmektedir. Bu sebeple edebiyat için; kusursuz olarak yaratılan insan beyninin estetik bir ürünü olduğu söylenebilir.

Edebiyat, anlamından da anlaşılacağı gibi güzellik, estetik ve zevk unsurlarını içinde barındıran bir alandır. Edebî eserler, okuyucularını kendi dünyasına çekerek onları bu açılardan doyurabilecek niteliklere sahiptir. Edebî eserler, süslü bir söyleyişle insanın duygu dünyasında izler bırakır.

Devellioğlu (2006, s. 203), edebiyatı; “nazımlı, nesirli, güzel sözler, bu sözlerden bahseden ilim” olarak tanımlamaktadır. Devellioğlu’nun tanımından hareketle edebiyatın; bilinen sözleri farklı bir biçimde, süslü ve güzel bir şekilde söyleyebilme sanatı olduğu dile getirilebilir. Edebiyatın etkisi, sözleri süsleyerek anlatımından ve insanların ruhuna hitap eden estetik söyleyiş tarzından ileri gelmektedir. Sözler, gündelik anlamları içerisinde insanlara hitap edebilir fakat edebiyat, aynı sözcükleri insanların zihninde farklı çağrışımlar uyandıracak, farklı duyguları ve düşünceleri besleyecek bir şekilde sunar. Dilin tüm inceliklerinin ve estetik yanlarının edebiyatla hayat bulduğu söylenebilir.

“Edebiyat, günlük hayatın veya bir ihtisas sahasının dar kalıplarında kalan 500-900 kelimelik küçük sözlüğü aşım kavram ve deyim hazinesine, nüans zenginliğine

ulaşmak, büyük sözlüğün iklimine girmek sonucunda oluşan metinler dünyasıdır” (Tural, 2003, s. 147). Edebiyatın dili gündelik dilden farklıdır. Kelimeler gündelik dildeki kullanım alanlarını aşarak derin anlam hazinesinde farklı duyguları ve düşünceleri ifade edecek çok boyutlu kullanımlarla edebiyat sahasında karşımıza çıkmaktadır. Bu kullanımlar, edebiyatın dilsel zenginliğinden beslenir. Kelimelerin edebiyat sahasında farklı anlamlarda kullanılması ile okuyucunun zihinsel evreninde ve estetik dünyasında bir şekillendirme meydana gelmektedir.

2.1.2. Edebiyatın İşlevleri

İnsanların kişisel, toplumsal, ahlaki ve zihinsel gelişimleri için tüm sanat dalları ile birlikte edebiyatın da önemi büyüktür. Edebiyat, bireylerin kişilik gelişimlerinde onlara öncelikle estetik bir bakış açısı kazandırmaktadır. Edebiyat, içinde yaşadığı toplumun bir ferdi olarak insanı hayata hazırlarken aynı zamanda bireyin estetik yönünün de gelişmesine katkı sağlar.

Edebiyat, insanın yaşamına yeni anlamlar katar. Bu yeni anlamlar, bir sanatçının estetik zevkleri ile oluşmuştur. Edebiyatın, olayları ve durumları gündelik yaşantıların dışına çıkararak estetik bir bakış açısıyla görebilmemize imkân tanıdığını söylemek mümkündür. Sanatçının bakış açısıyla hayata dair değişik anlamlandırmalar yapılır ve her yeni anlamlandırma da insanın hayata dair deneyimlerini zenginleştirir. Okuyucu, bu sayede yazarın estetik bakış açısına ortak olur (Sever, 2003).

İnsan, edebiyat eserleri sayesinde duygularını, düşüncelerini dış dünyaya duyurma gereksinimini giderir ve içindekileri edebiyat ile dışarı döker. Bu, insanın anlatma ve anlaşılma gereksinimini gidermesini sağlar. İnsan, edebî eserler aracılığıyla kendisinin dışındaki insanların duygularını ve düşüncelerini öğrenebilir ve bu sayede kendi fikir dünyasında yeni ufuklar açarken zihninde yer alan kavramları zenginleştirebilir. Edebiyat, insana farklı hayatlar tanıma imkânı sağlar. İnsanların, belki de sürekli yaşadığı durumlarla karşılaşırken farklı duyguları bir arada hissetmesine vesile olur.

Kişilerin toplumla kurulan bağlarında, edebiyat yine önemli bir işleve sahiptir. Edebiyat, insanla hayatı uzlaştırmaya, insanı hayata hazırlamaya, onun hayata karşı anlayışını derinleştirmeye çalışan bir sanattır. Bireye kattığı değerler, duygular ve düşünceler ahlak sisteminde bir köprüdür (Barış, 2011).

Edebî eserler, içerisinde çıkmış oldukları toplumdan izler taşır. Bu eserler, bir toplumun değer yargılarını ve dünya görüşünü yansıtır. Sadece toplumun değer yargılarını ve dünya görüşünü yansıtmakla da kalmaz, onları geliştirerek içerisinde bulunulan zamana uygun bir şekilde işleyip biçimlendiren bir araç görevi de üstlenmektedir (Yörükoğlu, 1976). İnsanın içerisinde yaşadığı topluma ait tüm değerlerle karşılaşması, bu değerleri görmesi ve yaşaması mümkün olmayabilir. İnsan, edebiyat sayesinde yaşamadıklarını yaşama, görmediklerini görme imkânını bulur. Bununla beraber edebî eserlerde insanlar, yaşanması muhtemel olaylar karşısındaki farklı tepkileri görebilme imkânı bulurlar. İnsanlar kendi çevrelerinde karşılaşmadıkları farklı karakter özellikleriyle karşı karşıya gelirler ve farklı bakış açılarından olayları irdeleyebilirler.

Edebiyat; insanın gördüğü, duyduğu, düşündüğü, yaptığı her şeyi etkili bir biçimde ortaya koymasına imkân veren bir sanat dalıdır. İnsana çok farklı şekillerde düşünme, yorumlama ve hareket edebilme fırsatı sunar. İnsan, bu zengin ortam sayesinde kendisine en uygun olanı seçebilme olanağını ve özgürlüğünü bulur. Bu özgürlük, sadece yazarın anlatmak istedikleriyle sınırlı değildir. Aynı zamanda okuyucunun da eserden ne anladığı ve eseri nasıl yorumladığıyla da ilgilidir. Tek bir kitabı okuyan insanların yorumları bile birbirinden oldukça farklı olacaktır. Bu da insanların karakter yapıları, duygu ve düşünceleri bakımından farklılıklarını göstermeye yetecektir (Kavcar, 1999). Edebiyat, insanlara yaptıkları ve karşılaştıkları her şeyi daha farklı bir biçimde yorumlayabilme imkânı sağlar. İnsanlara, durumları farklı şekilde yorumlayabilme özgürlüğünün sağlanması, bireylerin duygu dünyasında olumlu etkiler yaratacak ve bireyin zihinsel işlevlerindeki çeşitliliği arttıracaktır.

Edebiyat, kimi zaman okuyucusuna zevk verir, onu eğlendirir. Bunu yaparken de okuyucunun zihninde birtakım sorular oluşturarak onu düşünmeye sevk eder. Edebiyatın, insanı eğlendiren ve eğlendirirken de içerisinde yaşadığı hayata dair düşünceler üreterek sorunlarının üstesinden gelebilme fırsatı veren bir sanat olduğunu söylemek mümkündür (Bülbül, Türkoğlu ve Küzeci, 2014). Edebiyat, insanın gündelik hayatında karşılaştığı olayları ve durumları, tekdüze bir anlatımla sunmak yerine estetik bir töpüyle şekillendirerek sunar. Bu sayede insanlar, daha önce yaşadıkları durumları ilk kez yaşıyormuşçasına yeni duygular tadarlar. Edebiyat, kurguladığı dünya ile bilinenlerin ardında gizli kalmış bilinmeyenleri okuyucusuna sunar. Sanatçı, hayatın birebir kopyasını tasvir etmek yerine hayata dair gözlemlerini, estetik bir yorumlama ile

okuyucusuna sunar. Okuyucu, gündelik hayatta göremediklerini sanatçının bakış açısı aracılığıyla edebî eserlerde görür. Edebiyat, okuyucunun düz bir bakışla anlamlandıramadığı duygu ve düşünceleri anlamlandırmasına aracılık eder.

Edebiyatı kişisel yaşantıların, duygu ve düşüncelerin ifade aracı olarak görenlerin yanında toplumsal problemlerin çözümlenmesinde bir eğitim aracı olarak görenler de bulunmaktadır (Kaplan, 1998). Edebiyat, toplumsal sorunlara eğilir ve içerisinden çıktığı toplumun sorunlarını da en iyi şekilde yansıtır. Edebî eserler aracılığıyla toplumsal sorunlara çözüm önerileri getirilerek edebiyatın insan ve toplum üzerindeki işlevselliği arttırılmış olur.

Edebiyatın önemli işlevlerinden bir tanesi de eğitimidir. Edebiyat, duygusal yönüyle ön plana çıksa da eğitici bir işlev de üstlenir. Edebiyatın eğiticiliği, doğrudan öğütler veren, kurallar koyan, doğruyu yanlış söyleyen bir eğiticilikten öte sanatçının bakış açısıyla yorumladığı iyiyi ve güzeli okuyucuya dolaylı olarak sunma ve okuyucuyu yönlendirme şeklindedir. Edebiyat; okuyucusunu götürdüğü dünyasında, ona zevkli anlar yaşatırken bir yandan da eğitici özellikler gösterir. Yani eğlendirirken öğretir. Eğlenirken öğrenmek hem çocukların hem büyüklerin dünyasında daha kalıcı izler bırakabilme potansiyeline sahiptir.

“Edebiyat sözcüğü köken olarak edep yani terbiye ve eğitimden gelmektedir” (Karakaya, 1998, s. 79). Sanatçı, edebiyat eseri ile okuyucunun ruh ve duygu dünyasına seslenerek onun iç dünyasını terbiye etmeye, olumlu yönde ve estetik bir şekilde biçimlendirmeye çalışır. Okuyucu, edebî eseri sadece okuyup geçmekle kalmaz. Eserin içindeki olayları, kişileri, duyguları ve kurguyu kendi iç dünyasında süzer, eleştirir ve yorumlar. Böylece okuyucu, kendisine seslenen edebî eserlerin duygusal yönlerini bilinçli bir şekilde irdelerken farkında olmadan da edebî eserlerin eğitici özelliklerinden faydalanmış olur.

2.2. Çocuk Edebiyatı

2.2.1. Çocuk

Çocuk edebiyatı kavramını daha iyi tanımlayabilmek için öncelikle “çocuk” kavramının açıklanması gerekmektedir.

Çocuk, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te; "küçük yaştaki oğlan veya kız; bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız" (2005, s. 444) olarak tanımlanmıştır.

Yavuzer (1992, s. 15), çocukluğun; "bireyin doğum döneminden başlayarak ergenlik evresine kadar süregelen gelişim dönemi" olduğunu belirtmiştir.

Yalçın ve Aytaş (2014, s. 13) ise çocuğu; "iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek" olarak tanımlamaktadır.

İki yaş ile ergenlik çağı arasındaki büyüme döneminde bulunan çocuk, bu büyüme döneminde sadece fiziki olarak değil ruhen de büyüme ve gelişme göstermektedir. Çocuğun duygu ve düşüncelerindeki değişim, gelişim ve şekillenme okul öncesi dönemde ve okul döneminde sürekli devam etmektedir. Çocuğun fiziki olarak büyümesinin yanında fikren ve zihnen de olumlu olarak gelişmesi ve istedik özellikleri de bir bir kazanarak yaşam biçimi hâline getirmesi önemlidir. Çocuk, gelişim döneminin her aşamasıyla üstünde titizlikle durulması gereken bir husustur. Çocuğun zihni ve mantığı irdelenerek anlaşılmalı ve çocuk gelişiminde buna uygun davranışlar sergilenmelidir.

Çocuk, bir yetiştikenden farklıdır. Çocuk, yetişkinlerin düşünce yapısıyla düşünmez, yetişkinlerin bakış açısıyla olayları yorumlamaz. Çocuğun başlı başına ve müstakil olarak farklı bir dünyası vardır ve o dünyanın sınırları çok geniştir. Çocuğun düşünme biçimi ve algısı farklıdır.

Çocuk mantığı bir yetiştikenden farklıdır ve karmaşık bir alandır (Piaget, 2011). Çocuk, mantığıyla ve düşünce tarzıyla karmaşık bir yapıdadır. Bu karmaşık yapı, yalnızca çocuğa görelilik düşünülerek çözümlenebilir. Yani çocuk; ilgi, istek ve kabiliyetlerine onun seviyesine inilerek muamele edilmesiyle anlaşılacaktır. Çocuğa göre düşünerek, onun istekleri ve ilgileri dikkate alınarak çocuk istedik yönde geliştirilebilir ve bu sayede toplumda kendisine bir yer edinebilir. Çocuğun seviyesine inilerek çocuğun ruhî ihtiyaçlarının karşılanması, onun düşünce evrenini şekillendirecek, kişisel gelişimine katkı sağlayacak ve böylece de toplumun temeli sağlam olarak atılacaktır.

Çocuğun zihinsel yapısının çözülerek topluma sağlıklı bir birey olarak kazandırılmasında çocuk eğitimi öncelikli konudur. Çocuk eğitiminde birçok unsur yer

almaktadır. Edebiyat ve öncelikli olarak çocuk edebiyatı, çocuk eğitiminde üzerinde durulması gereken önemli bir alandır.

2.2.2. Çocuk Edebiyatı

Edebiyat ve çocuk kavramları ile ilgili açıklamalardan hareketle “çocuk edebiyatı”nın 2-14 yaş dönemine hitap eden bir edebiyat olduğu söylenebilir. Yetişkinlerin olduğu gibi toplumun önemli bir parçası olan çocukların da kendine has bir edebiyat anlayışları bulunmaktadır. Toplumda çocuğa verilen değer her geçen gün artmakta ve bu da kendisini edebiyat alanında göstermektedir.

Gürel (2001, s. 204-205), çocuk edebiyatını; “genellikle 2-14 yaşları arasındaki çocukların ihtiyaçlarına cevap veren bir edebiyat” olarak tarif etmektedir.

Enginün (1985, s. 186), çocuk edebiyatından; “çocukların okuması için yazılmış, derlenmiş veya yayımlanmış olan bütün eserler” olarak bahsetmektedir.

Yalçın ve Aytaş (2014, s. 17), çocuk edebiyatını; “çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamı” olarak tanımlamaktadır.

Çocuk edebiyatı, her şeyden önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde incelik ve hassaslık gerektiren bir yazarlık biçimidir. Çocuk edebiyatı; her yaştan okurun ilgisini çekebilen, her yaştan okur tarafından okunabilen dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni ve farklı bir türdür (Şirin, 2000).

Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun tüm yönlerden gelişmesine destek olan; onun duygu, düşünce ve hayallerinin bir yetiştikenden farklı olarak değerlendirilmesini sağlayan eserlerdir. Bu eserler çocuğun kendine has dünyasına seslenen, bu sayede ona çocuk olduğunu hissettiren ve çocukluğunu yaşatan eserlerdir. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuğu eğlendiren ve sadece eğlendirmekle de kalmayarak çocuğun gelişimini de destekleyen eserlerdir.

Çocuk edebiyatını, “çocuklar için yazılmış eserler veya çocukça yazılmış, çocuk ruhunu taşıyan eserlerin oluşturduğu edebiyat” (Bilkan, 2005, s. 7) olarak tanımlamak mümkündür. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuklar için ve çocukça yazılmış eserlerdir. Bu eserler onların ilgilerini ve ihtiyaçlarını dikkate alacak tarzda yazılmışlardır. Çocuk edebiyatı eserleri, içerisinde barındırdıkları olay ve durumlarda çocuğun ruh

dünyasından bazı izler taşır. Bu sayede de çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğa seslenmesi ve çocukla sağlıklı ilişki kurması sağlanır.

Çocuk için oynamak, eğlenmek vazgeçilmez bir tutkudur. Çocuk edebiyatı eserleri de çocuğu eğlendiren birer eğlence aracı vazifesi görmektedir. Bu eserler, çocukların hayal dünyasını geliştirirken onları içinde buldukları durumların dışında farklı durumlara götürerek eğlendirirler (Yalçın ve Aytaş, 2014). Sürekli bir gelişim ve dönüşüm içinde olan çocuk için eğlenmek, oynamak birinci öncelikli ihtiyaçlardır. Çocuk edebiyatı da çocuğun oyun ve eğlence dünyasına seslenmektedir. Nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri, içerisinde çocuğa eğlenceli vakitler sunabilen ürünlerdir.

Tüm sanat eserlerinin, hitap ettiği bir kitle bulunmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri ise özellikle çocuklar için yazılmıştır. Bu eserlerle ulaşılmak istenen hedef kitle doğrudan doğruya çocuklardır. Oğuzkan, çocuk edebiyatını; “usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad” (2001, s. 3) olarak tanımlarken de çocuk edebiyatının özellikle çocuklara hitap ettiğini vurgulamıştır.

Çocuk edebiyatı kavramı, tüm çocukluk dönemi boyunca çocukların duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerine yönelik değişik yazı türlerindeki bütün yazılı ve sözlü eserleri kapsar. Çocuklara yönelik eserlerin de tıpkı büyüklere yönelik eserler gibi etkileyici ve güzel olması beklenir. Hatta hitap ettiği kitlenin çocuk olduğu düşünülünce çocuk edebiyatı eserlerinin daha büyük bir titizlikle meydana getirilmesi gerektiği söylenebilir.

Çocuk edebiyatı, edebiyat sahası içerisinde yer alan diğer bütün alanların özelliklerini barındırabilen bir alandır. Hedef kitlesi daha çok çocuklardan oluştuğu için yetişkinlere yönelik yazılan edebî eserlere göre hedef kitlenin özellikleri üzerinde daha titizlikle durulması beklenmektedir. Bu eserler; hayata, ahlaki değerlere, çocuğun gelişimine ait unsurlara önem veren niteliklere sahip eserlerdir (Yalçın ve Aytaş, 2014).

Günümüzde, çocuk edebiyatının üzerinde önemle durulması gereken bir alan olduğu düşüncesi hâkimdir. Çünkü çocuk edebiyatı ürünlerinin hitap ettiği kitle, ülkenin geleceği olan çocuklardır. Çocuğun iyi bir şekilde yetiştirilmesi ve hayata hazırlanması, tüm toplumun çıkarına olacağından çocuğa sunulan eserlerin bundan farklı bir şekilde değerlendirilmesi doğru olmayacaktır.

Hayatın her döneminde farklı ilgi ve ihtiyaçları olan insanların, çocukluk dönemi için ilgi ve ihtiyaçları da diğer dönemlerine göre farklıdır. Çocuk edebiyatı ürünleri;

çocuklara, yaşlarını göz önünde bulundurarak gelişimsel özellikleri ile paralel ve estetik kaygıları barındıran eserler sunar. Çocuk edebiyatı metinlerinde, çocuğun kendisini ve yaşadığı dünyayı anlaması amaçlandığından bu eserlerin özenle değerlendirilip düzenlenmesi gerekmektedir.

2.2.3. Çocuk Edebiyatının Nitelikleri ve İşlevleri

Edebiyat, hitap ettiği kitlede estetik bir bakış açısıyla yorumlanmış, iyiye, doğruya yönlendiren bir hayat kurma çabasındadır. Çocuk edebiyatı eserlerinin hitap ettiği kitle de çocuklardır. Çocuk edebiyatı eserleri de çocuklara sunduğu hayatın içerisinde onları eğitmek, eğlendirmek için yeni ve birbirinden farklı dünyalara kapı aralar. Çocuk edebiyatı ürünleri ile çocuğun hayal dünyasında bir gelişme ve zenginleşme sağlanır.

Çocuk edebiyatının en temel görevi, hitap ettiği kitleyi farklı yönlerden geliştirmektir. Bu eserler, çocukları geliştirirken aynı zamanda onları eğlendirmeyi de ihmal etmemelidir. Çocuklar, karşılaştıkları eserlerde yer alan değer yargılarına daha kolay uyum sağlamaktadır. Öncelikle eserlerde karşılaştıkları olumlu ve olumsuz değer yargılarına gündelik hayat içerisinde ailesinden, çevresinden ve toplumdan gördüklerini de ekleyince çocukların istedik değer yargılarını benimsemesi daha basit olacaktır (Sever, 2003).

Çocuk edebiyatı, çocuğu tüm yönlerden geliştirmeyi amaç edinmiştir. Çocuk, yaşı itibarıyla dış uyarıcılardan gelenleri alma eğilimindedir, kendisine dış dünyadan sunulanları büyük bir merakla takip eder ve alır. Çocuğun gördüğü, duyduğu, yaşadığı ne varsa onu hayata hazırlayan olaylar zincirinin bir parçası olmaktadır. Özellikle dış dünyanın çocuğa her zaman olumlu davranışları sunduğu söylenemez. Bununla beraber, çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğa sosyal dünyanın ve etkileşimin kapısını aralarken olumlu davranışlar geliştirme ve çocukta estetik bir kaygı uyandırma çabasındadır olacaktır.

İnsanı ve hayatı tanımada, ayrıca hayata dair duyarlılık oluşturulmasında en etkili araçların başında çocuk kitapları gelmektedir (Akal, 2007). Çocuklar, çocuk edebiyatı eserleri ile içerisinde yaşadıkları hayatı daha çabuk anlarlar. Çocukları, içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarına ve yaşam biçimlerine alıştırmak, çocuk edebiyatı ürünlerinin topluma karşı bir görevidir.

Çocuk edebiyatı, çocuğun hayal dünyasını zenginleştirip onu çok farklı dünyalara çeker. Çocuğu daha küçük yaşlarda farklı olaylar, farklı kişiler, farklı durumlarla karşı karşıya getiren çocuk edebiyatı ürünleri, bu sayede çocuktaki mukayese yeteneğinin gelişmesini sağlar. Ayrıca hayata karşı belli bir birikim oluşturan çocuk, bu sayede olaylar ve durumlar arasındaki ilişkileri daha çabuk kavrayacaktır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara gündelik hayatta görebileceği olayları düz bir anlatımla sunmak yerine, çocuğu çok boyutlu düşünmeye, yorum yapmaya ve hayal kurmaya yönlendiren metinlerdir. Çocukların sürekli olarak gördüğü ve yaşadığı olayları sıradan, basit ve ilgi çekici olmaktan uzak bir dille anlatan kitaplar, çocuk için önemini yitirecektir. Sever (2003), çocuklara slogan hâline gelmiş genel kuralları aktaran kitapların, çocukların duygu ve düşüncelerine yeterince hitap etmeyeceğini ve bu kitapların çocukların gözünde sıradanlaşacağını dile getirmektedir. Ayrıca sıradan olma niteliğinin çevrenin ve toplumun genelini kapsamaması durumunda, çocuğun kendini gerçekleştirebilmesinin de aksayacağını vurgulamaktadır. Yine Sever'e (2003) göre bu sıradanlığın önüne geçilebilmesi için en etkili yol, çocuğun kendi varlığını ve gerçekliğini yansıtabilen kitaplarla bir araya gelmesi ve o kitaplarda kendinden bir şeyler bulabilmesidir.

İçinde yaşadığı olayların birebir kopyasını çocuk edebiyatı eserlerinde görmek, çocuk için oldukça sıkıcı ve sıradan olacaktır. Bu sıkıcılığın ve sıradanlığın zamanla çocuktaki okuma bilincinin azalmasına sebep olacağı söylenebilir. Çocuk edebiyatı eserleri, çocuklara gündelik hayatının dışında yepyeni ve farklı dünyalar sunmaktadır. Çocuk, bu eserlerle görmediklerini görür. Çocuğun bilmediklerini, ona estetik bir bakış açısıyla sunan eserler, çocuklar için ilgi çekici olacaktır.

Çocuk edebiyatının görevlerinden bir tanesi de çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak olacaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli eserlere yönlendirerek onlara okuma bilinci ve alışkanlığı kazandırabilen bir görev üstlenmektedir (Sever, 2003). Nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara okuma zevki ve sevgisi kazandırmaktadır. Okuma sevgisinin küçük yaşlarda kazanıldığı söylenebilir. Küçük yaşlarda okuduğu kitaplardan etkilenen bir çocuk için okumak bir zorunluluk değil, zevk hâlini alacaktır. Çocuk, kendisini heyecanlandıran, etkileyen, düşündüren nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri sayesinde okumaktan zevk alacak ve okumayı bir yaşam biçimi hâline getirecektir.

Çocuklar, edebiyat ürünleri ile hayatlarının daha ilk yıllarında tanışırlar. İlk olarak okul öncesi dönemin tamamında sözlü edebiyat ürünleriyle tanışan çocuk, okul dönemi ile birlikte artık daha çok yazılı edebiyat ürünleriyle karşılaşacaktır. Bu ürünler, çocuklarda okuma sevgisi ve bilinci uyandırmaktadır. Küçük yaşlarda karşılaştığı çocuk edebiyatı ürünlerinin niteliği ne kadar yüksek olursa bu eserler çocuk için o kadar ilgi çekici olmaktadır. Nitelikli eserlerle karşılaşan çocuk için okumak bir görevden öte zevkli bir uğraş hâlini alacaktır. Okumaktan zevk alan çocuk, bunu sürekli hâle getirip hayatının ilerleyen yıllarında da okumaya yönelecektir. Bireylerin küçük yaşlarda okuma sevgisi kazanması ve bunu ilerleyen yaşlarında devam ettirmesi sağlandıkça okuma alışkanlığı toplumun geneline yayılmaya başlayacaktır.

Küçük yaşlarda okuma sevgisini kazanmış bireyler bu sayede çok farklı olayları, kişileri, durumları tanımaya fırsat bulacaktır. Her okuduğu çocuk edebiyatı eserinden çıkarımlar yapan çocuk, bu sayede edindiklerinden büyük bir birikim ve tecrübe oluşturacaktır. Bunun neticesinde çocuğun hayata hazırlanması, çevresinde gördüklerini anlamlandırması daha kolay olacaktır.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin bir başka işlevi de eğitici olmasıdır. Bu ürünlerle çocukta istendik değişiklik meydana gelmesi sağlanır. Çocuklara yönelik eserler, çocukları eğlendirmenin yanında onları hayata hazırlayacak birtakım bilgi ve becerileri de sunarak eğitici işlevini yerine getirir. Karatay (2007b), çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuklara eğlenceli zamanlar geçirmeyi sağlamasının yanında, eğitici özellikleri olduğunu da vurgulamıştır. Bu eserlerin çocuğun kendini tanımasını, dış dünyada yaşananları algılamasını ve yorumlamasını, çocukta istendik yönde değişimlerin oluşmasını sağlayacağını belirtmiştir.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklar için eğitici bir işlev üstlenir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin eğitici özelliği, düz ve kuru bir anlatımla doğrudan öğütler verici, yapılması ve yapılmaması gereken şeyleri sıralayan bir anlayıştan uzaktır. Doğrudan öğütler veren, yapılması veya yapılmaması gereken davranışları sıralayan bir kitap, çocuk için ilgi çekici olmayacaktır. Çocuk edebiyatı eserleri, eğitici özelliklerini kurgularının içerisine yayarlar ve çocuğun eğitime katkı sağlarken daha çok dolaylı yolları kullanırlar. Çocuğu kendi olay kurgusu içerisine çeken bir kitap, olaylarda yaşananlar ve bu olayların etkileri yönüyle çocuğa dolaylı yoldan bilgiler sunmaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri, sundukları olaylar ve durumlar içerisinde çocuğu eğlendirirken bir taraftan da eğitmeye çalışır. Böyle bir durumda, eğitim çocuk için zevkli bir uğraş hâlini

alır. Çocuk eğitiminde kullanılan çocuk edebiyatı ürünleri sıradanlıktan uzaktır. Bu eserler, okuyucusunu kendi dünyasına çekerek onu farklı durumlarla karşılaştırır ve okuyucusunun dünyasında kendisine bir yer edinir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin eğitici işlevlerinin yanında bireylerin dil bilincini geliştirdiği de bir gerçektir. Şirin (2000) bu konuda; çocuklar için edebiyatın her şeyden önce dil olduğunu, edebiyatın çocuğun dünyasına zenginlik kattığını, edebî zevki ve güzellik duygusunu geliştirdiğini söyler.

Edebî eserlerin temel malzemesi dildir ve bu eserler dil ile hayat bulurlar. Çocuk, edebî eserler vasıtasıyla dilin özelliklerini, kullanım inceliklerini sezer ve bunları gündelik hayatına yansıtır. Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocukta dinleme, konuşma, okuma, anlama ve yorumlama gibi temel becerileri geliştirmesi beklenmektedir.

Çocuk kitaplarından, çocukların ailesine, çevresine ve milletine karşı bağlılık duygularının geliştirilmesi beklenmektedir. Bununla birlikte kitapların doğaya yönelik değerlere ve evrensel değerlere de yer vermeleri gerekmektedir (Ungan, 2015). Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukta olumlu kişilik özelliklerinin oluşmasına yardımcı olur. Çocuk edebiyatı eserleri ile çocuğun kişilik özelliklerinin oluşmasının yanında, çocuğun içinde yaşadığı topluma bağlılık duyguları geliştirilir. Çocuk, içerisinde yaşadığı toplumun kültürünü, değerlerini, yaşayış tarzını öğrenir. Bunun yanında çocuk edebiyatı eserleri, millî ve evrensel değerlerin sentezlenerek aktarılmasını sağlar. Bu sayede çocuk hem ülkesine ve milletine hem de tüm insanlığa karşı duyarlılık geliştirecektir. Bir çocuk, küçük yaşta kazandığı millî ve evrensel değerlere yönelik kazanımları, tüm hayatında özümseyip kullanacağı gibi kendisinden sonra gelecek nesillere de bu değerleri aktarma gayesinde olacaktır.

2.2.4. Çocuk Edebiyatında Hikâye ve Roman

Edebiyat türleri içerisinde, temel özellikleri bakımından birbirine benzeyen hikâye ve romanların pek çok tanımı yapılmıştır. Buna karşın “çocuk” kavramı dikkate alınarak çocuk hikâyesi ve çocuk romanlarına ilişkin farklı tanımlamalar yapılmadığı görülmektedir. Çocuk hikâye ve romanlarına ait ayrımın daha çok çocuk hikâye ve romanlarında bulunması gereken özellikler kısmında belirginleştiği söylenebilir.

Okul öncesi dönemde sözlü çocuk edebiyatı eserleriyle tanışan çocuk, okul dönemi ile birlikte ise yazılı edebiyat ürünleriyle daha fazla karşılaşmaktadır.

Çocukların karşılaştıkları yazılı edebiyat ürünleri arasında hikâyeler ve romanlar başı çekmektedir. Hikâye ve roman, tür olarak birbirine benzer özellikler gösterse de bu türlerin farklı özelliklerini ortaya koymak gerekmektedir.

Hikâye, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te (2005, s. 891); “gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü” olarak tanımlanmıştır.

Çocuk edebiyatı alanındaki çalışmaları ile tanınan Oğuzkan (2001, s. 98), hikâyeyi; “belli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen gerçeğe uygun bir olayı anlatan veya birtakım kimselerin karakterini çizen ve çoğu kez birkaç sayfa tutan kısa yazılar” olarak tanımlamaktadır.

Ciravoğlu ise hikâyeyi; “belirli bir zaman ve belirli yerlerde genellikle az sayıda kişi arasında geçen gerçeğe uygun olayların karakterleri ile birlikte kısa, duygulu, heyecanlı bir biçimde gözleme ve tasarlamaya dayalı edebî yazılar” (2000, s. 77) olarak tanımlamaktadır.

Aktaş ve Gündüz (2005); hikâyenin konusunu, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların oluşturduğunu belirtmektedir.

Hikâye, yaşanmış veya yaşanabilecek olayları belli bir plan dâhilinde, yer ve zamana bağlı olarak anlatan yazı türüdür. Hikâyede olaylar dar bir alanda sınırlandırılır. Hikâyede anlatılan olayın bir başlangıç bölümü, olayların düğümlenip zirveye ulaştığı bir düğüm bölümü ve olayların net bir sonuca ulaştığı sonuç bölümü bulunur. Hikâyelerde kişi sayısı azdır ve bu kişilerin tüm özellikleri işlenmez. Hikâyede yer alan kişilerin, hikâyede anlatılan olaylarla ilgili özelliklerine daha sık yer verilir. Hikâyelerde zaman sınırlıdır ve olaylar belli bir zaman diliminde gerçekleşir.

Hikâyede yer alan olaylar kısa soluklu olsa da süreklidir. Olay kurgusu sağlam bir şekilde kurulmuş hikâyeler, çocuk için daha ilginç, daha dikkat çekici olacaktır ve bu sayede hikâyenin inandırıcılığı çocuk için artacaktır.

Edebî türlerin nitelikleri düşünüldüğünde bu türler arasında çocukların erken yaşlarda karşılaşılabilecekleri ve hayata dair deneyimlerinden en erken yaşlarda yararlanabilecekleri türlerden bir tanesi hikâyedir (Geçgel ve Sarıçan, 2011). Hikâye, çocuğun küçük yaşlarda tanıştığı bir tür olarak onu eğlendirir, eğitir ve onun hayata dair bir birikim oluşturmasını sağlar. Çocuk, hikâyelerde yer alan değişik olaylar ve kişiler aracılığıyla hayatı tanıma anlamında yol kat edecektir.

Tosun (2005), hikâyenin birkaç sayfalık olay üzerinden çocuğa yepyeni bir dünya kurduğunu ve bu dünya içerisinde çocuğun ruhsal gelişimine katkı sağladığını,

onun hayal dünyasını zenginleştirdiğini belirtmiştir. Ayrıca hikâyelerin; çocukların duygularına, düşüncelerine, heyecanlarına seslenirken iyi ve doğru davranışları da didaktikliğe tam olarak kapılmadan bir oyun olarak çocuklara sunduğunu dile getirmiştir.

Hikâye, hem çocukların hem büyüklerin zevkle okuyabileceği kısa soluklu olay yazıdır. Küçük yaşlardaki çocuklar için hikâyelerin kısa olmasının bir avantaj olduğu söylenebilir. Çocuk, ilgisini çeken hikâyeleri bazen bir solukta okuyup bitirecektir. Bu da çocukta okuma zevkinin gelişmesi ve çocuğun ilerleyen yaşlarda okumaya yönelmesinin temelini atılmasını sağlayacaktır.

Hikâyeye dair verilen bilgilerin ardından, hikâyenin özellikleri maddeler hâlinde sıralanacak olursa;

“a. Hikâyede metin, tanımda olduğu gibi kısa olmalıdır.

b. Kişiler, karakterler az sayıda ve belirlidir. Bunlar her yönüyle değil, olayı ilgilendiren yönüyle işlenir.

c. Çevre betimlemeleri süssüz ve yalın bir anlatıma sahiptir.

d. Hikâyede zaman boyutu önemli bir özelliktir. Hikâye zaman dilimi olarak kısa bir aralıkta başlayıp sona ermelidir.

e. Olay gerçek veya gerçeğe yakın ancak ilginç bir özellik içermelidir.

f. Olay akışı düzenli, iç içe geçmeden sürer.

g. Anlatım canlı, kısa cümlelerle gerçekleştirilirken, dil, genellikle “di’li geçmiş” kipinde kullanılır.

h. Konu yazarın veya kahramanın ağzından nakledilerek dikkat canlı tutulabilecek özelliكتedir.

i. Hikâyeye akıcılık kazandıracak konuşma, iç konuşma veya monologlar kısa, etkileyici cümlelerden oluşacak bir özellik taşıır” (Cıravoğlu, 2000, s. 77).

Hikâyeye ait özelliklerin ardından, edebiyatta önemli bir yere sahip olan romanlara ait tanımlara bakılacak olursa;

Roman, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük’te; “insanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür” (2005, s. 1660) olarak tanımlanmaktadır.

Aktaş ve Gündüz, romanı; “insanların başından geçebilecek, tasarlanmış olayları anlatan kurmaca metinlere verilen ad” (2005, s. 207) olarak tanımlamaktadır.

Ciravoğlu (2000, s. 77), romanı; “insanlar arasında geçen serüvenlerde karakter, düşünme ve duyguların kendine özgü, gerçek ve hayali olarak uzun ve ayrıntılı anlatımı” olarak tanımlamaktadır.

Ayyıldız ve Birgören ise romanı; “olayların zaman, mekân ve karakterlere bağlı olarak anlatıldığı, hikâyeye göre daha uzun kurmaca metinler” (2005, s. 62) olarak tanımlamaktadır.

Hikâye ile benzerlik gösterse de romanların hikâyelerden ayrı ele alınması gereken özellikleri bulunmaktadır. Romanlar, hikâyelere göre daha uzun olayları ele alır. Romanda anlatılan olay, sürekli bir gelişim içerisinde seyrederek ve romanda iç içe geçmiş bir zincirin halkaları gibi örülmüş olaylar bulunmaktadır. Romanlarda yer alan şahıs kadrosu oldukça zengindir ve bu şahıslar farklı özellikleri ile daha derinlemesine işlenir. Şahısların hem fiziki hem karakter özellikleri, hikâyelere göre daha detaylı tasvir edilir. Romanda geçen olayların bağlı olduğu yer ve zaman çeşitlilik gösterebilir. Bir zincirin halkaları gibi örülen olaylar, farklı zaman dilimlerinde ve farklı mekânlarda geçebilir.

Romanlar, olayların karmaşık bir seyir izlemesi, karakterlerin sayısının fazla olması ve bu karakterlerle ilgili detayların sunulmasından dolayı çocukların ilerleyen yaşlarda tercih ettikleri bir edebî tür olarak nitelendirilebilir. Yalçın ve Aytaş’a (2014) göre de romanlar; içindeki olayların, bilgilerin ve kahramanların çeşitli olması sebebiyle hikâyelere göre daha karmaşık sayılabilecek özelliklere sahiptir ve bu özelliklerinden dolayı da ilk gençlik çağlarına daha uygun olduğu söylenebilecek edebî türlerdir.

Romanlar, çocukta çok boyutlu düşünme gücünün temellerini atar. Çocuk, okuduğu uzun soluklu olay yazılarında, farklı olayların art arda sıralanmasıyla bu olayların arasında bağ kuracak, bu olaylara ait ayrıntıları yakalayabilmek için derinlemesine düşünmeye çalışacaktır. Ayrıca art arda sıralanan olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurmaya çalışacaktır. Bu sayede, çocukta çok boyutlu düşünce gücünün gelişmesi sağlanacaktır. Roman, içerisinde yer alan olayların sebepleri ve sonuçları üzerinde düşünebilme, bağ kurabilme ve olay örgüsünün bütünü içerisinde ayrıntılara inerek analiz yapabilme olanağını verir. Romanlar aracılığıyla çocuklarda hayal gücünün ve yaratıcı düşüncenin gelişmesine katkı sağlanır.

Romanlar da diğer edebî türlerde olduğu gibi okuyucusuna okuma alışkanlığı kazandırmayı ve bunun yanında onu eğitmeyi amaçlar. Çocuk romanlarının, çocukların okuma alışkanlığı ve zevkini kazanmalarına katkısı oldukça büyüktür. Özellikle

çocuklar için ilgi çekici olma özelliği gösteren romanlar sayesinde çocuklardaki okuma alışkanlığı geliştirilmiş olacaktır. Ayrıca yazar, kendi kurguladığı dünyanın içerisinde yer alan olaylar ile çocuğun gündelik hayatında karşılaştığı olaylar arasında bir paralellik kurmasını sağlayarak eğiticilik vasfını yerine getirebilecektir. Bununla birlikte, yazarın kurguladığı olayların içerisinde yer alan kahramanlarla çocuk arasında duygudaşlık kurulmasının da çocukların olumlu yönde eğitilmelerine oldukça katkı sağlayacağını söylemek mümkündür.

Çocuklar, romanlarda karşı karşıya geldikleri durumlarla gündelik hayatlarında karşılaşabilirler. Bu olaylara ne şekilde tepkiler verebileceklerini romanlar sayesinde önceden görebilmeleri, çocukların hata yapma ihtimallerini azaltacaktır. Romanlar, çocuklara sundukları örnek olaylar üzerinden, onlara hayata dair tecrübeler kazandırmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2014). Romanlar işledikleri olaylar ile çocukta bir hayat tecrübesi oluştururlar. Çocuklar, romanda anlatılan olaylarla ve kahramanlarla bağ kurar ve bu sayede kurmaca metinlerden hareketle gerçek hayatı için gerekli bilgi, tecrübe ve deneyimi elde edebilirler.

Romana dair verilen bilgilerin ardından, romanın özellikleri maddeler hâlinde sıralanacak olursa;

“a. İşlenen konu inandırıcı özelliktedir.

b. Romanda geçen ayrıntılar önemlidir. Bu nedenle roman gerçek yaşamı olduğu gibi yansıtıyor izlenimi vermelidir.

c. Romanda konu çok çeşitlilik gösterebilir. Güncel olaylar, mitoloji, tarihsel olaylar, psikolojik gerilimler, felsefi duygular, tutkular vb. konular işlenir.

d. Romanların belirli bir tezi olmalıdır.

e. Anlatım tekniği eseri güçlendirecek özellikte seçilmelidir.

f. Romanda kurgu, olayların sıralanışı anlamlı olmalıdır.” (Ciravoğlu, 2000, s. 77-78).

Romanlar ve hikâyeler, gerçek veya gerçek olma olasılığı olan olaylardan hareketle meydana gelirler. Bu türler doğrudan eğitici olarak yazılmasalar da verdikleri dersler ve örnek olaylar üzerinden, çocukta hayata dair bir bakış açısı oluşturur ve çocuğu hayata hazırlarlar. Bu sayede çocuk, içerisinde yaşadığı toplumun yaşayışına, kültürüne, değer yargılarına ait bilgiler edinecek ve çocuğun topluma uyumu kolaylaşacaktır.

Kıbrıs (2000), roman ve hikâyelerin duygusal bir içeriğe sahip olmaları sebebiyle sanat eseri özellikleri taşıması gerektiğini ve öncelikli olarak öğretici hedeflere sahip olmadığını söylemektedir. Bununla birlikte romanlarda ve hikâyelerde hayata dair tecrübeler sunulması ile çocuk okuyucunun hayata dair birikimlerinin zenginleşeceğini ve çocukların içinde buldukları topluma uyum sağlayacağını söylemiş, bununla da romanların öğreticilik konusunda da gereken yararı sağlayacağını dile getirmiştir.

Çocuklar tarafından zevkle okunan türler olan hikâyelerin ve romanların özellikleri açıklandıktan sonra hikâyeler ve romanlar alt türlere ayrılabilir. İçerikleri, olayları ve kişileri ele alışları bakımından bu türleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- “1. Yakın çevre ile ilgili hikâye ve romanlar
2. Hayvan hikâye ve romanları
3. Mizahi hikâye ve romanlar
4. Serüven(macera) hikâye ve romanları
5. Duygusal hikâye ve romanlar
6. Tarihi hikâye ve romanlar
7. Gezi hikâye ve romanları” (Oğuzkan, 2001, s. 99).

Hikâye ve romanlar, birbirine benzeyen iki türdür. Bu türler, özellikle çocukların hayatında önemli bir yere ve işleve sahiptir. Hikâye ve romanların çocuklara birçok faydası olduğu kabul edilen bir gerçektir. Hikâye ve romanların çocuklara sağladığı yararları Oğuzkan şu şekilde sıralamaktadır:

Hikâye ve romanlar;

- “1. Çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirirken türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar,
2. Geliştirmekte oldukları değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olurken çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır,
3. Çocukların kendi ülkelerindeki insanları geçmişleriyle tanımalarını kolaylaştıracağı gibi onlara başka kıta ve ülkelerde yaşayan insanlar üzerine bilgi ve görüş de kazandırır,
4. Okuma alışkanlığı ve zevkinin gelişmesinde, dolayısıyla boş zamanların yararlı biçimde geçmesinde hikâye ve romanlar çocuklar için büyük önem taşır” (2001, s. 98-99).

Hikâye ve romanın tanımı ve özellikleri üzerinde durup çocuk hikâye ve romanlarının genel özelliklerine baktıktan sonra, çocuk hikâye ve romanlarında bulunması gereken özelliklere değinmek faydalı olacaktır.

2.2.5. Çocuk Hikâye ve Romanlarında Bulunması Gereken Özellikler

Çocuk hikâye ve romanlarının, çocukların yetişmesinde çok önemli olduğu kabul edilen bir gerçektir. Çocukların gelişim dönemleri içerisinde çocuk hikâye ve romanlarından faydalanmaları gerekmektedir. Çocuk için diğer tüm konularda olduğu gibi okuyacağı hikâyelerin ve romanların seçiminde de titizlikle davranılması gerekmektedir.

Çocuk hikâye ve romanları, her şeyden önce çocuğa hitap etmesinden hareketle “çocuğa göre” olmalıdır. Bu hikâye ve romanlarda olay, kurgu, kişiler, yer, zaman, anlatım tarzı, dil özellikleri gibi tüm unsurlar çocuğun yaş özelliklerini dikkate alacak şekilde ve çocuğa hitap edecek tarzda olmalıdır.

Bir edebî eser, çocuksuluğu yansıtarak çocuk kalbinin duyarlılıklarıyla özdeşleşebiliyorsa o eserin çocuğa göre olduğundan bahsedilebilir (Konar, 2005). Çocuk hikâye ve romanları da çocuğa ve çocuğun dünyasına seslenebildiği ölçüde “çocuğa göre”dir. Çocuk hikâye ve romanlarında yer alan olaylar ve kişiler, çocuk ruhuna hitap etmeli; çocuk, bu olay ve kişilerle özdeşleşmeli, kendisini metindeki olayların içerisinde bulmalıdır. Bu konuda Gürel (1998); çocuk kitaplarının her birinin sadece edebiyat eseri olarak değil, bununla beraber bütün özellikleriyle bir sanat eseri olarak çocuğun dünyasına girmesi gerektiğini dile getirmektedir.

Çocuk, hikâye ve roman aracılığıyla dış dünyayı tanır ve bu dünyayla iletişim kurar. Çocuk, içerisinde bulunduğu toplumun kendisine karşı beklentileriyle hikâye ve roman sayesinde tanışır. Toplumlar, çocuklara aşlamak istedikleri değerleri ve kazandırmak istedikleri bilgileri, çocuk hikâyeleri ve romanları ile onlara aktarmaya çalışmaktadır. Hikâye ve romanlar ile şekillendirilmeye çalışılan çocukların, toplumların geleceğinde yer alacağı bir gerçektir. Bu gerçeklikten hareketle, onlar için yazılan hikâye ve romanların dış kapağından başlayıp tüm sayfaların içeriğinden, puntosundan, resimlerinden, verilen mesajlardan, karakterlerin özelliklerinden kısacası tüm özellikleri yönünden tam ve eksiksiz olması beklenmelidir.

Çocuklar için yazılacak hikâye ve romanlarda bulunması gereken başlıca özellikler sıralanacak olursa:

- “a. Çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun bir konu,
- b. Çocuk düşüncesine aykırı olmayan, sade ve gerçekçi bir plan,
- c. Mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar,
- d. Somut, doğru fakat dikkati dağıtmayan ayrıntılar,
- e. Özellikleri iyi anlatılan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç şüpheye yer vermeyen kişiler,
- f. Kısa cümle ve paragraflar ile kısa, bol ve canlı konuşmalara dayalı canlı bir anlatım,
- g. Çocukların seviyesine uygun, basit ruh çözümlenmeleri,
- h. Kabalığa kaçmamak ve yerinde olmak şartıyla güldürücü sahneler ve konuşmalar,
- i. Küçük şeylere (ayrıntılara) karşı sürekli bir ilginin uyandırılmış olması,
- j. Her durumun heyecanlı yanlarının daima belirtilmesi,
- k. Metinle ilgili güzel ve anlamlı resimler,” (Oğuzkan, 2001, s. 109) çocuklara yönelik hikâye ve romanlarda yer almalıdır.

Çocuk hikâye ve romanları, taşıması gereken özellikler yönünden genel hikâye ve romandan farklıdır. Bu farklılığın sebebi, çocuğun bir yetişkinden farklı özelliklere sahip olması, bir yetişkine göre duygu ve düşünce açısından olaylara farklı bakabilmesi, bir yetişkinden ilgi ve zevklerinin farklı olması ile açıklanabilir. Ayrıca bir çocuğun hayal dünyasının boyutları, yetişkinlere göre oldukça geniştir. Çocuk hikâye ve romanları, çocuk mantığıyla çelişmeyen nitelikte olmalı ve gerçekçi sonuçlarla biterken çocuğa bir ders vermelidir. Çocuk hikâye ve romanlarında yer alan karakterler gerçekçi olmalıdır ve çocuğa hitap eder nitelikte özellikleri bulunmalıdır. Çocuk hikâye ve romanlarında olaylar ve karakterlerle ilgili çocuğun seviyesine uygun somut ayrıntılar verilmeli, bu sayede de çocuktaki ilgi ve heyecanın sürekliliği sağlanmalıdır. Güldürücü öğelerin yer aldığı çocuk hikâye ve romanlarında, çocuğu olumsuz yönde etkileyebilecek kabalığa yer verilmesinden kaçınılmalıdır.

Çocuklar için büyük önem taşıyan hikâye ve romanlar, çocukların dünyasını etkileyecek güce sahiptir. Bu nedenle çocuk hikâyesi ve çocuk romanı yazarları bu özellikleri dikkate alarak eserlerini oluşturmalıdır.

2.3. Çocuk Kitaplarında İleti, Eğitsel İleti ve Eğitsellik

Çocuk kitaplarında eğitsel ileti konusuna geçmeden önce, bu çalışmanın temel kavramlarından olan “ileti” ve “eğitsel ileti” terimlerinin açıklanması faydalı olacaktır.

İleti, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük’te; “bildirme yazısı, mesaj” (2005, s. 954) olarak tanımlanmaktadır.

İleti kavramının birbirinden farklı alanlarda kullanımlarına ilişkin farklı tanımları yapılabilir. Püsküllüoğlu (2000, s. 487), ileti sözcüğünün edebiyat alanında kullanımına dair; “bir yapıtın, bir yaratının dokusunda bulunan, sanatçının, yapıtın iletmek istediği temel düşünce, bildiri” şeklinde bir tanım yapmaktadır.

Sever (2003), iletiyi ana düşünce ile bir görmüş ve yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşünce olarak dile getirmiştir.

Edebî eserlerde insanlığa bildirilen yeni görüş (Göğüş, 1998), olarak da tanımlanan ileti kavramının edebiyat alanında kullanımı ile ilgili; bir yapıtın veya yazarın okuyucusuna anlatmak istediği asıl düşünce olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, yazarın okuyucusuna aktarmak istediği duygu, düşünce ve davranışların bütününi içeren mesaj olduğu söylenebilir.

Eğitsel ileti kavramını açıklayabilmek için eğitim kavramının da anlamını hatırlamak faydalı olacaktır.

Eğitim; “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme” (TDK, 2005, s. 606) şeklinde tanımlanmıştır. Yani eğitimin, insanların bilgi, beceri ve kişiliklerinin geliştirilmesi olduğu söylenebilir.

Eğitim ve ileti sözcüklerinin anlamlarından hareketle, eğitsel ileti; bireylerin, toplum yaşamında yer almaları için gerekli bilgi, beceri ve davranışları elde etmeleri ve kişiliklerini geliştirmeleri amacıyla verilen eğitici fikirler ve mesajlar olarak tanımlanabilecektir (Sever, 2003; TDK, 2005).

İleti ve eğitsel ileti kavramlarının anlamlarına bakıldıktan sonra çocuk kitaplarında eğitsel iletiler konusuna geçilmesi gerekmektedir.

Her edebî eser, kendi hedef kitesine göre çeşitli iletiler içerebilir. Çocuk kitaplarının hedef kitlesi de çocuklardır. Çocuk kitaplarına genel olarak bakıldığında, bu kitaplarda çocuklara olumlu davranışlar kazandırılması yönünde iletilerin yer alması gerektiği söylenebilir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde, çocuklara olumlu yönde eğitici iletiler sunulması gerekmektedir. Bu iletiler aracılığıyla çocuk, hayata dair olumlu bilgi, duygu ve davranışlarını oluşturacaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, barındırdıkları eğitsel iletiler sayesinde çocuğun düşünce dünyasına girecek ve çocuğa faydalı olacaktır. Bu eğitsel iletiler, çocuk tarafından alınıp özümzenecek ve davranış hâline dönüştürülecektir.

Çocuk edebiyatı ürünleri; çocuklara doğru davranış kalıplarını ve içerisinde yaşadığı toplumda uyması gereken kuralları öğretmeyi amaçlamaktadır. İyilik, dürüstlük, yardımlaşma gibi olumlu davranışları çocuklara kazandırarak onları hayata hazırlamak çocuk edebiyatı ürünlerinin amaçları arasındadır. Tüm bunları gerçekleştirmek için yazılan çocuk edebiyatı ürünlerinin her biri, farklı iletiler aracılığıyla çocuklara seslenmekte ve onların dünyasında kendisine bir yer edinmektedir (Arseven, 2005).

Çocuk edebiyatı ürünleri; çocuğa iyiyi, doğruyu, toplumsal olarak kabul görmüş değerleri aktararak eğiticilik vasfını yerine getirir. Büyükkavas Kuran (2005); iletilerin, çocuğun hayatı tanınması ve hayata hazırlanmasında son derece etkin bir role sahip olduğunu belirtmiştir. Çocuk kitaplarında yer alan iletiler sayesinde çocuk, örnek olay ve durumların sonuçları üzerinden fikir yürütecek ve hayatı daha iyi tanımış olacaktır.

Çocuk kitaplarında yer alan eğitsel iletilerin içerikleri ve nitelikleri kadar bu iletilerin nasıl aktarılacağı da önem taşımaktadır. Yazar tarafından çok iyi bir şekilde tasarlanmış ve oluşturulmuş bir ileti bile kimi zaman çocuk tarafından tam olarak algılanamamaktadır. Bu durumda dikkat edilmesi gereken nokta, eserin çocuğa görelilik dikkate alınarak yazılıp yazılmadığıdır. Çünkü çocuğa görelilik dikkate alınmadan meydana getirilen eserlerde yer alan mesajların, çocuklar tarafından tam olarak algılanması mümkün olmamaktadır (Demirel, Geçen, Seven, Tozlu ve Uludağ, 2010).

Çocuk kitabında yer alan ileti, yazarın vermek istediği düşüncüyü çocuğa sunmalıdır. Bu ürünlerde yer alan eğitsel iletiler çocuğa hitap eden, onun dünyasına seslenen ve onun kavrayabileceği türden eğitsel iletiler olmalıdır. Gülyüz (2003), çocuk kitaplarındaki iletilerin; çocuğu saplantılı hâle getirmemesi, çocuğun değişik olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurmasına yardım etmesi, çocukların esnek düşünmesini sağlaması ve yaratıcılıklarını desteklemesi ile onları öğrenmeye karşı güdülemesi gerektiğini söylemektedir.

Çocuk kitaplarında yer alan eğitsel iletilerle; çocuklara şunu yap, bunu yapma gibi doğrudan kurallar koyulmamalıdır. Bunun yerine yapılması ya da yapılmaması

gerekenler sezdirilmelidir. Bu iletiler, çocukta davranışlarının sonuçları üzerine düşünmeyi sağlamalı, davranışların ve eylemlerin diğer bireyler üzerinde yaratacağı etkileri çocuğun kendisinin sezmesini sağlamalıdır (Sever, 2003).

Çocuk edebiyatı ürünlerinin estetik bir değer taşıması, bu eserlerin doğrudan bilgi verici ve öğretici olmasından önce gelmektedir. Çocuk edebiyatı kitapları, derse yardımcı olarak kullanılabilse de ders kitabı değildir. Ders kitaplarında ve öğretici kitaplarda yer alan doğrudan bilgi veren anlayış, çocuk edebiyatı ürünlerinde yerini estetik ve aşırılığa kaçmayan duygusal bir bakış açısına bırakır. Çocuk edebiyatı ürünlerinde çocuğun duygu ve hayal dünyasına estetik bir sesleniş söz konusudur.

Sever (2003), öğretme amacıyla hazırlanan bir çocuk kitabında temel amacın öncelikle bilgi aktarmak ve çocukların doğrudan bilgilendirilmelerini sağlamak olduğunu; yazınsal nitelikli bir çocuk kitabının amacının ise çocukta sezme, duyma, düşünme yetilerini geliştirmek ve çocuğa insana özgü duyarlılıklar kazandırmak olduğunu söyler. Bundan hareketle de her iki metnin iletileri aktarım biçimleri açısından birbirinden farklı olduğunu dile getirir.

Edebî metinler, doğrudan doğruya yararlanılabilecek bilgiler sunan metinler değildir. Kitaplarda, okurların gerçek yaşam deneyimleri ile kurmaca metinler arasında bazı boşluklar oluşur. Okur, kitaplardan aldığı ipuçları ile bu boşlukları doldurarak anlamlandırır (Göktürk, 2002). Çocuk kitaplarında yer alan eğitsel iletiler, doğrudan doğruya çocuğa öğretme ve bilgi verme amacı gütmeyiz. Bu kitaplarda sunulan iletiler daha çok dolaylı olarak sunulur. Dolaylı olarak çocuğa sunulan iletiler, çocuk tarafından anlamlandırılır. Çocuk, kendisine sunulan iletileri anlamlandırabilmek için karşılaştırmalar yapacak, düşünce gücünü zorlayacak ve bu sayede çocuğun zihinsel aktiviteleri gelişecektir. Dolaylı olarak çocuğa sunulan iletiler de yazarın vermek istediği düşünce doğrultusunda olmalı, çocuk tarafından anlaşılabilir olmalı ve yazarın vermek istediği mesajdan farklı yönde anlamlar çıkarılabilecek tarzda olmamalıdır.

Çocukların gelişmesinde ve yetişmesinde, dünyayı tanıyıp ona uyum sağlamasında, yaşadığı çevre tarafından kabul edilen değerleri öğrenmesinde büyük önem taşıyan çocuk kitapları yazılırken aktarılmak istenen eğitsel iletilerin son derece önem taşıdığı kabul edilen bir gerçektir. Bu sebeple çocuk kitaplarındaki iletilerde bulunması gereken özelliklere değinmek faydalı olacaktır. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilmektedir:

“1. İletiler çocuğun bilişsel, duyuşsal gelişim özelliklerine uygun olmalı ve çocuğun söz konusu gelişim boyutlarına olumlu katkıda bulunmalıdır.

2. İletiler ile konu-tema arasında yakın bir ilişkinin olmasına dikkat edilmelidir.

3. İletilerin aktarımında önemli bir araç olan konu, dil ve anlatım gibi özellikler, kendi içlerinde bir uyumu barındırmalıdır.

4. İletilerin aktarımında anlatılan metnin özelliğinin de dikkate alınarak, elden geldiğince zengin bir yola başvurulmalıdır. Yani sadece örtük iletiler şeklinde değil, yerine göre doğrudan, dolaylı ve soru şeklindeki iletileri de metnin içine yedirmiş olmalıdır” (Demirel vd., 2010, s. 61).

Sonuç olarak; çocuk kitaplarındaki iletiler, çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalı. Çocuğun kendisini, çevresini, yaşamı tanımaya aracılık etmeli. Çocuğu duygusal, ahlaki ve sosyal yönden geliştirici ve eğitici nitelikte olmalıdır.

Çocuk kitaplarında eğitsel iletilerle ilgili gerekli açıklamalar yapılırken çocuklar için yazılmış hikâye ve romanlarda hangi eğitsel iletilerin yer alabileceği hususunu da ortaya koymak gerekmektedir. Çocuk kitabı yazarlarının, eserlerinde genellikle hangi düşüncelere yer verdiğini Oğuzkan şu şekilde tespit etmiştir: “aile, yurt, ulus, doğa ve yaşam sevgisi; güzelliğe karşı bağlılık ve duygudaşlık (sempati); başkalarına karşı nazik, saygılı ve dürüst olmanın erdemi; cesurluğun, kahramanlığın, özverinin değeri; kişisel girişimin önemi; gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık” (2001, s. 367).

Çocuk kitaplarında eğitsel ileti kavramının açıklanmasının ardından, çocuk kitaplarında eğitsellik konusuna değinmek faydalı olacaktır.

Tüm sanat dallarında olduğu gibi edebiyat da insanlara yeni şeyler öğretilmesinde bir vasıta görevi üstlenmektedir. Edebiyatın geçmişten günümüze bir eğitim aracı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Çocuk, henüz kendi değer yargılarını, hayat biçimini, düşünce evrenini oluşturmamıştır ve bunları oluştururken hayatının her döneminde çeşitli eğitsel uyarıcılarla karşı karşıya gelir. Bu eğitsel uyarıcılarla öncelikli olarak aile, okul, sosyal çevre ve ardından edebiyatta karşılaşmaktadır. Edebî ürünler, çocuğun karşılaştığı bu eğitsel uyarıcıları çocuklara ulaştıran birer araç görevindedir. Çocukların edebiyat eserleri ile yeni bilgiler öğrenmesi sağlanmaktadır. Edebiyat eserlerinin çocuğu kendi dünyasına çekerek ve çocuğun dünyasına girerek eğitici bilgileri çocuğa sunduğu söylenebilir.

Çocuk edebiyatının bir yönünün de eğiticilik olduğu söylenebilir. Bu eserler, doğrudan doğruya çocuğu eğitmek, ona birtakım bilgileri sunmak amacıyla yazılmamış olsa da çocukta olumlu yönde bazı değişimler sağlamayı amaçlamaktadır. Çocuklara yönelik yazılmış olan eserler çocuğun; olayları, kendini ve çevreyi doğru bir şekilde algılayarak buna uygun davranışlar geliştirmesine olanak sağlamaktadır (Karatay, 2007a).

Edebiyat ve eğitim aslında iç içe olan ve birbirini tamamlayan iki kavramdır. Edebiyat eserlerindeki eğitim; doğrudan doğruya kurallar koyan, çocuğa emirler veren ve ders kitaplarında yer alan eğitsel anlayıştan uzaktır. Çünkü edebiyatın asıl gayesi eğitim değil; duygu, düşünce ve hayallere estetik bir bakış açısıyla yönelmektir.

Edebî eserlerden yararlanabilen çocuk, bu edebî eserlerde kendi yaşantısının dışındaki çok farklı durumlarla ve olaylarla karşılaşır. Bu olay ve durumların üzerinde düşünebilme ve onların muhtemel çözümlerini bulabilme imkânına sahip olur (Şirin, 2000). Edebî eserler, çocuğa gündelik hayatta karşılaşılabileceği tarzda olaylar ve durumlar üzerinden yorum ve çıkarımlar yapabilme imkânı sunar. Böylece çocuk, kendi çıkarımlarından ve yorumlarından hareketle, edebiyat eserlerinin vermek istediği mesajlara ulaşacaktır. Bu sayede de eğitime dair kalıplaşmış kuralların getirdiği sıkıcılıktan uzaklaşılacağı söylenebilir.

Edebî eserlerin çocuğun eğitimine katkı sağlayabilmesi için öncelikle çocuğa göre olması gerekmektedir. Çocuğa hitap eden eserler aracılığıyla çocukta birtakım olumlu değişiklikler meydana getirilebilmesinin önü açılacaktır. Bu eserler, hayata dair tüm deneyimlerini çocuklara sunmakta ve onlara dünyanın farklı farklı hâllerini göstermektedirler. Çocuklar da bu sayede kendi dünyasını kurarken edebiyat eserlerinin yol göstericiliğinden ve onların tecrübelerinden faydalanmaktadır. Çocuklara sunulan her yeni edebî eser, oluşturacakları hayatları için onlara yeni bir kapı aralamak anlamına gelecektir (Alver, 2005).

Çocuğun gelişimi ve eğitimi üzerinde son derece önemli olan edebî ürünlerin, eğitsellik görevini tam anlamıyla yerine getirebilmeleri için göz önünde bulundurulması gereken birtakım eğitim ilkeleri bulunmaktadır. Çocuk kitaplarında bulunması gereken bu eğitim ilkelerini Yalçın ve Aytaş (2014) şu şekilde ifade etmektedir:

1. Çocuklara yönelik yazılmış kitaplar, okullarda uygulanan programları desteklemeli ve eğitim sürecinin aşamalarına katkı sağlar özellikte olmalıdır.

2. Çocuklara yönelik yazılan eserler gerçek hayatla ilişkili olmalıdır. Çocuk edebiyatı metinlerinde yer alan gerçek dışı unsurlar, çocuğun yaşadığı ortamın gerçekliğine uygun sonuçlarla sonlandırılmalıdır.

3. Çocuklara yönelik yazılmış eserler çocuklarda duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirmelidir. Bu eserler, çocukların kavrama düzeylerini geliştirmeli, onların okuduklarından, dinlediklerinden ve gözlemlediklerinden hareketle duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlamalıdır.

4. Çocuk edebiyatı eserleri çocuklara, ülkesini ve tüm dünyayı sevmeyi aşılmalıdır. Bununla beraber, yaşanan dünyanın çeşitli güzelliklerinden faydalanabilmeyi ve eksik noktalarını tamamlayıcı duygu ve düşüncelerin kazandırılmasını sağlamalıdır.

5. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukta üretme becerisini geliştirmelidir.

6. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun girişimci ve katılımcı olmasını teşvik etmelidir.

7. Çocuklara yönelik eserlerde şiddet unsurlarına yer verilmemelidir.

8. Çocuk edebiyatı ürünleri ile çocukta estetik duyarlılık oluşturulmalı ve geliştirilmelidir. Çocuğun daha sonraki yaşantısında da bu duygusundan faydalanabilmesi sağlanmalıdır.

9. Çocuklara yönelik yazılan eserler, eleştirinin nasıl yapılması gerektiği hususunda çocuğu bilinçlendirici olmalıdır.

10. Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların kişilik oluşumuna farklı yönlerden katkı sunmalı, onların toplumla uyum sağlamasına yardımcı olmalıdır. Çocuğa, toplum içinde değerli bir birey olduğu hissettirilmeli, kendisinin de toplumun bir parçası olduğu bildirilmelidir.

11. Çocuk edebiyatı ürünleri, dil becerileri içerisinde yer alan okuma, konuşma, dinleme ve yazma becerilerinin çocuklarda gelişmesine katkıda bulunmalıdır.

12. Çocuk edebiyatı metinleri, çocuğu kaderci olmaya ve ön yargılı davranmaya yönlendirmemeli, çocuğun doğasına uygun bir şekilde onu geliştirici özellikte olmalıdır.

Sayılan eğitim ilkeleri göz önünde bulundurularak hazırlanan çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocuğun gelişimi ve eğitimi üzerinde istedik yönde etkili olabileceği söylenebilir.

2.4. Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak Sulhi Dölek

2.4.1. Sulhi Dölek'in Hayatı

Sulhi Dölek, 20 Eylül 1948'de İstanbul'da doğmuştur. Dedelerinden biri Arnavutluk'tan, diğeri Kayseri'den İstanbul'a gelmiştir. Bununla birlikte, Sulhi Dölek'in anne ve babası doğma büyüme İstanbulludur. Sulhi Dölek de yurt dışında geçirdiği beş yıl ve asker olarak denizde görev yaptığı iki yılın dışındaki hayatını İstanbul'da geçirmiştir (Dölek, 2001).

Öğrenim hayatına Fatih'te başlayan Sulhi Dölek, yaşitlarından bir yıl önce ilkokula kaydolar. İlkokul birinci sınıfı Fatih'te, Ali Kuşçu İlkokulunda tamamlar. Ailesi, Fatih'ten Rami'ye taşınınca okul değiştirerek ikinci sınıftan itibaren Rami İlkokuluna gider. Ortaokulu da Rami Ortaokulunda tamamlar (Dölek, 2001).

Sulhi Dölek'in annesi, kendisini iyi yetiştirmiş bir ev hanımıdır. Babası ise boyacılık yaparak ailesinin geçimini sağlar. Yazarın çocukluk yıllarında, kendisinden iki yaş küçük olan kardeşi menenjit geçirir. Kardeşinin hastane ve ilaç masrafları, aile bütçesini zorlar. Yazarın annesi, evin bütçesine katkıda bulunmak için terzi yapmaya başlar, aynı zamanda aile bireylerinin kıyafetlerini de diker. Yazar, yaz tatillerinde çeşitli işlerde çırak olarak çalışır, bazen de babasına işlerinde yardımcı olur (Dölek, 2001).

Ortaokulu tamamlayan Sulhi Dölek, girdiği sınavı kazanarak 1962'de Deniz Lisesine kaydolar. 1970 yılında Deniz Harp Okulundan mezun olur. Derince'de bir elektronik kursundayken girdiği sınavı kazanarak Amerika Birleşik Devletlerinde, Michigan Üniversitesinde burslu olarak yüksek lisans yapmaya hak kazanır. 1971-1975 yılları arasında, gemi inşa ve makine mühendisliği alanında iki ayrı yüksek lisans diploması alarak ülkesine döner. Dönüşünün ardından 1982 yılına kadar Taşkızak Tersanesinde görev yapar. Bu sırada Nevin Hanım ile tanışır ve 07.07.1977'de Nevin Hanım ile evlenir. Taşkızak Tersanesinin ardından, Deniz Harp Okulunda üç yıl öğretim görevlisi olarak çalışır. Üç yılın ardından, Taşkızak Tersanesine başmühendis olarak atanır. 1989 yılında, yarbay rütbesinde iken emekli olur (Dölek, 2001).

Yazar, 19 Ekim 2005'te yüksek tansiyona bağlı olarak geçirdiği beyin kanaması sonucunda komaya girer. Bulunduğu hastaneden Gülhane Askeri Tıp Akademisine sevk edilir, 18 gün komada kaldıktan sonra 7 Kasım 2005'te hayata gözlerini yumar.

2.4.2. Sulhi Dölek'in Edebî Kişiliği

Küçük yaşlardan itibaren okumaya ve yazmaya merak duyan Sulhi Dölek, ilerde yazar olacağını bildiğini dile getirmektedir. Babasının, karalama defteri olarak kullanması için verdiği defterlere, başı sonu belli olmayan öykü çalışmaları yapar. Küçük yaşlardan itibaren okumaya ve yazmaya hep hevesli olan yazar, okuma sevgisini ve yazma isteğini başa baş koşan iki ata benzettir. Rami'de oturduğu yıllarda, Eyüp'te bulunan kütüphaneye sık sık giderek okuma gereksinimini karşılamaya çalışır. Pinokyo, Çalınan Taç, Kayıp Para, Lassie, Tommiks, Teksas gibi eserlerle bu kütüphane aracılığıyla tanışır (Dölek, 2001).

Topçular'da oturduğu sırada yazarın komşusu olan genç bir kadın, evindeki kütüphaneyi yazara açar ve yazarın istediği kitapları okumasına izin verir. Her zaman okumaya hevesli olan yazar, ortaokul yıllarında ise bir okul arkadaşı ile birlikte harçlıklarından ayırarak her hafta birer cep kitabı almayı alışkanlık hâline getirir. Arkadaşıyla değiştirerek okudukları kitaplar sayesinde Panait İstrati, Anton Çehov, John Steinbeck, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal gibi pek çok yazarın farklı kitaplarını tanıma fırsatı bulur (Dölek, 2001).

Küçük yaşlarda karalama defterine yazdığı öykülerin dışında, gerçek anlamda ilk öykülerini lise yıllarında yazmaya başlar. Yazdıklarını öncelikle arkadaşlarıyla paylaşır ve onların değerlendirmelerini dikkate alır. Edebiyat öğretmenin de desteğini gören yazar, on sekiz yaşına geldiğinde öykülerini gazete ve dergilere gönderecek kadar kendisini geliştirir. Milliyet gazetesinin hafta sonu ekinde yer alan hikâye köşesi için gönderdiği “Yaşamak ve ötesi” isimli ilk öyküsü yayımlanmasa da Adnan Tahir'in kendisini yüreklendirici bir mektup göndermesinden oldukça etkilenir. Gazeteye gönderdiği sonraki yazılar, çok geçmeden hikâye köşesinde yayımlanmaya başlar. Bu sırada Varlık dergisine gönderdiği öykülerden biri de Varlık Yıllığında yayımlanır. Akbaba dergisi tarafından ilk kez düzenlenen Yusuf Ziya Ortaç Armağanı Yarışmasına “Dünya Dönüyor Artık” adlı tek perdelik bir oyunla katılan yazar, bu yarışmayı kazanır. Yarışmayı kazanması, Sulhi Dölek'e Akbaba dergisinin kapısını aralar ve bu, yazarın edebî hayatında önemli bir dönüm noktası olarak sayılabilir. Bu sayede Aziz Nesin'le, Rıfat Ilgaz'la, Vedat Saygel'le ve Akbaba dergisi yazarlarıyla tanışır. Deniz Harp Okulunu bitirdikten sonra yüksek lisans yapmak için gittiği Amerika'da da yazmaktan geri durmaz, Akbaba dergisine öyküler ve güncel yazılar göndermeye devam eder. Amerika'dayken Ankara Radyosu'na skeçler de gönderen yazar, aynı zamanda

Korugan isimli romanını da tamamlayarak Milliyet gazetesinin yarışmasına gönderir ve bu yarışmada üçüncü olur (Dölek, 2001).

Yüksek lisans eğitimin ardından Türkiye'ye dönen yazar, askerlik mesleği ile birlikte yazarlık hayatını da devam ettirir. Yurda döndükten sonra, Milliyet Mizah köşesinin sürekli yazarlarından biri olur. Abdi İpekçi tarafından kendisine, ordudaki görevinden ayrılıp Milliyet Mizah'ın yönetimine geçmesi teklif edilir. Yazar, askerlikteki mecburi hizmet süresini doldurmadığı için bu teklifi geri çevirmek zorunda kalır. Ayrıca 1979'da *Yeşil Bayır* isimli romanı ile Kültür Bakanlığı Çocuk Romanı Yarışması'nda birinci olur. *Kıracı* isimli romanı 1987'de sinemaya uyarlanır (Dölek, 2001).

Yazar, Milli Piyango reklâm skeçlerini yazarak ve Zeki Alasya ile Metin Akpınar ikilisi için 13 bölümlük bir televizyon dizisi hazırlanmasına katkılarda bulunarak televizyon serüvenine TRT'de başlar. Daha sonra *Süper Baba*, *İkinci Bahar*, *Külyutmaz*, *Koltuk Sevdası* ve *Yabancı Damat* gibi televizyon dizilerinin senaryolarını kaleme alır (Dölek, 2001). *Süper Baba*'nın senaryosuyla 1997'de Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesinin "Zirvedekiler" ödülünü kazanır. Yazar, 2000 yılında ise *İkinci Bahar* dizisi ile İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencileri tarafından televizyon senaryosu dalında yılın başarılı iletişimcisi seçilir ("Sulhi Dölek", t.y.).

Daha çok olayları ve durumları mizahi yönden ele almasıyla tanınan yazar, hayatı boyunca farklı türlerde eserler vermiştir. Roman ve öykü türünde verdiği eserlerin yanı sıra tiyatro oyunu, inceleme, çeviri, senaryo, çocuk manzumesi gibi türlerde de eserler vererek edebiyat dünyasına adını yazdırmıştır.

2.4.3. Sulhi Dölek'in Eserleri

Romanları:

1. Korugan (1975, Milliyet Yayınları Roman Yarışması Üçüncüsü)
 2. Geç Başlayan Yargılama (1980)
 3. Kıracı (1983, Madaralı Roman Ödülü)
 4. Teslim Ol Küçük (1988)
 5. Truva Katırı (1991)
 6. Kirpi (1996, İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü)
 7. Küçük Günahlar Sokağı (2005)
- ("Sulhi Dölek", t.y.)

Öykü Kitapları:

1. Vidalar (1983, Sabahattin Ali Öykü Ödülü)
2. Aynalar (1994, Yunus Nadi Öykü Ödülü)
3. Habis'in Serüvenleri (1997)
(“Sulhi Dölek”, t.y.)

Çocuk Kitapları:

1. Yeşil Bayır/ Roman (1979, Kültür Bakanlığı Çocuk Romanı Yarışması Birincisi)
2. Kahkaha Tarlası/ Roman (1979)
3. Arkadaşım Dede/ Roman (1981)
4. Üçüncü Kattaki At/ Roman (1983)
5. Kestane Şekeri/ Öykü (1992)
6. Hayvanlar Alfabetesi/ Şiir (1995)
7. Her Şeyi Bilen Çocuk/ Öykü (2002)
8. Küçük Çalgıcılar/ Öykü (2002)
(“Sulhi Dölek”, t.y.)

İnceleme:

1. İçimizdeki Yasakçı (1990)
(“Sulhi Dölek”, t.y.)

Çevirileri:

1. Bitkilerin Gizli Yaşamı/ Peter Tompkins- Christopher Bird (1983)
2. Karanlığın Kahkahası/ Ambrose Bierce (1992)
(“Sulhi Dölek”, t.y.)

Senaryoları:

1. Ah Be İstanbul
2. Alacakaranlık
3. Beyaz Gelincik
4. Bizimkiler
5. Büyük Umutlar

6. İkinci Bahar (2000, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yılın Başarılı İletişimcisi)
7. Kiracı
8. Koltuk Sevdası
9. Külyutmaz
10. Süper Baba (1997, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Zirvedekiler Ödülü)
11. Unutma Beni
12. Yabancı Damat
(“Sulhi Dölek”, t.y.)

2.4.4. Sulhi Dölek ile İlgili Araştırmalar

Sulhi Dölek üzerine yapılan 2 adet yüksek lisans tez çalışması olduğu görülmektedir:

Karakaya (2007) "*Çocuk Edebiyatımızda Sulhi Dölek ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*" isimli yüksek lisans tez çalışmasında Sulhi Dölek'in çocuklar için yazmış olduğu 4 roman, 3 hikâye kitabı ve 1 şiir kitabını incelemiştir. Çalışmada; eserlerin içeriklerine değinilmiş, kitapların biçim-içerik ile dil bilgisi ve okunabilirlik özellikleri değerlendirilmiş, kitaplardaki olay, kişiler, yer ve zaman unsurları belirlenmiş ve kitapların özelliklerinin gelişim dönemleri bakımından değerlendirmeleri yapılmıştır. İncelenen eserlerin; çocukların yaş seviyesine uygun olduğu, onların ilgi ve beklentilerine hitap eden konulardan seçildiği ve eserlerde mizah öğelerine sıkça yer verildiği tespit edilmiştir. Eserlerin eğlendirerek düşündürme amacı güttüğü, çocuklara gerçek veya gerçeğe yakın durumlar sunarak onların yaşamı tanımalarını sağladığı belirlenmiştir. Eserlerdeki eğiticiliğin sezdirmeye yönelik olsa da zaman zaman didaktikliğe kaçtığı, eserlerin çoğunda kahramanların çocuklardan seçildiği ve karakterler aracılığıyla ruh tahlillerinin yapıldığı, kitapların birçoğunda çocuk problemlerine yer verildiği sonuçlarına varılmıştır.

Ünal (2015) tarafından yapılan "*Sulhi Dölek'in Öykücülüğü*" isimli yüksek lisans tez çalışmasında; yazarın *Vidalar, Aynalar ve Habis'in Serüvenleri* isimli öykü kitapları ele alınmıştır. Belirtilen üç kitapta yer alan öyküler tematik olarak incelenmiş, öykülerde zaman, mekân, şahıs kadrosu ve karakterlerin oluşumu belirlenmiş, anlatıcının kim olduğu ve anlatım tekniklerinin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda Sulhi Dölek'in öykülerinde en çok kaçış, suç

ve suçluluk duygusu, değişim, çatışma gibi temaların işlendiği, mekân unsurunun daha çok bir dekor olarak kullanıldığı ve öykülerin çoğunda mekân olarak İstanbul'un seçildiği, yazarın gelecek zamanla ilgili ifadelere hemen hemen hiç yer vermediği ve zaman olarak olayın geçtiği zamanı kullanmayı tercih ettiği, öykülerin genelinde başkahramanların erkeklerden seçildiği ve bu erkeklerin çoğunlukla işsiz veya memur olduğu, anlatım tekniği olarak daha çok diyalog ve iç monologların kullanıldığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada, nitel araştırma yaklaşımından yararlanılması esas alınmıştır. Nitel araştırma; "Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45).

Nitel araştırma yaklaşımına bağlı olarak yapılan bu çalışmada, veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Bu teknikten, bilgi ve belgelerin toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesinde yararlanır (Ekiz, 2013). Bu teknikte "belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme" (Karasar, 2014, s. 183) yapılır. Dokümanlar, nitel araştırma çalışmalarında kullanılan önemli bilgi kaynakları olarak nitelendirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Sulhi Dölek'in çocuklar için yazmış olduğu "*Arkadaşım Dede, Kahkaha Tarlası, Üçüncü Kattaki At, Yeşil Bayır*" isimli 4 romanı ile "*Her Şeyi Bilen Çocuk, Kestane Şekeri, Küçük Çalgıcılar*" isimli 3 hikâye kitabında yer alan 22 hikâyesindeki eğitsel iletilerin belirlenmesi ve bu eğitsel iletilerin eserlerde yer aldığı bölümlerin saptanması için doküman incelemesi yapılmıştır.

3.2. Çalışma Dokümanları

Çalışmanın dokümanlarını, Sulhi Dölek'in çocuklar için yazmış olduğu 4 romanı

ve 3 hikâye kitabında yer alan 22 hikâyesi oluşturmaktadır. Yazarın çocuklara yönelik yazdığı tüm romanları ve çocuklara yönelik yazdığı hikâye kitaplarında yer alan tüm hikâyeler çalışma dokümanı olarak kullanılmıştır. Bu sayede, yazarın çocuklara yönelik hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletilere bütüncül bir şekilde bakılabilmesi sağlanmıştır. İncelenen eserler şu şekilde sıralanabilir:

Romanlar:

1. Arkadaşım Dede
2. Kahkaha Tarlası
3. Üçüncü Kattaki At
4. Yeşil Bayır

Hikâyeler:

1. Her Şeyi Bilen Çocuk

- Her Şeyi Bilen Çocuk
- Bir Yaz Öyküsü
- Çiçekler de Yararlıdır
- Eski Ev
- Yolculuk
- Dünyanın Son Günü
- Acemi Satıcılar
- Son Söz- Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler

2. Kestane Şekeri

- Kestane Şekeri
- Ömer
- Trenler
- Uçak
- Simitçi
- Bir Kış Öyküsü
- Kahverengi Giysiler
- İpekkelebeği

3. Küçük Çalgıcılar

- Küçük Çalgıcılar

- Gece ve Sesler
- Devlet Kuşu
- Neyin Resmini Yapayım?
- Gölge ve Ben
- Bulunan Para

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın başlıca dokümanları, Sulhi Dölek tarafından çocuklara yönelik yazılmış olan hikâye ve romanlardır. Bunların yanı sıra çeşitli edebiyat kitaplarından ve dergilerinden, çocuk edebiyatı antolojilerinden, araştırmayla ilişkili çeşitli makalelerden ve çocuk edebiyatı alanında yapılmış tezlerden yararlanılmıştır.

Yazarla ilgili Karakaya (2007) ve Ünal (2015) tarafından yapılan çalışmalar ile yazarın eserleri incelenmiştir. Dölek (2001) tarafından kendi hayatının kaleme alındığı çalışma ve yazarın kendi adıyla kurulan internet sitesindeki bilgilere de ulaşılmış; tüm bu veriler incelenerek yazarın hayatı, edebî kişiliği, düşünce yapısı ve üslubu anlaşılmasına çalışılmıştır.

Araştırmanın verileri, doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu hikâye ve romanların, aynı yayınevi tarafından yayımlandığı tespit edilmiş olup bu kitaplar yayınevinden temin edilmiştir. Ayrıca, bazı kaynaklara erişim için çeşitli kütüphaneler ve internet sitelerinden yararlanılmıştır.

Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu hikâye ve romanları, bu eserlerde çocuklara yönelik eğitsel iletileri tespit etmek amacıyla bir plan dâhilinde incelenmiştir. Çalışmada sırasıyla; kaynakları bulma, okuma, fişleme ve değerlendirme yapılmıştır.

İncelenen hikâye ve romanların çözümlenmesinde, çocuk ve eğitim konuları öncelikle dikkate alınmıştır. Eserlerde yer alan eğitsel iletiler ayrı ayrı tespit edilmiş ve bu eğitsel iletilerin eserlerde yer aldığı bölümler örneklendirilerek gösterilmiştir. Yapılan çözümlenmenin ardından, belirlenen eğitsel iletiler yorumlanarak sonuçlara ulaşılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu çalışmada nitel veri analizi yöntemlerinden olan içerik analizi kullanılmıştır. “Bu tür analiz, herhangi bir metnin ya da belgenin (gözlem, görüşme, resmi ve kişisel belge, gazete vb) içeriğinin incelenmesi ve sayısal ya da istatistiksel olarak ortaya konulmasında kullanılan bir analiz çeşididir” (Ekiz, 2013, s. 77). İçerik analizinin özellikle sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda sıklıkla kullanılan ve önemli tekniklerden birisi olduğunu söylemek mümkündür (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014).

Çalışmanın veri analizi sürecinde ilk olarak araştırmanın kaynağını oluşturan 4 roman ve 3 hikâye kitabı baştan sona taranmış, bu tarama neticesinde her bir romanda ve hikâyede yer alan eğitsel mesaj barındıran bölümler belirlenerek eserlerden alıntılar yapılmıştır. Yapılan alıntılardan hareketle bu eğitsel iletileri ifade edebilecek kavramlara ulaşılmıştır. Bu kavramlar, eğitsel iletileri ifade edebilecek şekilde kodlanırken Strauss ve Corbin’in (1990); “daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama ve genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama” (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 261) olarak üç şekilde ifade ettiği kodlama biçimlerinden genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama tercih edilmiştir. Hem önceden belirlenmiş kavramlara göre hem de çalışma sırasında elde edilen verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama yapılması benimsenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (2018, s. 4) tarafından belirlenmiş olan “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” gibi değerler, eserler incelenirken eğitsel iletilerin belirlenmesine kaynak teşkil etmiştir. Bunun yanında; okullarda uygulamada olan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) uygulamasında yer alan verilerde işlenen temizlik, dürüstlük, saygılı olmak, cömertlik, fedakarlık, inançlı olma, hoşgörü, sorumluluk, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, paylaşmak, empati, vatan sevgisi gibi eğitsel değerler de çalışmada eğitsel iletilerin neler olduğunun tespit edilmesinde göz önünde bulundurulmuştur (www.eba.gov.tr). Araştırma sürecinde, eserlerde yer alan eğitsel mesajları ifade edebilecek kavramları belirleyebilmek için; Barış (2011), Gülgönül (2014), Özdemir (2008) ve Özaslan (2012) tarafından eğitsel ileti konusunda daha önceden yapılmış çalışmalardan da yararlanılmıştır.

İncelenen eserlerde yer alan eğitsel iletileri ifade edebilecek kavramlar belirlenirken uzman görüşüne başvurulmuş ve eserlerde yer alan eğitsel iletilerden

hareketle bir ileti dizini oluşturulmuştur. İncelenen eserler, bu ileti dizini göz önüne alınarak tekrar okunmuş ve bazı eğitsel iletileri ifade eden kavramlar güncellenerek değiştirilmiştir. Bu sayede de eserlerde yer alan eğitsel iletilere bütüncül olarak bakılması sağlanmıştır.

Çalışmada tespit edilen tüm eğitsel iletiler, ilgili kitaptan alıntı yapılarak örneklendirilmiştir. Kitaplardaki tüm eğitsel iletiler tespit edildikten sonra, bu eğitsel iletilerin kitaplarda işlenme sıklıklarının belirlenmesi için iletiler sayılmış ve bu işlem tablollaştırılmıştır.

Sonuç bölümünde, Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu hikâye ve romanlarda tespit edilen eğitsel iletiler sıralanmış, bu eğitsel iletiler aracılığıyla yazarın okuyuculara vermek istediği mesajlar yorumlanmıştır. İncelenen eserlerde yer alan eğitsel iletilerle ilgili ulaşılan sonuçlar sıralanmış ve bu eğitsel iletilerin özellikleri yorumlanmıştır. Öneriler kısmında, araştırmanın sonuçları doğrultusunda birtakım öneriler sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Sulhi Dölek'in Çocuk Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler

4.1.1. Arkadaşım Dede

Arkadaşım Dede isimli kitap, bir çocukla yaşlı bir adamın hikâyesini konu edinir. Altan, 9–10 yaşlarında bir erkek çocuğudur. Annesi ile babası ayrı olduğu için babasından uzak, annesi ile küçük bir kentte yaşamaktadır. Altan, annesinin yanından ayrılıp beş yaşından beri görmediği babasının yanına gitmektedir. Altan'ın annesi, otobüs yolculuğu esnasında Altan'ı; kızının yanından İstanbul'daki oğlu, gelini ve torunlarının yanına giden dedeye emanet eder.

Altan, annesinden ayrılmanın acısını daha ilk dakikalarda yüreğinde hisseder. Dede, onu bu durumdan uzaklaştırmak için, aldığı gazeteleri kendisine okumasını ister. Altan gazetelerin her yerini dedeye okur. Sonrasında uykuya dalarlar.

Ankara terminalinde, bindikleri otobüsten inerek İstanbul otobüsüne binmeleriyle yeni bir yolculuk başlar. Altan, annesi ile babasının ayrı olduğunu ve babasının velayet davasını kazanması sebebiyle artık babasıyla yaşamak üzere İstanbul'a gittiğini dedeye anlatır. Annesi ile yaşadıklarını, annesi ve babasının ayrılığını, ara sıra dayısından yediği dayakları anlatır. Altan ve dede, birbirlerini tanıdıkça iyi arkadaş olmaya başlarlar. Gecenin ilerleyen saatlerinde karanlığın da etkisiyle ikisi de uykuya dalarlar.

Sabah erkenden terminale varırlar. Dede ve Altan beklemeye koyulurlar. Altan'ın babası, terminale gelerek onu terminalden alacaktır. Altan, beş yaşından beri görmediği babasını tanıyıp tanıyamayacağı kaygısı ile dalgın bir bekleyiş içindedir. Saatler süren beklemenin sonunda gelen giden olmaz. Dede, babası gelmeyen

Altan'ı terminalde bırakmak istemez. Altan'ı alıp oğlunun evine gitmeyi düşünür. Altan, babasının adresini, annesinin iğnelediği ceketinin cebinden çıkarıp dedeye verir. Minibüse binip öncelikle dedenin oğlunun evine giderler. Dede, Altan'ın babasına gitmek için sabırsızlıkla beklediğini görünce iki arkadaş vakit kaybetmeden yeniden yola çıkarlar. Uzun bir yolculuktan sonra, Altan'ın küçük yaşlarını geçirdiği, babasının ve babaannesinin yaşadığı eve gelirler. Babasının, Altan'ın o gün geleceğinden haberi olmadığı için kendisini karşılamaya gelmediğini öğrenir. Babasını evde bulamayan Altan, babasının çalıştığı fabrikaya gitmek ister. Dede, onu babasının çalıştığı fabrikaya da götürür. Fabrikanın girişinde telefonla babasıyla konuşan Altan, sabırsızlıkla babasının çıkmasını beklemeye başlar. Babasının işten çıkmasıyla baba ve oğul birbirlerine kavuşur, sarılırlar.

Altan'ı babasına kavuşturan dede, geç olmadan eve dönmelidir. Altan ile vedalaşır ve oğlunun adresini de Altan'a vererek tekrar görüşmek umuduyla yanlarından ayrılır.

4.1.1.1 Eğitsel İletiler

Arkadaşım Dede isimli kitapta tespit edilen eğitsel iletiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Arkadaşım Dede İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler

Eğitsel İleti	İşlenme Sıklığı (Frekans)
Alçak gönüllülük	1
Büyüklerin sözünü dinlemek	1
Çevreyi temiz tutmak	1
Düşünceli davranmak	1
Emanete sahip çıkmak	3
Hoşgörü	1
İnsanlara yararlı olmak	1
İnsanların eşyalarına zarar vermemek	1
İş birliği	1
İyimserlik	1
Merhamet	1
Misafirperverlik	3
Öğrenme azmi	1
Öz eleştiri	1
Paylaşma	1

Tablo 1. Devamı

Olaylardan ders çıkarmak	1
Tedbirli olmak	1
Teşekkür etmek	1
Trafik kurallarına uymak	1
Üzüntüleri ve sıkıntıları paylaşmak	1
Yardımseverlik	2
Yaşlılara hürmet göstermek	1
Zararlı alışkanlıklardan kaçınmak	1

Arkadaşım Dede isimli kitapta 23 farklı eğitsel ileti 28 kez işlenmiştir. Kitapta en çok işlenen eğitsel iletilerin emanete sahip çıkmak, misafirperverlik ve yardımseverlik olduğu görülmektedir. Kitapta yer alan eğitsel iletilerin tespit edildiği bölümler aşağıda sunulmuştur.

a) Düşünceli davranmak

Dede, uzun yıllardır kızı ve damadıyla yaşadığı için onlara daha fazla yük olmak istememektedir. Yazar, dedenin sözleriyle düşünceli davranılması gerektiğini vurgulamıştır.

“Öte yandan, kızıyla damadına daha fazla yük olmak istemiyordu. Geçim kolay değildi. Damadının geliri de oldukça azdı.” (Dölek, 2010a, s. 5).

b) Yardımseverlik

Dede, cebinden çıkardığı gazeteyi evirip çevirip okuyamamıştır. Altan, yardımcı olarak gazeteyi ona okuyabileceğini söylemiştir. Altan’ın dedeye gazete okuması, onun yardımseverliğini ön plana çıkartmıştır.

“Gazeteyi elinde evirip çevirdi. Altan’a baktı. Bir şey söylemek istiyordu ama söyleyemiyordu.

‘Sana şimdi de ben gazete okuyayım mı?’ diye sordu Altan.

‘Hay yaşayasın! Ben de bunu diyecektim. Ama yavaş yavaş oku, olmaz mı? İyice anlayayım.’” (Dölek, 2010a, s. 8).

Dede, İstanbul’daki terminalde bir salatalık satıcısından çantaları ve sepetleri arabasıyla taşıyarak yardımcı olmasını ister. Satıcı, zorda kalan dedenin bu isteğini

kabul ederek onlara çantalarını taşımaları için yardımcı olmuştur. Bu sayede, yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım edilmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Şu bizim çantaları da yükleyelim senin arabaya. Durağın oraya dek... Olmaz mı oğlum?’

Adam gülümsedi. ‘Böyle söylesene amca! Olmaz olur mu hiç! Getirin bakalım. Bu araba yıllardır benim çoluk çocuğun karnını doyuruyor. Biraz da başkasına yararı dokunmuş, çok mu? Getirin, getirin.’ ” (Dölek, 2010a, s. 70).

c) Hoşgörü

Dede, Ankara’da otobüs değişikliği esnasında çantalara ve sepetlere sahip çıkmaları gerektiğini anlatırken Altan’ın sürekli olarak sorduğu sorulara tekrar tekrar cevap vermiştir. Dedenin Altan’a yaklaşımı ile hoşgörülü olunması gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Hangi öbür otobüse dede?’

‘Sen beni hiç dinlemiyorsun.’ diye yakındı adamcağız. Ama hoşgörüyle bir kez daha anlattı, Ankara’da otobüs değiştireceklerini.” (Dölek, 2010a, s. 10).

ç) Zararlı alışkanlıklardan kaçınmak

Dedenin sigara içmesi, çocuklar için olumsuz örnek oluşturabilecek bir durumdur. Dede, Altan’a büyüyünce sigara içmemesini, bunun sağlığına zararlı olacağını söylemiştir. Yazar, dedenin sigaraya ilişkin sözleriyle zararlı alışkanlıklar edinilmemesi gerektiğini vurgulamaya çalışmıştır.

“Dede sigarasını söndürdü. ‘İyi olurdu ya...’ diye söze başladı. Yeni bir öksürük nöbetine yakalandı. Şu sigara yok mu, şu zehir!.. Sen sen ol, sigara içme sakın büyüyünce!” (Dölek, 2010a, s. 12).

d) Başkalarının eşyalarına zarar vermemek

Otobüs muavini, bagajdaki çantaları dikkatsizce ve özensizce bagajdan dışarı atar. Altan’ın muavine kızması, çantaların içinde kırılabilir eşyaların olabileceğini düşünmesi ile başkalarının eşyalarına zarar vermemek adına dikkatli olunması gerektiği vurgulanmıştır.

“Öteki yolcularla birlikte onlar da indiler aşağı. Sürücünün yardımcısı, otobüsün böğründeki kapağı açtı. İçerdeki çantaları, sepetleri ve bohçaları alıp yere atmaya başladı.

‘Yavaş oğlum!’ dedi yaşlı bir kadıncağz. ‘Her şeyi kırmak mı istiyorsun yoksa?’

‘Merak etme teyze’ dedi delikanlı. ‘İncileri dökülmez çantanın.’

Altan ona kızdı. Herkesin çantasında ne olduğunu nereden bilebilirdi? Kırılacak ya da ezilecek şeyler bulunabilirdi içlerinde.” (Dölek, 2010a, s. 13).

e) İş birliği

Altan ve dede, terminalde çantaları iş birliği ile taşımıştır. Bu sayede, insanların tek başına daha uzun sürede yapabilecekleri işleri, iş birliği yaparak daha kolay ve daha kısa sürede halledebileceği vurgulanmıştır.

“ ‘Bunlar bizim’ dedi dede. Bastonunu koltuğunun altına kıstırılmış, iki çantayı kenara çekiyordu.

Üçüncü çantayla sepetleri Altan tanıdı. Sepetlerden birinin sapına yapıştı ama yerden kaldıramadı.

‘Dur oğlum!’ diye yetiştirdi dede. ‘Belin incinecek.’

Oysa Altan, onun o ağırlı, sızılı ve yaşlı durumuna baktıkça, kendini daha güçlü görüyordu. Ağır sepeti iki ucundan birlikte tutarak taşıdılar kaldırıma. Yine otobüsün yanına dönüp geride kalan sepetle çantayı aldılar.” (Dölek, 2010a, s. 13-14).

f) Paylaşma

Dede ve Altan, yolculuk esnasında kendi yiyeceklerini birbirleriyle paylaşır. Dede ve Altan’ın yiyeceklerini paylaşması ile insanlar arasında paylaşma bilincine vurgu yapılmıştır.

“ ‘İyi ya. Karnımızı yolda doyururuz. Bende muska böreği var. Kızım eliyle yaptı. Seninle paylaşırız.’

‘Benim annem de köfte hazırlamıştı. Şu çantanın en üstünde. Onları da yeriz.’ ” (Dölek, 2010a, s. 16).

g) Merhamet

Altan, çantaları ve sepetleri İstanbul otobüslerinin kalktığı yere taşımak için terminalde dedeyi bekler. Bu sırada kendi yaşlarında, kulağı iyi işitmeyen, yoksul olduğu belli olan bir hamal çocuğa denk gelir. Çocuğun bu özelliklerinden dolayı ona acıyan Altan, çok parası olmamasına rağmen cebindeki bozuk paraları çocuğa vermeyi düşünmüştür. Altan'ın davranışları ile insanlara karşı merhametli olunması gerektiği konusunda mesaj verilmiştir.

“Altan'ın sabrı taşmıştı. Sepeti sürükleyerek yeniden yola koyulacağı sırada çocuğa acıdı. Belli ki yoksuldu. Üstelik kulakları da iyi işitmiyordu. Acaba anası babası var mıydı?

‘Gel’ dedi çocuğa. ‘Tut şunun ucundan. İstanbul otobüslerinin kalktığı yere gitmek istiyorum ben. Sepeti birlikte taşıyalım.’

Hiç değilse çocuğun kendisine yol göstererek yardımcı olabileceğini düşünüyordu. Cebindeki bozuk paraları ona verecekti. Geride annesinin avcuna sıkıştırdığı kâğıt para kalıyordu nasıl olsa. Yeter de artardı bile.” (Dölek, 2010a, s. 22).

ğ) Büyüklerin sözünü dinlemek

Altan, çantaları ve sepetleri İstanbul otobüslerinin kalktığı yere taşımak için terminalde dedeyi beklemesi konusunda dedeyle sözleşmiştir. Dedeye yardımcı olmak düşüncesiyle onu beklememiş, küçük hamal çocukla İstanbul otobüslerinin kalktığı yere gitmiş fakat dedeyi bulamamıştır. Dedeyi bulamayan Altan, dedenin sözünü dinlemesi gerektiğini düşünmüştür. Bu sayede, büyüklerin sözünün dinlenmesi gerektiği ve küçük çocukların büyüklerinden habersiz, kendi başına iş yapmaması gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Aslında ben onu şeyde bekleyecektim. İşe bak!..’

Altan durumu az çok kestirebiliyordu. Yaşlı adam kendisini ayrıldıkları yerde arıyor olmalıydı. Orada sepetin başında durup beklemesi gerekirdi. Yanlış bir iş yapmıştı. Şimdi koskoca garda nasıl bulacaktı dedeyi?” (Dölek, 2010a, s. 26).

h) Emanete sahip çıkmak

Terminalde dedeyi kaybeden Altan, onun sepetini, göz kulak olması için bir simitçiye bırakmıştır. Sepeti bırakırken de emanet olduğu için sepetin başına bir şey

gelmesinden tedirginlik duymuştur. Altan'ın, emanet sepetin başına bir şey gelmesinden korkması ile emanete sahip çıkılması gerektiği vurgulanmıştır.

“ ‘İyi. Benim burada bir simitçi tanıdığım var. Sepeti ona bırakalım. Dönünce alırsın.’

‘ Sepete bir şey olmaz mı?’

‘Kaygılanma. Bir şey olmaz. Amma da değerli sepetin varmış!’

‘Sepet kendimin olsa kaygılanmazdım fazla. Ama bu dedenin.’ ” (Dölek, 2010a, s. 28).

Terminalde Altan'ı bir türlü bulamayan dede, onun kendisine emanet edildiğini dile getirerek emanete sahip çıkılmasının önemini vurgulamıştır.

“Her yana bakıyordu. Bacakları hızlı yürümesine izin vermiyordu. Yorgunluk ve heyecandan yüreğinin çarpıntısı artmıştı. İçi içini yiyordu.

‘O çocuğu sana emanet ettiler’ diye söyleniyordu. Gözünün önünden bir dakika bile ayırmaman gerekirdi.” (Dölek, 2010a, s. 31).

Altan'ın babası, İstanbul'da Altan'ı karşılamaya gelecektir fakat uzun süre gelmez. Dede ise kendisine emanet olduğunu düşünerek Altan'ı bırakıp gitmez ve saatlerce onunla bekler. Dedenin Altan'ı bırakmaması ve onunla saatlerce beklemesi ile emanete sahip çıkılması gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Sen neden burada benimle birlikte bekliyorsun?’

‘Ya ne yapayım?’ dedi yaşlı adam.

‘Oğlunun evine gitsene... Özlemedin mi onu?’

‘Özlemez olur muyum hiç? Ama bir saat sonra gitsem ne değişir?’

Önce seni sağlıklı babana teslim edeyim de...’

‘Bana bir şey olmaz. Git istersen.’

‘İstemem’ dedi yaşlı adam. ‘Sen bana emanetsin. Babanı bulduğunu gözümle görmeden bir yere gitmem.’ ” (Dölek, 2010a, s. 61).

1) Öz eleştiri yapmak

Altan'ı terminalde bir türlü bulamayan dede, bunun sorumluluğunu üzerine alarak öz eleştiri yapmış ve kendisini eleştirmiştir. Bu sayede, insanların yaptıkları hatalara yönelik öz eleştiri yapabilmesine yönelik bir mesaj verilmiştir.

“Altan'ı sepetin başında bıraktığı yere bir kez daha gidip bakmaya karar verdi. Eğer bu kez de bulamazsa, polise gidecekti artık. ‘Benim gibi

yaşlı, hiçbir işe yaramaz bir bunağın aramasından daha iyidir polisin araması' diye düşünüyordu. 'Belki beni çocuğu başıboş bıraktığım için cezalandırırlar. Ama iyi de olur. Bunu hak ettim.' ” (Dölek, 2010a, s. 32).

i) Öğrenme azmi

Dede, Altan'ın kendisine okuma yazma öğretmesini istemiştir. İlerleyen yaşına rağmen dedenin öğrenmeye karşı istek ve azmi ile söylediği sözler, her yaşta öğrenmenin devam edebileceğini vurgulamaktadır.

“ ‘Öğrenmenin yaşı olmaz yavrum’ dedi yaşlı adam. ‘Öğrenmenin sonu da gelmez hiç.’ ” (Dölek, 2010a, s. 40).

j) Tedbirli olmak

Otobüs mola verdiği esnada, çay evinde Altan ve dedenin yanına gelen başı sarılı adam, güvenlik tedbiri almadığı için iskeleden düşmüştür. Bu adamın başından geçenler, yapılan işlerde tedbiri elden bırakmadan hareket edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

“ ‘İskeleden düştüm. Beş katlı bir yapıda çalışıyordum son olarak. Üçüncü kattan düştüm.’

‘Tanrı korumuş ölebilirdin de...’

‘Ölmeme az kaldı zaten. Bir hafta kendimi bilmeden yatmışım. Gözlerimi açtığımda bir doktor neden güvenlik kemeri takmadığımı sordu.’

‘Güvenlik kemeri ne demek?’ diye söze karıştı Altan.

‘Ben de doktora bunu sordum. Yüksek yerlerde çalışan kişilerin, bellerinden bir kemerle kendilerini bağlayarak güvenliğe almaları gerekirmiş. Bizim patron bize kemer falan vermedi. Daha önce çalıştığım yerlerde de vermezlerdi zaten.’ ” (Dölek, 2010a, s. 47).

k) Üzüntüleri ve sıkıntıları paylaşmak

Altan, annesinden ayrıldığını düşündükçe hüzünlenmiştir. Altan'ın bu durumunu fark eden dede, onun üzüntüsünü paylaşarak hafifletmeye çalışmıştır. Bu sayede, üzüntülerin paylaştıkça azalacağı vurgulanmıştır.

“Düşünmeyecekti Altan. Düşünmek istemiyordu. Otobüs alıp götürüyordu onu. Her soluk alıp verişte, annesinden biraz daha uzaklaşmış oluyordu.

‘Yarın babanı gördüğünde sevineceksin. Sonra, günün birinde yeniden annene kavuşunca, yine sevineceksin.’ ” (Dölek, 2010a, s. 51).

l) İyimserlik

Altan, annesinden ve arkadaşlarından ayrıldığı için artık onları hiç göremeyeceğini düşünmektedir. Dede ise onun bu karamsar düşünceleri karşısında, olaylara iyimser bir bakış açısıyla yönelerek annesini ve arkadaşlarını tatillerde gidip görebileceğini söylemiştir. Burada, olaylara iyi yönünden bakmak gerektiği vurgulanmıştır.

“Ben İstanbul’da bir okula başlayacağım. Annem öyle söyledi. Sinan’la Çetin’i de kolay kolay görmem bir daha.

‘Yaz dinlencelerinde gidip görürsün’ dedi yaşlı adam. ‘Böyle kötümser konuşma. Arkadaşlarını da görürsün, anneni de...’ ” (Dölek, 2010a, s. 63).

m) Olaylardan ders çıkarmak

Ankara’daki terminalde, eşyaları taşımak için Altan’ı yalnız bırakıp sonra onu bulamayan ve uzunca süre aradıktan sonra bulan dede; İstanbul’daki terminalde, Altan’ın eşyaları taşımak için aynı fikri önermesi üzerine, önceki sefer sonucundan pişman olduğu bir hareketi tekrar etmez. Böylelikle, sonucundan pişmanlık duyulan davranışlardan ders çıkarılarak bunların tekrar edilmemesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Ankara’da yaptığımız gibi yapalım mı?’ dedi Altan. ‘Bir bölümünü götürür, sonra geri dönüp kalanları taşıyoruz.’

‘Yok!’ diye karşılık verdi dede. ‘Biz durağa taşınana dek öğlen olur. Üstelik seni bir kez de burada yitirmeye hiç niyetim yok.’ ” (Dölek, 2010a, s. 68).

n) Teşekkür etmek

Dede, kendilerine eşyaları taşımak için arabasıyla yardımcı olan satıcıya bu davranışından ötürü teşekkür etmiştir. Bu sayede, iyilik yapan ve yardımcı olan insanlara nezaket gereği teşekkür edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

“Dedeyle Altan, salatalıkların tadını çıkartarak arabanın yanı sıra yürüyorlardı. Durağa geldiklerinde salatalıkların parasını verdi dede. Adama Teşekkür etti.” (Dölek, 2010a, s. 71).

o) Alçak gönüllülük

Eşyaları taşımak için Altan ve dedeye yardımcı olan satıcı, kendisine teşekkür edilmesinin ardından, yaptığıının bir insanlık görevi olduğunu vurgulayarak alçak gönüllülük örneği sergilemiştir.

“ ‘Teşekküre değmez amca’ dedi salatalık satan adam. ‘Yardımlaşmak insanlık görevi.’ ” (Dölek, 2010a, s. 71).

ö) Yaşlılara hürmet göstermek

Dedenin gelini, eve gelen dedeye saygıda kusur etmeyecek biçimde davranır. Böylece, yaşlılara saygıda kusur etmemek gerektiği; onlara hizmet, hürmet edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

“Zeytin, peynir, domates ve çay vardı masada. Dedenin gelini kaşla göz arasında hazırlamıştı her şeyi. Şimdi de, başka bir isteği olup olmadığını anlamak için dedenin çevresinde dönüp duruyordu. Belli ki, dedeyi seven bir Altan değildi. Başkaları da seviyordu onu.

‘Otur kızım şuraya. Yeter yorulduğun artık. Sen böyle dönüp durdukça benim gırtlığımdan geçmiyor lokmalar.’

‘Aşk olsun baba! Sana hizmet etmezsem kime edeceğim?’ ”
(Dölek, 2010a, s. 75).

p) Trafik kurallarına uymak

Altan ve dede, dedenin oğlunun evinden kalkarak Altan’ın babasının oturduğu eve gitmek üzere bir minibüse binerler. Minibüs sürücüsünün trafiği tehlikeye düşürecek hareketlerinin Altan tarafından eleştirilmesi, trafik kurallarına uymanın önemine vurgu yapmaktadır.

“Sürücü hızla sürüyordu minibüsü. Önüne başka bir taşıt ya da bir yaya çıktığında da, sertçe fren yapıp yolcuları öne doğru savuruyordu. Camın üstüne dua levhası asmakla yetineceğine biraz daha özenli araba

sürse çok daha iyi ederdi. Hem kendisi, hem başkaları için.” (Dölek, 2010a, s. 78-79).

r) İnsanlara yararlı olmak

Altan, dedeyle sohbeti esnasında, yönetici olursa bütün kentleri güzelleştirmeye, geliştirmeye çalışacağını dile getirmiştir. Dede ise ona, insanlara faydalı olmanın güzelliğinden bahsetmiştir. Dedenin sözleriyle, insanlara faydalı olma bilincine vurgu yapılmıştır.

“ ‘İnsanlara yararlı olmak istemen güzel bir şey oğlum’ dedi yaşlı adam. ‘Ama sana bir şey söyleyeceğim: İnsanlara yararlı olmak için ille yönetici olmak da gerekmez. İşini severek yapman yeter. Bir de dürüstçe yapman.’ ” (Dölek, 2010a, s. 86).

s) Çevreyi temiz tutmak

İstanbul’da, sokaklardaki çöpleri gören Altan, insanların çevreyi temiz tutması gerektiği konusunda mesaj vermektedir.

“Bu kentin insanları biraz daha düşünceli olsa, belki ortalık böyle pislenmezdi. Herkes çöpünü sokağa atarsa, İstanbul’un yarısı temizlik işçisi olsa da yetmez.” (Dölek, 2010a, s. 86-87).

ş) Misafirperverlik

Dedenin gelini, eve gelen Altan ve dedeye misafirperver bir tutumla yaklaşır, onlara ikramlarını sunar. Bu sayede misafirperverlik vurgulanmıştır.

“Sonra Altan’a döndü. ‘Sen de orada yabancı gibi durmasana oğlum. Gel buraya.’

Altan çantalardan birini aldı. Çekinerek onların yanına geldi.” (Dölek, 2010a, s. 74).

Dede, ‘Şu çocuğu bir an önce babasına götürüyim’ demişti ama gelini önce bir-iki lokma bir şeyler yemeleri için üstelemiştir.” (Dölek, 2010a, s. 75).

Altan’ın babaannesi, eve gelen Altan ve dedeye misafirperver bir tutumla yaklaşmış ve onlara ikramlarını sunmuştur. Babaannenin tutumuyla misafirperverlik ön plana çıkarılmıştır.

“Altan’ın babaannesi elinde tepsiyle geri döndü. Tepside ayran dolu üç bardak vardı. Altan atılıp herkesten önce aldı bir tane. Sonra dayanamayıp dedeye verdi bunu.

(....)

‘Vakit de bayağı ilerlemiş’ dedi. ‘Burası serin ve rahat ama yavaş yavaş yola koyulmak gerek.’

‘Oturun’ dedi Altan’ın babaannesi. ‘Yemekten sonra gidirsiniz.’

‘Yemeğe kalamam ben. Oğlumla gelinim gücenirler. Daha yeni geldim.’

‘Yine de hemen kalkmayın böyle. Bekleyin Altan’ın babası gelsin. Size teşekkür etmek ister o da.’ ” (Dölek, 2010a, s. 99).

4.1.2. Kahkaha Tarlası

İki kardeş olan Bilgi ve Suna, güneşli bir günde, tarlada babalarına yardım etmektedirler. Çocuklar, babalarının işe ara verdiği sırada öğle uykusuna dalmasını fırsat bilip dere kenarına kaçarlar. Topal eşekleri de çocukların peşine takılır. Bu sırada eşeklerinin bir adının olmadığını düşünürler. Farklı isim önerilerinin ardından eşeğe “Uslu” ismini koymaya karar verirler.

Suna, çok fazla uzaklaşmadan geri dönmeyi istese de Bilgi’nin ısrarlarıyla karşı tepelere doğru giderler. Tepelerin arasındaki çayırılıkta gördükleri at ve tayın peşinden giden çocuklar ve Uslu, kendilerini ağaçların ortasında kaybolmuş bir vaziyette bulurlar. Ormandan çıkıp babalarının yanına dönmeye çalışsalar da bunda başarılı olamazlar. Bir çıkış noktası bulup ormandan çıktıklarında ise buranın, geldikleri yönün tam tersi bir nokta olduğunu anlarlar. Çocuklar ne yapacaklarını düşünürken hava kararmaya başlar.

Kaybolan çocuklar, yolun kenarında oturup ağlamaya başlarlar. Bu sırada karşıdan bir at arabasının geldiğini fark ederler. Arabayı, asık suratlı ve sert görünümlü bir kadın sürmektedir. Kadın, evlerine götürmek için çocukları at arabasına bindirir. At arabasında yorgunluktan uyuya kalan çocuklar, sabah gözlerini açtıklarında, kendilerini hiç bilmedikleri yabancı bir odada bulurlar. Uyandıklarını duyan yaşlı kadın, çocukları yanına çağırır. Yaşlı kadının, çocukların bir anlam veremedikleri garip hareketleri vardır. İsmi Yulaf Ana olan yaşlı kadın, çocuklara yiyecek hazırlar. Evde kestaneden başka yiyecek bir şey yoktur. İşin daha garibi, tüm köyde kestaneden başka yiyecek bir şey yoktur. Çocuklar, köyelerine gitmek üzere evden çıkarlar. Köyde de bir gariplik

vardır. Herkes asık suratlıdır ve boş boş oturmaktadır. Çocuklar köyden çıkmak üzereyken arkalarından seslenen Yulaf Ana, onlara yolluk için kestane getirir. Köydeki gariplikleri iyice merak eden çocuklar, Yulaf Ana'yı ikna ederek onun olanı biteni anlatmasını sağlarlar.

Yulaf Ana, on yıl önce büyük bir kuraklık olduğunu, o kuraklıkta tüm ekinlerin kavrulduğunu, tohumluklarının kalmadığını, hayvanlarının tükendiğini, köyün yoksullaştığını anlatır. Bu kuraklıktan etkilenmeyen, köyün en zengin ve acımasız adamı olan Obur Ağa'ya gittiklerini ve ihtiyaçlarını bir sonraki yıl misliyle ödemek koşuluyla Obur Ağa'dan karşıladıklarını söyler. Bu durumun her yıl tekrar ettiğini, köylülerin yıl boyunca çalışıp elde ettikleri ürünleri, Obur Ağa'ya borçlarını ödemek için verdiklerini anlatır. Bununla da kalmayıp köyün en verimli arazileri olan gülyüzlerin yetiştiği tarlayı da Obur Ağa'ya kaptırmışlardır. O günden sonra, köyde yaşayanların yüzü gülmez olmuştur. Yulaf Ana, durumun böyle gitmeyeceğine karar verdiklerini anlatır. Altı yıl kadar önce, tüm emeklerinin Obur Ağa'ya gittiğini, hiç çalışmasalar ve etrafta fazlaca bulunan kestaneleri yeseler de aynı durumun süreceğini hesap ettiklerini ve o günden sonra da herkesin çalışmayı bıraktığını anlatır.

Çocuklar, bu durum karşısında şaşırır ve kendilerindeki güler yüzlülüğü köylülere tekrar öğretebileceklerini düşünerek bir gün daha köyde kalmaya karar verirler. Ailelerine haber vermek için mektup yazmayı denerler ama kâğıt bulamazlar. Uslu'nun derisine yazıp Uslu'yu köye göndermeyi düşünürler. Uslu, yerinde durmaz ve birden dışarı fırlar. Obur Ağa'nın çiftliğine doğru hızla koşar. Bilgi ve Suna, bu duruma kahkahalarla gülererek Uslu'nun peşinden koşarlar. Yulaf Ana ve tüm köylüler, çocukların kahkahalarını duyabilmek için onların peşlerine takılır. Obur Ağa'nın çiftliğinde çalışanlar, uzaktan görünen toz bulutunu Obur Ağa'ya haber verirler. Obur Ağa, çok sinirli ve sürekli olarak yemek yiyen biridir. Çiftesini aldığı gibi dışarı fırlar. Bu arada etrafındakilere de sürekli tekme, tokat savurmaktadır. Çünkü çok sinirlidir ve her şeyi en iyi kendisinin bildiğini düşünür.

Gelenlerin köylüler olduğunu anlayan Obur Ağa, köylülerin çiftliğini yağmalamak için geldiklerini düşünür. Uslu, çitin açık kısmından geçer ve tam Obur Ağa'nın karşısında durur. Ardından da diğerleri gelip dururlar. Bu kargaşada Bilgi ve Suna, Obur Ağa ile tartışmaya başlarlar. Atışmaları sonucunda, Uslu ile Obur Ağa'nın atı Güllü'nün yarışmasına karar verirler. Güllü kazanırsa köylülerin köylerine geri dönmesine, Uslu'nun kazanması hâlinde ise gülyüzlerin tarlasının köylülere geri

verilmesine karar verilir. Yarış başlar. Başlarda epey geride kalsa da yarışın sonunda Uslu kazanır. Obur Ağa, bir yarış daha ister. Bu sefer Güllü kazanırsa verdiklerini geri alacak, Uslu'nun kazanması hâlinde köylülerden aldığı bütün malları geri verecektir. İkinci yarışta Uslu, Güllü'nün önünde giderken taşa takılır, düşer ve bir daha kalkamaz. Uslu'nun bacağı kırılır ve yarışı Güllü kazanır. Uslu'nun etrafına toplanan köylüler, mallarını alamadıklarından çok Uslu'nun hâline üzürlü. Bu durumu gören Yulaf Ana, Uslu'nun topal hâliyle neleri göze aldığını söyler ve köylüler olarak artık ellerinden geleni yapmaları gerektiğini anlatır. Köylüler teker teker söz alıp tekrar çalışmaya başlayacaklarına söz verirler. Obur Ağa'nın çalışanları da artık Obur Ağa'nın yanından ayrılp köylerine döneceklerini ve köylülere destek olacaklarını söylerler. Duydukları karşısında şok olan Obur Ağa, evine girerek bulduğu her şeyi yemeye başlar. O kadar yer ki en sonunda çatlayıp ölür. Karısı da köylülerin yanına döner. Pişmanlığını dile getirir, bütün malı mülkü köylülere vereceğini belirtir. Köylüler sevinçle etrafa dağılırlar. Herkesin yüzü gülmeye başlamıştır bile. Uslu'yu da yanlarına alıp köye geri dönerler. Sonra da Yulaf Ana; Bilgi, Suna ve Uslu'yu at arabasına bindirip onları evlerine götürmek için yola koyulur.

4.1.2.1. Eğitsel İletiler

Kahkaha Tarlası isimli kitapta tespit edilen eğitsel iletiler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Kahkaha Tarlası İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler

Eğitsel İleti	İşlenme Sıklığı (Frekans)
Bir amaç uğruna mücadele etmek	1
Büyüklerin sözünü dinlemek	1
Canlılara değer vermek	1
Cömertlik	1
Çalışmak	1
Edinilen bilgileri hayata aktarabilmek	1
Emeğin karşılığını vermek	1
Haksızlığa karşı durmak	1
Kusurlarla dalga geçmemek	2
Misafirperverlik	1
Söylediklerine dikkat etmek	1
Yardımlaşma	1
Yardıms severlik	3

Kahkaha Tarlası isimli kitapta 13 farklı eğitsel ileti 16 kez işlenmiştir. Kitapta en çok işlenen eğitsel iletilerin yardımseverlik ve kusurlarla dalga geçmemek olduğu görülmektedir. Kitapta yer alan eğitsel iletilerin tespit edildiği bölümler aşağıda sunulmuştur.

a) Yardımlaşma

Bilgi ve Suna, tarlada çalışan babalarına yardım ederler. Böylece, yardımlaşma vurgulanmıştır.

“Bilgi ve Suna babalarına yardım ediyorlardı. Babaları domates fidelerinin diplerini çapalarken, onlar da zararlı otları ayıklıyorlardı.” (Dölek, 2010b, s. 5).

b) Kusurlarla dalga geçmemek

Bilgi ve Suna, eşeklerinin topallığı ve Hatçe Hala'nın kekemeliği üzerinden, kusurlarla dalga geçmenin iyi bir davranış olmadığı mesajını vermektedir.

“ ‘Doğrusu çok şaşırıyorum,’ dedi Suna.

‘Neye şaşırıyorsun?’

‘Bizim eşeğe... Yürürken topallıyor ama, koşarken hiç belli olmuyor topallığı.’

‘Şaşacak ne var bunda? Hatçe Hala da kekeme ama, şarkı söylerken hiç takılmıyor.’

‘Bu çok ayıp!’ diye çıkıştı Suna kardeşine.

‘Neymiş o ayıp olan?’

‘Hatçe Hala’yı bizim eşeğe benzetmen.’

‘Bunu da nerden çıkardın?’ dedi Bilgi, ‘ben böyle bir şey söylemedim.’

‘Söylememeiş! Hem insanların kusurlu yanlarıyla alay etmek de çirkin bir davranış.’ ” (Dölek, 2010b, s. 7).

Bilgi ve Suna, eşeklerine isim ararken Bilgi'nin eşeğe takmayı düşündüğü isimler, eşeğin kusuruyla ilgilidir. Eşeğin kusurlarıyla ilgili isim koymanın doğru olmadığını dile getiren Suna aracılığıyla kusurlarla dalga geçmenin yanlışlığına vurgu yapılmıştır.

“ ‘Sen bir isim bul öyleyse.’

‘Buldum bile,’ dedi Bilgi, ‘bundan sonra ona Topal Eşek diyelim.’

Eşek, su içmeyi bırakıp Bilgi’ye baktı. Sanki söyleneni anlamış, güvenmişti.

‘Böyle isim olmaz,’ dedi Suna, ‘her çağırışta hayvanın sakatlığını başına kakmak mı istiyorsun?’

‘Haklısın,’ dedi Bilgi, ‘bu hiç sevimli değil... Öyleyse ona Üç Bacağı Sağlam Eşek diyelim.’

‘Bu da güzel değil. Dördüncü bacağının sağlam olmadığını koyuyor ortaya. Üstelik çok da uzun bir isim. Söylemesi iki dakika alır. O zamana kadar da hayvan kimbilir nereye gitmiş olur!..’ ” (Dölek, 2010b, s. 13-14).

c) Büyüklerin sözünü dinlemek

Bilgi ve Suna, babaları tarlada çalışırken dere kenarına gitmek isterler. Babaları buna izin vermez. Bilgi, babaları işe dalınca ona görünmeden gidebileceklerini söylemiştir. Suna ise babasından izinsiz gidilmeyeceğini dile getirerek büyük sözü dinlemeyi vurgulamıştır.

“ ‘Babam iyice daldı işine. Dereye gidelim mi? Bizi görmez bile.’

‘Olmaz. Babam izin vermiyorsa gidemeyiz.’ ” (Dölek, 2010b, s. 10).

ç) Edinilen bilgileri hayata aktarabilmek

Bilgi ve Suna, ormanda yollarını kaybettiklerinde, yolu bulabilmek için Bilgi’nin sunduğu öneriler, edinilen bilgilerin gündelik hayatta kullanılabileceğine yönelik mesajlar içermektedir.

“ ‘Dur... Öğretmen ne demişti, bakayım?.. Yüzümüzü güneşin battığı yöne dönersek, sağımız kuzey, solumuz güney, arkamız da doğu olur.’

Suna biraz şaşırılmış gibiydi.

‘Gerçekten bu yolla yönümüzü bulabilir miyiz?’

‘Bulabiliriz tabii!’

‘Çok tuhaf!’ dedi Suna, ‘ben bu bilgilerin sırf sınıf geçmek için gerekli olduğunu sanırdım. Demek gerçek yaşamda da işe yarıyorlarmış.’ ” (Dölek, 2010b, s. 20-21).

d) Yardımseverlik

Ormanda kaybolan Bilgi ve Suna, tüm uğraşlarının sonunda, ancak ormana girdikleri yerin tam tersinden çıkabilirler. İki çocuk, yol kenarında ağlarken yaşlı bir kadın, at arabasıyla yanlarına gelir. Yaşlı kadın, çocukları alarak onlara yardım etmek ister. Ağlayan çocukları, at arabasına alan bu kadının davranışıyla, zor durumda olan kişilere yardım edilmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Binin arabaya çocuklar. Sizi götüreyim.’

‘Yaşa teyze!’ dedi Suna sevinçle.” (Dölek, 2010b, s. 31).

Bilgi ve Suna, kendi köylerine gitmek üzere yola çıktıkları sırada Yulaf Ana, çocukların yolda acıkacağını düşünerek onlara azık hazırlayıp getirmiştir. Yulaf Ana’nın, çocuklara yiyecek getirmesi ile yardımseverliği ön plana çıkarılmıştır.

“ ‘Yetişemeyeceğim diye ödüm koptu,’ dedi, ‘size biraz yolluk azık getirdim. Haşlanmış kestane... Bende hazır haşlanmış yoktu da, komşulardan ödünç istedim.’ Çıkını onlara uzattı. ‘Alın bunları. Yolunuz uzun. Acıkınca yersiniz.’ ” (Dölek, 2010b, s. 46).

Bilgi ve Suna, Yulaf Ana’nın köyünde hiç kimsenin gülmediğine çok şaşırmıştır. Yulaf Ana, güleç yüzlü bu iki çocuğun, biraz daha köyde kalmasını ve köydekilere yeniden gülmeyi öğretmesini ister. Bilgi ve Suna, önce buna tam olarak yanaşmasalar da Yulaf Ana’yı kıramayarak onlara yardımcı olmak için köyde kalırlar. Çocukların bu davranışı ile yardımseverlik ön plana çıkarılmıştır.

“ ‘Ama buralarda gülmesini bilen bir ikiniz varsınız,’ dedi Yulaf Ana, ‘çok şeyi değiştirebilirsiniz. Kalın yavrularım. Kalın da bize gülmesini belletin yeniden.’

(....)

‘Bir gün kalalım. Sonra Yulaf Ana bizi arabasıyla götürür. Arabayla daha hızlı gideriz. Böylece pek zaman kaybetmemiş oluruz.’ ” (Dölek, 2010b, s. 57).

e) Söylediklerine dikkat etmek

Yulaf Ana, köyde tüm öğünlerde kestane yediklerini çocuklara anlatır. Bilgi, sürekli olarak kestane yemenin sıkıcı olacağını dile getirince Suna, onu uyarır; bu

şekilde insanları kırabileceğini ve köydeki insanların yiyecek başka bir şeyleri olmayabileceğini söylemiştir. Bilgi'nin ağzından çıkan sözlere dikkat etmesi gerektiğini vurgulamıştır.

“ ‘Her zaman kestane yenir mi? Bu gerçekten çok sıkıcı.’

‘Söylediklerine dikkat et,’ diye fısıldadı ona Suna. ‘Ya bu köy halkı iyice yoksulsa?.. Kestaneden başka yiyecek bir şeyleri yoksa ne yapsınlar?’ ” (Dölek, 2010b, s. 39).

f) Emeğin karşılığını vermek

Obur Ağa, zengin olmasına karşılık, yanında çalışan insanlara emeklerinin karşılığını vermez, onları sadece karın tokluğuna çalıştırmış. Obur Ağa'nın bu davranışının yanlış olduğundan hareketle, insanlara emeklerinin karşılığının verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

“Adamları şaşkınlıkla izliyorlardı Obur Ağa'yı. Onu yemek yerken çok görmüşlerdi ama, bir türlü alışamamışlardı oburluğuna. Çünkü kendileri bu yiyeceklerin bir lokmasını bile bulamazlardı. Yağsız bulgur pilavı ve çok sulu ayranla karınlarını doyurmak zorundaydılar genellikle. Onca çalışmalarına karşılık Obur Ağa daha fazlasını vermiyordu onlara.” (Dölek, 2010b, s. 77).

g) Haksızlığa karşı durmak

Köylülerin elindeki tüm malları alan Obur Ağa, tüm köylüleri kendi yanında çalışmaya ikna etmediği için Yulaf Ana'ya kızmıştır. Yulaf Ana ise köylüleri, Obur Ağa'nın yanında çalışmaya ikna ederek haksızlığa ortak olmaktansa haksızlığın karşısında durmanın daha yerinde bir davranış olduğunu vurgulamıştır.

“ ‘Eğer bu köylüleri yanımda çalışmaya razı etseydin, hiçbir tarlam boş durmazdı şimdi. Böylece herkesin karnına sıcak aş girer, hepimizin de yüzü gülerdi.’

‘En çok da senin yüzün gülerdi,’ dedi Yulaf Ana. ‘Boğaz tokluğuna çalışıp, senin zenginliklerine zenginlik katacağımıza boş oturmamız daha iyi. Belki gönlümüz şen değil, ama başımız dinç. Elimizde avucumuzda bir şey olmadığı için, senden de korkumuz yok.

Neyimiz varsa aldın elimizden. Ama artık hiçbir şeyimizi alamazsın. Çünkü hiçbir şeyimiz yok.’ (Dölek, 2010b, s. 82-83).

ğ) Bir amaç uğruna mücadele etmek

Uslu, Obur Ağa'nın atını yarışta yenmiştir. Herkes bu duruma çok şaşırınca Yulaf Ana, Uslu'nun büyük bir inançla ve bir amaç uğruna mücadele ettiğini ve bu sayede kazandığını dile getirmiştir. Yulaf Ana'nın sözleri, inanç ve bir amaca ulaşmak için mücadele etmenin önemini vurgulamıştır.

“ ‘Bunda şaşılacak ne var?’ diye bir şeyler anlatıyordu Yulaf Ana, çevresindeki köylülere. ‘Bu eşek değerli bir amaç için koşuyordu. Kazanmasının hepimiz için çok önemli olduğunu biliyordu. Obur Ağa'nın atının ise böyle bir inancı yoktu. İş olsun diye koşuyordu. Bu yüzden, gücü kesilince bırakıverdi kendini.’ ” (Dölek, 2010b, s. 100).

h) Canlılara değer vermek

Uslu, Obur Ağa'nın atıyla yaptığı ikinci yarışı da kazanırsa köylüler tüm mallarını geri alacaktır. Uslu, ikinci yarışta düşerek ayağını kırar, yarışı kaybeder ve köylülerin mallarını geri alma hayalleri suya düşer. Köylüler, Uslu'nun ayağının kırıldığını görünce kazanamadıkları tarlaları ve hayvanları unutmuş, sadece Uslu'nun düştüğü duruma üzülmuşlerdir. Köylülerin tarla ve hayvanları kazanamadıklarından çok, bir canlının zarar görmesine üzülmeleri, tüm canlılara değer verilmesi gerektiği mesajını vermiştir.

“Uslu'nun başına gidenler, onun bacağının kırıldığını hemen anladılar. Şimdi köylüler, kazanamadıkları tarlalar ve hayvanlar için değil, Uslu için üzülüyorlardı artık. İçlerinde ağlayanlar bile vardı.” (Dölek, 2010b, s. 102).

ı) Çalışmak

Uslu, ikinci yarışı kaybedince Yulaf Ana, köylülere bir konuşma yaparak onları çalışma konusunda bilinçlendirmiş ve köylülerde bir çalışma azmi uyandırmıştır. Bu sayede çalışmanın ve emek sarf etmenin önemi vurgulanmıştır.

“ ‘Çalışıp çabalar, topraklarımızı bire yüz verecek biçimde işleyebiliriz. Obur Ağa gibilerine boyun eğmeyiz bundan sonra. Yalnızca bir tek tarlada yetişmiyor Güteryüzler. Çevremizdeki bütün tarlaları

Gülyüzlerin Yetiştığı Tarla'lar yapabiliriz. Sırf kestane yiyip uyuşuk uyuşuk oturmak yerine, kendi yetiştirdiğimiz güzel ürünleri, emeğimizin meyvesi olan besleyici yiyecekleri yiyebiliriz.’ ” (Dölek, 2010b, s. 104).

i) Cömertlik

Obur Ağa'nın ölmesinin ardından karısı, tüm malları köylülere vermiştir. Obur Ağa'nın karısının bu davranışı ile cömertlik vurgulanmıştır.

“ ‘Bu çiftlik, bu topraklar, bu hayvanlar sizin olsun. Obur Ağa öldükten sonra benim için bir anlamı yok bütün bunların. Zaten eskiden sizindi çoğu. Alın, yine sizin olsun.’

‘Ne cömert kadın!’ dedi Bilgi.” (Dölek, 2010b, s. 109).

j) Misafirperverlik

Obur Ağa'nın ölmesinin ardından tüm malları köylülere veren Obur Ağa'nın karısı, yalnız başına kalmıştır. Yulaf Ana ona, köylülerle birlikte köye gelmesini ve kendi evinde kalabileceğini söyleyerek misafirperverlik örneği sergilemiştir.

“ (...) Yulaf Ana, Obur Ağa'nın karısına döndü:

‘Sen de bizimle gel,’ dedi, ‘evimde kalabilirsin. Benim de kimsem yok. Birbirimize arkadaş oluruz.’

Kadıncağız sevinçle kabul etti bunu.” (Dölek, 2010b, s. 109).

4.1.3. Yeşil Bayır

Atay, yoksul bir ailenin henüz ilkokula giden çocuğudur. Babası, hastalıktan vefat etmiştir. Atay, annesi ve dedesi ile birlikte yaşamaktadır. Atay'ın bir de görünmeyen arkadaşı vardır, onunla sürekli dertleşir ve fikir alışverişinde bulunur. Atay, başı zora düştüğü zamanlarda dedesinden yardım ister ve dedesinin rehberliğinde sıkıntılarını gidermeye çalışır.

Yeşil Bayır Mahallesi'nin çocukları, mahallenin yanında yükselen Evren Sitesi'nin zengin ve süslü çocuklarıyla mücadele etmek için Atmacalar Çetesi'ni kurarlar. Çete, her geçen gün büyür. Düşman olarak gördükleri Evren Sitesi'nin çocukları da çeteye üye olurlar. Atmacalar Çetesi, Evren Sitesi'nde oturan çocuklara karşı kurulmuşken, Evren Sitesi'nde oturan çocuklar da bir bir çeteye üye olunca ortada çetenin mücadele edeceği düşman kalmaz. Daha sonrasında çetenin adı değiştirilir ve

Karıncalar Topluluğu olur. Çete olarak kurdukları topluluk, düşmanla mücadele etmek yerine faydalı işler yapmaya yönelir.

Bir gün Atay, sıra arkadaşı Hüseyin'in ağlamakta olduğunu görür, sebebini sorarak öğrenmek ister. Hüseyin'in annesinin çok hasta olduğunu, ameliyat olmazsa ölebileceğini ve ameliyat için çok para gerektiğini öğrenince içi burkular, çok üzülür. Atay, Hüseyin'e yardım sözü vererek onu teselli eder. Atay, Hüseyin'in annesinin hasta olduğunu ve bu konuda onlara yardım etmek istediğini arkadaşları ile paylaşır. Karıncalar Topluluğu'nun üyeleri, yardım etme fikrinde anlaşır ve iş dağılımı yaparak çalışmaya başlarlar. Bütün çocuklar kendilerine iş bulup para kazanmaya başlarlar. Kimisi çöp toplar, kimisi evlerden eski gazeteleri toplar, kimisi siparişleri alarak bakkaldan evlere getirir. Atay da dedesine çörek yaptırarak onları parkta satar. Tüm çalışmaların ardından toplanan paralar, Atay ve iki arkadaşı tarafından Hüseyin'in evine götürülür. Biraz zor da olsa olayı ve yaptıklarını anlatıp parayı Hüseyin'in babasına uzatırlar. Hüseyin'in babası çok duygulanır fakat para ameliyat için yeterli değildir. Tedavi için daha çok para gereklidir.

Atay ve arkadaşları mahalleye döndüklerinde, olanları diğer çocuklara anlatırlar. Çocuklar ne yapacaklarını bilemeden evlerine dağılırlar. O gece, Atay'ın oturduğu evin kapısı sertçe çalınır. Evren Sitesi'nden birkaç çocuğun annesi ve babası Atay'ı şikâyet etmek için gelmiştir. Atay'ın annesi, oğlunun ve diğer çocukların yaptığı her şeyi bilmektedir. Atay'ın annesi, durumu anlatması için Atay'ı yanına çağırır. Zaten üzgün olan Atay, olanları anlatmaya başlar. Hüseyin'in annesinin hasta olduğunu, ona yardım etmek için bu işleri yaptıklarını ve Hüseyin'in evinde olanların tümünü anlatır. Atay'ı şikâyet etmek için gelenler, duyduklarına çok şaşırır ve evlerine dönerler.

Ertesi gün, Evren Sitesi'nin büyükleri toplanıp Atay'ın evine giderler. Atay, gelenlerin hasta kadına yardım etmek ve onun ameliyat masraflarını karşılamak için geldiklerini öğrenince mutluluktan havalara uçar. Hemen arsaya koşarak diğer arkadaşlarına müjdeyi verir. Çocuklar, küçük elleriyle adeta dağları yerinden oynatmışlardır. Mahalleyi yine eskisi gibi neşeli çocuk sesleri sarar. Yeşil Bayır, çocuk sesleriyle dolar.

4.1.3.1. Eğitsel İletiler

Yeşil Bayır isimli kitapta tespit edilen eğitsel iletiler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Yeşil Bayır İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler

Eğitsel İleti	İşlenme Sıklığı (Frekans)
Anne sevgisi	2
Arkadaşlık	3
Başkalarını kendi çıkarlarına alet etmemek	2
Başkalarının eşyalarını izinsiz almamak	2
Büyüklerin sözü dinlemek	1
Çevreyi temiz tutmak	1
Dürüstlük	1
Düşünceli davranmak	1
Düzenli ve disiplinli çalışma	1
Fedakârlık	1
Hatayı telafi etmek	4
Tabiat sevgisi	1
Hayvan sevgisi	3
İnsan sevgisi	1
İsraf etmemek	1
İş birliği	3
Kazanacağı parayı hak etmek	1
Paylaşma	1
Tedbirli olmak	1
Üzüntüleri ve sıkıntıları paylaşmak	2
Yardımseverlik	6
Yol gösterici olmak	1

Yeşil Bayır isimli kitapta 22 farklı eğitsel ileti 40 kez işlenmiştir. Kitapta en çok işlenen eğitsel iletilerin yardımseverlik, hatayı telafi etmek, arkadaşlık, iş birliği, hayvan sevgisi, anne sevgisi ve paylaşma olduğu görülmektedir. Kitapta yer alan eğitsel iletilerin tespit edildiği bölümler aşağıda sunulmuştur.

a) Arkadaşlık

Atay'ın tüm sıkıntılarını paylaştığı görünmez arkadaşının özellikleri sıralanırken iyi bir arkadaşın sahip olması gereken özellikler vurgulanmıştır.

“Atay, tüm arkadaşlarını sever. Ama görünmeyen arkadaşını daha da çok sever. Çünkü yapayalnız olduğu zamanlarda ortaya çıkar o.

Onunla her konuyu konuşabilir Atay. Görünmeyen arkadaşı hiç kızmaz, darılmaz, alay etmez, büyüklük taslamaz.

Her sorununu ona açabilir Atay. Başkalarının gülerek karşılayacağı düşüncelerini bile, çekinmeden ona söyler.

Atay'ın görünmeyen arkadaşı her zaman güleçtir. Sırf sorulara yanıt vermekle kalmaz, Atay'ın can sıkıntısını ve üzüntülerini de giderme çalışır. Atay üzüntülü olduğu zamanlarda daha çok sever görünmeyen arkadaşını.” (Dölek, 2015c, s. 9).

Atay, arkadaşı Bülent'in arabasını izinsiz almıştır fakat bundan pişmanlık duymaktadır. Bülent'in arabasını Atay'da gören Avni, bu durumu kullanmak istemiş ve başarılı olmuştur. Atay, durumdan iyice rahatsız olarak arabayı Bülent'e verip her şeyi anlatmıştır. Avni, Atay'ı tekrar kullanmak isteyince Atay ona alet olmamıştır. Bunun üzerine Avni, Bülent'e arabasını Atay'ın aldığını söylemiştir. Bülent, arkadaşı Atay'a sahip çıkmış, haberi olmadan almış olsa da arabayı Atay'a kendisinin ödünç verdiğini söyleyerek arkadaşını savunmuştur. Böylelikle arkadaşların birbirlerine sahip çıkması gerektiği vurgulanmıştır.

“Avni derin bir soluk aldı. ‘Senin küçük kırmızı otomobilin bunda’ deyiverdi Bülent’e.

Bülent elini cebine sokup kırmızı otomobili çıkardı. ‘Bu mu?’ dedi.

Şaşırdı Avni.

‘Ne oldu?’ diye sordu. ‘Geri mi verdi?’

‘Geri verdi ya’ dedi Bülent. ‘Zaten ödünç almıştı.’

Atay o an Bülent'i çok sevdi. Arkadaşlık böyle olurdu işte.” (Dölek, 2015c, s. 55-56).

Atay okula giderken köpeği Benekli de onu takip etmiş, sınıfa kadar gelmiştir. Benekli, Atay'ın arkasından sınıfın kapısından içeri girince öğretmen bu duruma çok sinirlenmiş ve Atay'a ceza vermeye karar vermişti. Atay'ın sınıftaki arkadaşları, öğretmene karşı Atay'ı savunmuş, onun bir suçu olmadığını dile getirerek arkadaşlık görevlerini yerine getirmişlerdir. Böylelikle arkadaşların zor durumlarda birbirlerini savunması gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Dersle ilgili olmayan şeyleri okula getirmemenizi kaç kez söyledim!’

Ön sıradan ince, çekingen bir yükseldi:

‘Bu işte Atay’ın bir suçu yok öğretenim. Benekli peşinden gelmiş olmalı.’

Bunları söyleyen Ercan’dı. Onun sesini hemen tanıdı Atay. ‘Beni savunması ne güzel!’ diye düşündü. Ama yine de bu fazla rahatlatmadı onu. Çünkü öğretmenin kızgınlığı geçmemişti.

‘Okula köpek getirdiğin için seni cezalandıracağım Atay.’

Atay konuşmaya korkarak duruyordu.

Ercan’ın yanında oturan Murat, elini kaldırdı.

‘Söyle murat.’

Murat ayağa kalktı yutkundü.

‘Okula köpek getirdiği için Atay’ı neden cezalandıracaksınız öğretmenim?’ diye sordu.

‘Çünkü...’ dedi öğretmen. Bir süre düşündükten sonra ekledi:

‘Çünkü okula dersle ilgili olmayan şeyleri getirmek doğru değil.’

‘Peki bugünkü dersimizde köpekler konusunu işleyemez miyiz?’

‘Nedenmiş o?’ dedi öğretmen. Gülümsemesini gizlemeye çalışıyordu.

‘Çünkü o zaman Benekli dersle ilgili bir şey olur. Böylece Atay’ı da dersle ilgili olmayan bir şeyi okula getirdi diye cezalandırmanıza gerek kalmaz.’ ” (Dölek, 2015c, s. 87-88).

b) Başkalarının eşyalarını izinsiz almamak

Atay, arkadaşı Bülent’in kırmızı arabasını izinsiz almış ve bundan pişmanlık duymuştur. Arabayı ne yapacağını düşünürken annesinin söyledikleri aklına gelir. Annesinin sözleri, başkalarının eşyalarını izinsiz olarak almanın çok kötü bir davranış olduğu mesajını vermektedir.

“ ‘Baskalarının şeylerini almak hırsızlıktır’ der Atay’ın annesi. ‘Hırsızlık çok kötü bir şeydir. Bunu sakın unutma Atay!’ ” (Dölek, 2015c, s. 11).

Hüseyin’in annesi için tüm çocuklar çalışmış ve çocukların elde ettikleri paralar Atay’da toplanmıştır. Avni, Atay’ın karşısına çıkarak toplanan paradan bir miktar alınsa bunu kimsenin fark etmeyeceğini söyler. Atay ise bu laflara çok kızarak hırsızlığın çok kötü bir davranış olduğu mesajını vermiştir.

“Avni bakışlarını ondan kaçırarak konuştu. ‘Şey... Diyorum ki... Yani paradan birazını kendine alsan, kimse bilemez. Öyle değil mi?’

‘Ne demek istiyorsun sen?’

‘Enayiliği bırak!’ dedi Avni. Ne kadar kabaydı! ‘Senin hiç bu kadar çok paran olmadı. Bundan sonra da olmayacak belki. Eline fırsat geçmişken değerlendirmeye bak.’

‘Yani çalayım mı? Böyle bir şeyi nasıl söyleyebilirsin?’

‘Birazını alsan ne çıkar? Hem bana da verirsın biraz. Hiç kimseye söylemem. İnan bana.’

‘Böyle bir şey düşündüğün için utanmalısın!’ dedi Atay kızgınlıkla. ‘Topladığımız parayla hasta bir kadın ameliyat olacak.’ ” (Dölek, 2015c, s. 119).

c) Düşünceli davranmak

Atay’ın dedesi, evde farklı işlere yardım etmektedir. Atay’ın annesi işten gelene kadar yemek ile ilgili hazırlıkları yapmaya çalışmaktadır. Kadın, işten yorgun gelince bir de yemek hazırlamakla uğraşmasın diyerek ona karşı düşünceli bir yaklaşım sergilemektedir. Yazar, bu sayede insanlara karşı elden geldiğince düşünceli davranılması gerektiği mesajını vermiştir.

“ ‘Yemek pişirmek kadın işi değil mi dede?’

‘İş iştir oğlum. Kadın işi, erkek işi yok. Bir şeyin yapılması gerekiyorsa yaparsın. Şimdi annen yorgun argın işten gelecek. Bir de oturup bunlarla mı uğraşsın? Hem zaten bunları yapmasak, yemeğin hazırlanması gece yarısını bulur.’ ” (Dölek, 2015c, s. 18).

ç) İsrif etmemek

Atay’ın annesi ve dedesi, Atay’a sofrada uyulması gereken bazı kuralları açıklarken yiyeceklerin israf edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu sayede, israftan kaçınılması gerektiği konusunda mesaj verilmiştir.

“Tabak iyice sıyrılıp temizlenmeli. Ekmek de bitmeli. Bırakılan lokmalar insanın arkasından ağlarmış. Atay’ın dedesi öyle söylüyor.

‘Bir ekmek parçası nasıl ağlayabilir?’

‘Belki ağlamaz gerçekten’ dedi Atay’ın annesi, ‘ama yine de artık bırakmak güzel bir şey değil.’

‘Onu bile bulamayanlar var’ dedi dedesi. ‘Yiyecek çöpe atılmaz.’ ” (Dölek, 2015c, s. 21).

d) Kazanacağı parayı hak etmek

Atay’ın dedesi, bir komşularının çaydanlığını tamir etmiş, bu çaydanlığı da Atay ile sahibine göndermiştir. Çaydanlığın sahibi, Atay’a para vermek isteyince Atay bu parayı hak etmek için bir şey yapmadığını söyleyerek parayı geri çevirmiştir. Bu sayede, haksız yere kazanç elde edilmesinin olumsuzluğu ve hak ederek kazanmak gerektiği mesajı verilmiştir.

“Elini askıdaki mantosunun cebine soktu Safiye Teyze, para çıkardı.

‘Al bunu.’

‘Dedem para istemiyor.’

‘Bunu dedene değil, sana veriyorum.’

‘Ben de para istemiyorum. Bunu hak etmek için bir şey yapmadım.’ ” (Dölek, 2015c, s. 30).

e) Başkalarını kendi çıkarlarına alet etmemek

Atay, arkadaşı Bülent’in arabasını izinsiz olarak almış ve bundan pişman olmuştur. Arabayı Atay’da gören Avni, bu durumu kendi çıkarları için kullanmış ve her şeyi Bülent’e anlatacağını söyleyip Atay’ı tehdit etmiştir. Avni’nin yaptıkları ile kendi çıkarlarına başkalarını alet etmenin kötülüğü ve bu duruma maruz kalan insanların hissettiklerine dair mesajlar verilmiştir.

“ ‘İyi’ dedi, ‘İstemiyorsan verme ama benimle çöplüğe geleceksin. Yoksa otomobilini çaldığımı Bülent’e söylerim.’

‘İnanmaz sana.’

‘Bal gibi inanır. Arayıp otomobilini bulamayınca...’

‘Söylersen pişman olursun. Hem ben götürüp geri verecektim...’

‘Ya benimle çöplüğe, toprakların döküldüğü yere gelirsin ya da söylerim Bülent’e.’

Atay ister istemez Avni’nin dediğini yaptı. Aslında oraya gitmeyi, kamyonların toprağı boşalttığı yeri görmeyi kendisi de istiyordu. Ama

böyle değil. Avni onu zeytinyağcının atı gibi yularından tutmuş götürüyordu sanki. Atay'ın içinden ağlamak geliyordu.” (Dölek, 2015c, s. 35).

“ ‘Bundan sonra ben ne dersem onu yapacaksın’ dedi Avni. ‘Hele bir sözümden çık, görürsün!’

Kazı yapılan yere geri döndüler. Çünkü Avni öyle istiyordu. Sonra camiye doğru yürüdüler. Çünkü Avni böyle istiyordu.

‘Misket oynayanlara bakalım’ dedi Avni.

Misket oynayanlara baktılar.

‘Şadırvana gidelim’ dedi Avni.

Caminin şadırvanında suyla oynadılar.

‘Gel, ayakkabılarımın çamurunu temizle’ dedi Avni.

Onun pis ayakkabılarını temizlemek zorunda kaldı Atay.

Her söyleneni yapmak Atay'ın çok ağırına gidiyordu. Bir yandan da zaman geçiyordu. Eve dönmek zorundaydı. Annesi gelmişti belki de. Belki odun da gelmişti. Odunun taşınmasına yardım edecekti ya...

‘Yarın ne istersen yaparım’ dedi Avni’ye. ‘Ama şimdilik bırak gideyim.’

‘Olmaz.’

‘Ne olur gideyim!’

‘Eve gitmeyi bu kadar çok mu istiyorsun?’

‘Evet’ dedi Atay.

‘Öyleyse beni köşeye kadar sırtında taşı.’

Atay ister istemez kabul etti. Avni onun sırtına bindi, boynuna asıldı. Köşeye kadar taşıdı Atay onu.

‘Yeter mi?’

‘Biraz daha taşı.’

Biraz daha taşıdı Atay

Sırtından indireceği sırada yine ‘Biraz daha taşı’ dedi Avni.

Atay onu biraz daha taşıdı, sonra yere indirdi.

‘Güzel’ dedi Avni. ‘Hep böyle söz dinle. Şimdi gidebilirsin. Ama yarın saat onda seni bakkalın önünde bekleyeceğim. Gelmezsen ne olacağımı biliyorsun.’ ” (Dölek, 2015c, s. 36-37).

f) İş birliği

Atay'ın annesi ve dedesi ile Atay, aldıkları odunları bahçeye taşımak için iş birliği yapmıştır. Atay, annesi ve dedesinin yaptıkları iş birliği ile aslında zor gibi görünen işleri, insanların iş birliği ile daha kolay ve daha kısada sürede yapabileceği mesajı verilmiştir.

“Koskocaman odun yığınınına baktı Atay. Bunu bahçeye taşımak kolay olmayacaktı. Ama insanlar el ele verince yapamayacakları şey yok. Dedesi eline bir küfe aldı. Atay da eski bir sepet buldu. Odunları içeri taşımaya başladılar. Atay'ın annesi, onların taşıdığı odunları düzgün bir biçimde odunluğa diziyordu.” (Dölek, 2015c, s. 40-41).

Hüseyin'in annesinin tedavi masrafları için çocuklar ellerinden geldiğince işler yapıp para kazanmışlardır. Bu işlerden birisi de çöp toplamaktır. İlker, Bülent ve bazı çocukların çöp toplarken birbirlerine yardım etmeleri, iş birliği içerisinde çalışmalarını ile işleri daha rahat yapıyor olmaları sayesinde iş birliğinin önemi vurgulanmıştır.

“Bülent'le İlker işe koyulmuşlardı bile. Yeşil Bayır mahallesinin bir ucundan başlamışlar, yerlerde gördükleri çöpleri topluyorlardı. Çöp tenekelerini el arabasına boşaltıyorlar, yere düşmüş kâğıt parçalarını, konserve kutularını, meyve kabuklarını alıyorlardı. Evren Sitesi'nden üç çocuk onlara yardımcı oluyordu bu işte. Birinin elinde bir faraş ve küçük bir süpürge vardı. Elle toplaması zor olan çöpleri bu faraşın içine süpürüyor, sonra el arabasına döküyorlardı.

Araba dolunca, İlker sapına yapıştığı gibi çöplük yönünde götürmeye başladı onu. Yanında, Evren Sitesi'nin çocuklarından biri gidiyordu. İlker yorulduğunda arabayı biraz da o itecekti.

Bu arada, geride kalan Bülent, çöpleri köşebaşında toplayarak ikinci sefere hazırlık yapıyordu. Öteki iki çocuk ise, evlerin kapılarını birer birer çalıyorlar, küçük bir ücret karşılığı çöpleri alabileceklerini söylüyorlardı.” (Dölek, 2015c, s. 104-105).

Çocuklar, Hüseyin'in annesi için farklı işler yaparak para toplamışlardır. Parayı, Hüseyin'in evine götürmeye karar verirler. Parayı toplamayı bitirdikleri gece, Atay görünmeyen arkadaşıyla konuşurken iş birliğinin önemini vurgulamaktadır.

“ ‘Eskiden çocukların beceriksiz, güçsüz olduklarını sanıyorduk. Ama artık, el ele verdiklerinde çocukların da her şeyi yapabileceklerini anladık...’ ” (Dölek, 2015c, s. 124).

g) Anne sevgisi

Atay, annesine son derece bağlı bir çocuktur. Bülent’in arabasını izinsiz almasının verdiği sıkıntıyla görünmeyen arkadaşından yardım istemiştir. Görünmeyen arkadaşı ona, annesine durumu anlatmasını önerir. Atay, yaptığını annesine anlatırsa onun çok üzüleceğini, hayal kırıklığına uğrayacağını düşünerek onları annesine anlatmak istemez. Atay’ın annesini üzmemek istememesi, annesine duyduğu sevgiden kaynaklanmaktadır. Bu sayede yazar, kıymetli varlıklar olan annelerin değerini anlatmakta ve hiçbir evladın onları üzmemeyi istemeyeceği mesajını vermektedir.

“ ‘En az senin kadar benim de canım sıkılıyor bu işe’ dedi görünmeyen arkadaşı. ‘En iyisi gidip annene danış.’ ”

‘Bunu yapamam. Benim başkasının olan bir şeyi aldığımı öğrenirse düş kırıklığına uğrar. Ben onun doğru sözlü, akıllı oğluyum. Hakkımda yanlış olduğunu anlarsa çok üzülür. Belki de ölür. Bunu anneme söyleyemem.’ ” (Dölek, 2015c, s. 42-43).

Atay, Hüseyin’in annesine yardım etmek için dedesine çörek yaptırmıştır. Bu çöreklerden bir tane dedesine, bir tane Benekli’ye vermiştir. Bir tane de eve dönünce yiyeceğini söyleyerek kendisine ayırmıştır. Oysa Atay ayırdığı çöreği kendi için değil, annesi için ayırmış olduğunu köpeğine anlatır. Atay, çöreği kendisi yemeden annesine ayırarak annesini ne kadar sevdiğini ve onu ne kadar düşündüğünü ön plana çıkarmıştır. Bu sayede, anne sevgisi konusunda mesaj verilmiştir.

“ ‘Ben kendiminkini dönünce yerim’ dedi Atay. Çöreklerden birini küçük bir tabağa koyup mutfak dolabına yerleştirdi. Ercan’la Murat’ı beklemeye koyuldu.

Beklerken aklına Benekli geldi. Tepsiden bir çörek daha alıp bahçeye çıktı.

‘Biliyor musun Benekli?’ dedi. ‘O ayırdığım çöreği akşama anneme vereceğim. Kendim için ayırmadım onu.’ ” (Dölek, 2015c, s. 110-111).

ğ) Yol gösterici olmak

Atay, Bülent'in arabasını almanın verdiği pişmanlığı yaşarken bir de Avni'nin kendisine yaptıkları çok zoruna gitmiştir. Ne yapacağını bilmez bir hâlde, son çare olarak dedesine durumu anlatır. Ne yapacağını bilemeyen Atay, dedesinin yardımıyla bu işin üstesinden gelecektir. Dedesi, zorda olduğu bir zamanda Atay'a çıkış yolu göstermiştir. Böylece, başı darda olan kişilere, zorluklardan kurtulabilmeleri için çıkış yolu göstermenin, onlara ne kadar yardım edeceği konusunda mesaj verilmiştir.

“Her şeyi anlatıverdi bir çırpıda. Sonra sustu. Ağlamamak için zor tutuyordu kendini.

‘Demek öyle!’ diyerek onun çenesini okşadı yaşlı adam. ‘Kendini gerçekten güç bir duruma sokmuşsun. Ama üzülme. Her şeyin bir çaresi vardır.’

Umutla dedesinin yüzüne baktı Atay.

‘Olanlar olmuş bir kez. O otomobili almasaydın çok iyi olurdu ama bunu söylemek boşuna artık. Kırılmış çanak için gözyaşı dökmenin yararı yok. Çanağı nasıl onarabileceğimize bakalım biz.’

Atay, soluk almaya bile çekinerek onu dinliyordu.

‘Gidip Bülent’e geri vereceksin oyuncaklarını. Pişman olduğunu söyleyeceksin. Başkasından duyacağına senden duysun. Senin gerçekte dürüst bir çocuk olduğunu o da biliyordur.’ (Dölek, 2015c, s. 44-45).

h) Hatayı telafi etmek

Atay, Bülent'in arabasını geri verince her şeyi olduğu gibi anlatmak yerine durumu kurtaracak ifadeler söylemeyi düşünür. Dedesinin söyledikleri aklına geldiğinde bundan vazgeçer. Yaptığı yanlışını yine bir yanlışla gizlemek istemez ve yaptığı yanlıştan döner, doğruları söylemeye karar verir. Bu sayede, yapılan yanlıştan en kısa sürede dönülmesi gerektiği ve yanlış davranışta ısrar edilmeden doğrulara dönülmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“Otomobili cebinden çıkarttı.

‘Ben de bunu arıyordum’ dedi Bülent. Uzanıp otomobili aldı.

‘Nerden buldun?’

‘Bahçede buldum’ diyecekti Atay az kalsın. ‘Düşürmüşsün. Bulup sana getirdim’ diyecekti neredeyse.

Ama dedesinin sözlerini anımsadı. Bir yanlış davranışı bir başka yanlış davranış düzeltmez ki! Gerçeği olduğu gibi söylemeliydi. Yoksa yaptığının hiçbir yararı olmazdı.” (Dölek, 2015c, s. 48).

Atay, evlerinde telefon olmamasına rağmen Özge’den bunu gizlemiş, ona evlerinde telefon olduğunu söylemiştir. Sonra bu yaptığından pişman olarak doğruyu söylemeye karar vermiştir. Böylece, yapılan yanlıştan dönülerek hatanın telafi edilmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Ne söyleyeceksin?’ dedi Özge.

‘Bizim evde telefon yok’ dedi Atay bir çırpıda.

‘Nasıl olur?’ diyerek gözlerini iri iri açtı Özge. ‘Telefonsuz ev olur mu hiç?’

‘Bizim ev telefonsuz olduğuna göre, demek ki oluyormuş’ dedi Atay.” (Dölek, 2015c, s. 90).

Avni, Atay’ın yardım için topladığı paralardan bir kısmını almayı teklif etmiş, hatta vermediği için Atay’ı tehdit etmiştir. Avni, yaptıklarından pişman olarak hatasını telafi etmek için, topladıkları paraya katması için Atay’a para vermiştir. Avni’nin daha önce yaptıklarından utanması ve hatasından geri adım atarak Atay’a yardım için para vermesi ile bir hata yapıldığında en kısa sürede bu hatadan dönülmesi gerektiği ve bu hatanın bir şekilde telafi edilebileceği mesajı verilmiştir.

“Avni elini uzattı. Avcunda bozuk paralar vardı.

‘Al bunları’ dedi Atay’a.

‘Ne bu?’

‘Üç gündür cep harçlığımı biriktiriyorum. Seninle konuştuktan sonra kendimden utandım. Siz böyle canla başla uğraşırken ben neler düşünüyorum!.. Ne olur, al bu paraları! Benim de bir payım olsun sizin uğraşınızda. Hem eğer bana bir iş gösterirseniz, onu da yaparım seve seve. Ben de yardım etmek istiyorum. Hem sizlerle arkadaş olmak da istiyorum. Hep kenarda bırakılmak hoşuma gitmiyor.’ ” (Dölek, 2015c, s. 121).

Evren Sitesi’nde oturan çocukların ebeveynleri, çocuklarına kötü örnek olduğu düşüncesiyle Atay’ı annesine şikâyet etmek için Atay’ın evine gelirler. Çünkü çocuklarının değişik işlerde çalışmalarının sorumlusu olarak Atay’ı görürler. Eve kızgınlıkla gelen büyükler, çocuklarının neden çalışıp para kazandığını öğrenince geri adım atmış, özür dileyerek evden çıkmışlardır. Büyükler, yaptıkları hatayı anlamış ve

bu hatadan geri dönmüşlerdir. Böylelikle, yapılan hatadan çok geç olmadan dönülmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“Neden sonra Behçet Amca ayağa kalktı. Öksürerek boğazını temizledi.

‘Özür dileriz Necmiye Hanım’ dedi. ‘Bu geç saatte sizi rahatsız ettik. Oğlunuz iyi bir çocuk aslında. Biz bunları... Bunları bilmiyorduk doğrusunu isterseniz... Yani o hasta kadıncağz... Neyse... İzninizle gidelim biz.’

Kadınlar yerlerinden kalktılar. Başları önlerine eğikti. Ağzılarını bıçak açmıyordu. Atay’ın dedesi, bahçe kapısına dek geçirdi onları.” (Dölek, 2015c, s. 138).

1) Tabiat sevgisi

Atay ve arkadaşları, çocukların oyun alanı bulmasının zorluğundan bahsederken İlker’in söyledikleri ile doğanın korunması ve doğaya zarar verilmemesi gerektiği konusunda mesaj verilmiştir.

“ ‘Hiç değilse ağaçları kesmeseler’ dedi Bülent. ‘Ağaçlarda kuş yuvaları var. Kuşlara yazık değil mi? Eskiden buralar hep ağaçlıkmış. Annem anlatıyor. Şimdi bir tek ağaç kalmadı.’ ” (Dölek, 2015c, s. 59).

i) Hayvan sevgisi

Atay, bir duvar dibinde ıslanmış hâlde bulunduğu köpeğe acıyarak onu sahiplenmiş ve arkadaşlarıyla birlikte köpeğe yiyecek almıştır. Çocukların bu davranışı ile hayvan sevgisi ve hayvanlara karşı merhamet gösterilmesi konusunda mesajlar verilmiştir.

“Benekli’yi bir duvar dibinde, sırlıklam buldu Atay. O zaman adı Benekli değildi. Zaten adının olup olmaması da hayvancığın umurunda değildi. Üşümüştü. Acıkmıştı. Korkuyordu.

Soyunup fanilasını çıkardıktan sonra gömleğini, okul önlüğünü ve paltosunu yeniden giydi. Fanıyla Benekli’yi güzelce kuruladı. Annesi çok kızacaktı buna ama köpek yavrusunun ölmesi daha mı iyiydi?” (Dölek, 2015c, s. 78).

“ ‘Karnı açtır bunun’ dedi İlker. ‘Paralarımızı bir araya koyup ona yiyecek alalım.’

İkisi paralarını Atay'a verdiler. Atay'da hiç durmadan koştu ciğerci dükkânına dek. İçeri girdiğinde soluk soluğaydı. Ciğercinin beyaz bir önlüğü vardı. Ama sağı solu lekelenmişti iyice. Daha önce gelen müşterinin istediği yürekleri doğruyordu adam.

'Bir parçacık ciğer verir misin amca?'

Öteki müşteri güldü:

'Ne o?' dedi. 'Evde şölen mi var?'

'Ne yapacaksın bir parçacık ciğeri?' diye sordu ciğerci.

Anlattı Atay. 'Hayvancık çok aç' diye bitirdi sözlerini." (Dölek, 2015c, s. 79).

Atay, bulduğu köpeğe acıyarak onu eve götürmüştür. Annesinin tüm itirazlarına rağmen küçük köpeği sokağa bırakmaya gönlü el vermez ve annesini de köpeğin evde kalmasına ikna eder. Atay'ın köpek için yaptıkları ve söyledikleri ile hayvan sevgisine ilişkin mesajlar verilmiştir.

" 'Bırak şu hayvanı dışarı' dedi Atay'ın annesi. 'Kapıyı kapa ve bana hesap ver bakalım.'

'Dışarısı soğuk' dedi Atay. 'İçeride kalsa olmaz mı? Bu gecelik?'

'İçeride mi? Bu pis hayvan evin içine giremez.'

'Ama dışarıda kalırsa ölür. Ne kadar soğuk olduğunu bilmiyor musun havanın? Burada altına gazeteler koyarım onun. Yarın da bahçeye güzel bir yuva yaparım, orada yatar.'

'Bu köpeği bahçede falan tutmayı aklından çıkar. Zaten bir köpeğimiz eksik!'

'Bize ne zararı olur?' diye bir kez daha yalvardı Atay. Sesi titriyordu. Çünkü çok üzülüyordu Benekli için. 'Evi korur hem' diye ekledi. 'Üstelik bize hiç yük olmaz. Artıklarımızla beslenebilir.'

'Peki!' dedi Atay'ın annesi sonunda. 'Eğer bu kadar çok istiyorsan kalsın. Ama onun yapacaklarından sen sorumlu olacaksın.' ” (Dölek, 2015c, s. 83-84).

j) İnsan sevgisi

Çocuklar, Atmacalar Çetesi'nin mücadele edecek düşmanı kalmayınca yeni bir düşman belirlemek istemiştir. Kentin başka yerlerindeki ve yabancı ülkelerdeki

çocukları düşman olarak seçme önerisine Murat ve Semra'nın verdikleri cevaplar, insanların kardeşçe yaşayabileceği ve birbirlerini sevmeleri gerektiği konusunda mesajlar içermektedir.

“ ‘Bu çevrede çeteye katılmayan kimse kalmadı’ dedi İlker. ‘Peki ama biz kiminle kavga edeceğiz?’

‘Kentın başka yerleri çocuk dolu’ dedi biri.

‘Yazık değil mi?’ dedi Murat. ‘Yalnız bu kentın değil, bütün ülkemizin çocukları kardeş sayılır.’

‘Ne yapalım?’ diye sordu bir başkası. ‘Yabancı ülkelerin çocuklarına mı kafa turalım?’

‘Aptal!’ dedi Semra. ‘Onlar ne kötülük yaptılar sana?’ ” (Dölek, 2015c, s. 72).

k) Dürüstlük

Atay ve arkadaşları, Benekli'ye kasaptan ciğer almak için aralarında para toplar. Kasaptan ciğer almaya Atay gider. Ciğeri, küçük bir köpeğe vereceklerini öğrenince kasap parayı almaz. Atay, arkadaşlarının yanına giderken bir an parayı kendine saklamayı düşünür ama bunun uygun olmayacağı anlar. Atay'ın, görünmeyen arkadaşıyla bu anlardaki diyalogu, dürüstlük ve doğruluğun önemine dair mesajlar içermektedir.

“Arsaya dönerken, ciğerin parasını kendine saklamayı düşündü Atay.

‘Nasıl olsa ötekiler ciğeri bedava aldığımı bilmezler.’

‘Bu sana hiç yakışmıyor’ dedi görünmeyen arkadaşı. ‘ Bense senin dürüst, doğru sözlü bir çocuk olduğunu sanıyordum. Bu yaptığın çok yanlış.’

Atay kızardı:

‘Yapacağımı söylemedim. Yapsam nasıl olur diye düşündüm yalnız.’

‘Çok kötü olur’ dedi görünmeyen arkadaşı.

Arsaya gelir gelmez arkadaşlarının paraları geri verdi Atay. Ciğercinin para almadığını anlattı.” (Dölek, 2015c, s. 80).

l) Üzüntüleri ve sıkıntıları paylaşmak

Atay, sıra arkadaşı Hüseyin'in ağladığını görünce ona neden ağladığını sormuş, yardımcı olmaya çalışmış ve onun sıkıntısını paylaşmıştır. Hüseyin'in sıkıntısını Atay'la paylaşması, onu biraz olsun rahatlatmıştır. Bu sayede, sıkıntı ve üzüntülerin paylaşıldıkça azalacağı mesajı verilmiştir.

“ ‘Ne oldu sana Hüseyin? Baban mı dövdü?’

‘Hayır!’ diyerek omuzlarını silkti Hüseyin. Sıranın üstüne kapanarak ağlamaya başladı.

Atay, elini arkadaşının omzuna koydu. ‘Ne olursun ağlama!’ dedi. ‘Hem neye üzüldüğünü söylersen, belki bir yardımım dokunur sana.’

(....)

Hüseyin doğruldu. Elinin tersiyle gözlerini sildi. ‘Annem hasta’ dedi hıçkırarak.

‘Hastaysa iyileşir. Ağlanacak ne var bunda? Doktora gitmedi mi peki?’

‘Gitti. Ameliyat olursa iyileşeceğini söylemiş doktor.’

‘Gördün mü? Demek ki üzülecek bir şey yok.’ ” (Dölek, 2015c, s. 92-93).

“Hüseyin, Atay’ın bu güç duruma çözüm bulabileceğine hiç inanmıyordu doğrusu. Ama yine de, giriş zili çaldığında oldukça rahatlamış görünüyordu. İnsanın, üzüntülerini bir arkadaşıyla paylaşmasının yararı bu işte.” (Dölek, 2015c, s. 94).

m) Yardımseverlik

Atay, Hüseyin'in annesinin hastalığına çok üzülmüştür. Onun için bir şeyler yapmak ister ve Atmacalar Çetesi'ndeki çocuklara, hasta kadına yardım etmeleri gerektiğini söyler.

“ ‘Annesi hasta olan bir çocuk var’ dedi Atay. ‘Ona yardım etmeliyiz. Babası yoksul. Kadıncağızı ameliyat ettiremiyor.’

‘Atmacalardan mı bu çocuk?’ diye sordu İlker. ‘Yani bizden mi?’

‘Hayır!’ dedi Atay.

‘Öyleyse neden yardım edelim ona?’

‘Neden etmeyelim?’

Bu soru üzerine İlker ne söyleyeceğini bilemedi ve sustu.”
(Dölek, 2015c, s. 95).

Atay, Hüseyin’in annesine yardım etmek ister ve bunu arkadaşlarıyla paylaşır. Arkadaşları da tıpkı Atay gibi Hüseyin’in annesine yardım etmek için ellerinden geleni yapacaklarını söyler. Atay’ın yanı sıra diğer çocukların da yardım etmek için seferber olmaları ile insanlara yardım etmenin önemi konusunda mesaj verilmiştir.

“ ‘Sen hala şu çocuğu anlatmadın’ dedi Çetin, Atay’a. ‘Ona nasıl yardım edebiliriz?’

‘Aramızda para toplayarak.’

‘Ameliyat için çok para gerekir.’ dedi Murat. ‘Nereden bulabiliriz o kadar parayı?’

‘Sayıca hiç de az değiliz’ diye açıkladı Atay. ‘Çalışırız. Gündelik harçlıklarımızı da biriktiririz.’

‘Harçlıkları biriktirmeyi anladım da... Çalışmaya gelince... Biz ne yapabiliriz ki? Tümümüz çocuğuz. Hiçbir iş gelmez elimizden.’

‘Bunları söyleyen Ercan’dı. ‘Sussana sen!’ diye payladı onu Murat. ‘Neden gelmesin? O kadar beceriksiz miyiz biz? Senin elinden bir iş gelmeyebilir ama benim yapamayacağım iş yok.’

‘Benim de’ dedi bir başka çocuk. ‘Örneğin pazara çıkan kadınların aldıkları yiyecekleri evlerine taşımalarına yardım edebilirim.’

‘Buna hamallık denir’ diyerek güldü Evren Sitesi’nden bir çocuk.

Öteki çocuklar hemen çıkışarak susturdular onu.

‘Nasıl konuşuyorsun sen böyle?’ dedi Murat. ‘İş iştir. Üstelik bir insanın yaşamını kurtarmak için çöpçülük bile yapmaya razıyım ben.’ ”
(Dölek, 2015c, s. 96-97).

Çocuklar, Hüseyin’in annesine yardım etmek için farklı farklı işler belirlemiştir. Özge, babasının çalışmasına izin vermeyeceğini söyleyerek bunun yerine kumbarasındaki parayı yardım için vermiştir. Bu sayede, yardıma ihtiyacı olan kişilere, herkesin elinden geldiği şekilde yardım edebileceği mesajı verilmiştir.

“ ‘Benin babam çalışmama izin vermez’ dedi Özge. ‘Zaten buraya gelmeme bile çok kızıyor. Ama ben yardımcı olmak için kumbaramın içindekileri size vermek istiyorum.’

Bu istek olumlu karşılandı. Önemli olan yardım etmek değil miydi? Herkes istediği yoldan katkıda bulunabilirdi.” (Dölek, 2015c, s. 99).

Çocuklar, Hüseyin’in annesine para toplamak için kendilerine farklı işler bulmuştur. Atay, dedesine çörek yaptırıp onları satmayı düşünür. Dedesinin de yaptığı çöreklerin kazancını almayarak kadına yardım etmeyi kabul etmesi ile yardımseverliğin önemi vurgulanmıştır.

“ ‘Sen o çöreklerden yapacaksın, ben de onları parkta satacağım.

Hani o çıtır çıtır, insanın ağzında dağılıveren çöreklerin var ya senin...’

‘Anladım’ dedi yaşlı adam. ‘Masraflar çıktıktan sonra da kazancın yarısı senin olacak, yarısı da benim. Öyle mi?’

‘Öyle değil’ dedi Atay.

‘Ya nasıl?’

‘Kazançtan hiç pay almayacaksın sen.’

‘Git işine! Kazançtan pay almayacakmışım! Bu nasıl ortaklık böyle? Eğer ortaksak, neden pay almayayım kazançtan?’

‘Çünkü ben de almayacağım’ dedi Atay. Sonra çörekleri neden satmak istediğini anlattı.

Dedesi saçlarını okşadı onun. ‘Bu çok güzel bir düşünce Atay’ dedi. ‘Başkalarına yardım etmek çok güzel bir davranış.’ ” (Dölek, 2015c, s. 101).

Çocuklardan biri, Hüseyin’in annesine yardım etmek için evlerden eski gazeteleri toplamaya başlar. Kapısını çaldığı evlerden birindeki kadın, çocuğun gazeteleri neden topladığını öğrenince ona bir kucak gazete verip karşılığında da para almamıştır. Bu kadının, gazeteleri karşılıksız vermesi ile insanlara yardım edilmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“Sırtında bezden bir torba taşıyan bir çocuk, okulun sırasındaki evlerden birinin kapısını çaldı.

‘Ne istiyorsun yavrum?’

‘Eski gazeteleriniz varsa onları almaya geldim.’

‘Sen eskici misin?’

‘Hayır teyze. Bu işi geçişi olarak yapıyorum. Parasıyla bir arkadaşımızın hasta annesine yardım edeceğiz.’

‘Bir dakika bekle.’

Kadın içeri gitti. Az sonra bir kucak eski gazete ile geldi. Para da istemedi.” (Dölek, 2015c, s. 103).

Evren Sitesi’nde oturan çocukların anne ve babaları, çocuklarının hangi sebeple çalışıp para topladığını öğrendikten sonra, kendileri de aralarında para toplayıp Hüseyin’in annesinin tedavisine yardım etmek istemişlerdir. Ailelerin bu davranışı ile yardımseverliğin önemi konusunda mesaj verilmektedir.

“ ‘Dinle yavrum’ dedi Ercan’ın annesi. ‘Biz de yardım etmek istiyoruz Hüseyin’in annesine.’

Akşam gelen öteki kadın Atay’a yaklaşıp saçlarını okşadı. ‘Dün gece seninle konuştuktan sonra bir şeyler yapmak istedik.’

‘Evet’ dedi Ercan’ın annesi. ‘Bu sabah da bütün komşuları toplayıp durumu anlattık. Hepsi gönülden istedi yardım etmeyi.’

‘Ameliyat parasının büyük bölümünü şimdiden topladık. İki gün içinde geri kalanını da tamamlarız.’ ” (Dölek, 2015c, s. 142).

n) Düzenli ve disiplinli çalışma

Hüseyin’in annesi için çalışıp para kazanmaya karar veren çocuklar, hangi işi yapacakları konusunda bir kargaşa yaşamışlardır. Bu kargaşada kimin ne iş yapacağı birbirine karışınca İlker’in araya girmesi ile çocukların çalışması ve iş bölümü düzenli bir hâl almıştır. Bu sayede, yapılacak işlerde düzenli ve disiplinli çalışmanın fayda sağlayacağı mesajı verilmiştir.

“Öneriler yağmur gibi yağmaya başladı. Her kafadan ayrı ses çıkıyordu.

‘Simit satarız.’

‘Okuldan sonra dükkânlarda çıraklık yaparız.’

‘Şunu yaparız, bunu yaparız...’

‘Durun bakalım’ diyerek susturdu onları İlker. Ne de olsa en büyüklerinden biriydi. ‘Eğer böyle yaygara edersek, hiçbir şey yapamayız. Düzenli biçimde hareket etmeliyiz. Her şeyden önce kâğıt kalem bulalım.’

Evi yakın olan çocuklardan biri gidip eski bir defterle bir kurşunkalem getirdi. İlker, Atay ve Murat, herkesin ismini bu deftere yazarak kümelere ayırdılar. Her kümenin yapacağı iş belirlendi. Bütün

çocuklar, kazanacakları parayı hafta sonunda küme başkanına verecekti. Daha sonra bu paralar bir araya getirilip Hüseyin'in babasına götürülecekti.” (Dölek, 2015c, s. 98-99).

o) Fedakârlık

Atay, Hüseyin'in annesine yardım etmek amacıyla dedesine çörek yaptırıp onları satacaktır. Dedesinin yaptığı taze çöreklerden canı çekmesine rağmen yemeyen Atay, çöreklerden elde edilecek gelirin hasta kadına daha gerekli olduğunu düşünmüştür. Atay, bu davranışı ile hasta kadın için kendi nefisinden fedakârlık etmiştir. Bu sayede de insanların, diğer insanlara faydalı olabilmek amacıyla fedakârlıkta bulunması gerektiği mesajı verilmiştir.

“Gerçekte Atay çörek için can atıyordu. Karnı da biraz acıkmıştı zaten. Elindeki çıtır çıtır çöreğin kokusu öyle güzeldi ki! Ama kendisi yiyerek eksiltmek istemiyordu çörekleri. Bunları satarak kazanacağı paranın her kuruşu, Hüseyin'in annesinin ameliyatı için harcanmalıydı.” (Dölek, 2015c, s. 111).

ö) Paylaşma

Atay, Hüseyin'in annesine yardım etmek amacıyla dedesine çörek yaptırıp onları satacaktır. Canı çekmesine rağmen bu çöreklerden kendisi yememiş, dedesine ve Benekli'ye birer tane vermiş, annesine de bir tane ayırmıştır. Daha sonra, Benekli'ye verdiği çöreği onunla paylaşmıştır. Yazar, burada paylaşmanın tadına değinerek insanların ellerindekileri paylaşmasının kendilerinde mutluluk uyandıracak mesajını vermiştir.

“ ‘Senin çöreğinden biraz yiyebilir miyim?’ diye sordu Benekli'ye.

Benekli kesik kesik havladı. ‘Yiyebilirsin elbet!’ demek istiyordu belki de kim bilir!..

Çörekten bir parça ağzına götürdü Atay. Bunun üzerine Benekli'de kendi payını yemeye başladı.

Gerçekten çok güzeldi çörek. Hele bir başkasıyla paylaşınca daha da tatlanıyordu sanki.” (Dölek, 2015c, s. 111-112).

p) Büyüklerin sözünü dinlemek

Atay, dedesine yaptırdığı çörekleri Ercan ve Murat’la birlikte satacaktır. Ercan’ın annesi, çocuğunun çörek satmasına izin vermemiştir. Ercan ise annesinden gizli olarak evden çıkar ve çörek satmaya gelir. Atay’ın bu durum karşısında, kötü bir şey yapılmayacak olsa bile Ercan’ın annesinin sözünden çıkıp gelmesinin doğru olmadığını söylemesi ile büyük sözü dinlememenin önemi vurgulanmıştır.

“Gelen Ercan’dı. Murat’la Atay sevindiler. Çöreklerin bir bölümünü üçüncü sepete koyabilirlerdi şimdi.

‘Annen sonunda izin verdi demek?’ diye sordu Murat.

‘Vermedi’ dedi Ercan. ‘O mutfaktayken usulca sıvıştım.’

‘Keşke bunu yapmasaydın’ dedi Atay. ‘Seni cezalandıracak eve dönünce.’

‘Yaptığım kötü bir şey değil ki! Hasta bir kadına yardım etmek istiyorum. Kızılacak ne var bunda?’

‘Öyle de olsa annenden izinsiz gelmemen gerekirdi.’ ” (Dölek, 2015c, s. 112-113).

r) Çevreyi temiz tutmak

Dedesinin yaptığı çörekleri parkta satarken Atay’ın dikkatini yerlere atılmış çöpler çekmiştir. Atay, yerlere çöp atmanın ne kadar kötü bir davranış olduğunu düşünmüştür. Atay’ın düşünceleri ile insanların çevreyi temiz tutmaları gerektiği konusunda mesaj verilmiştir.

“Çörekleri satarken, yerlere atılmış kâğıt parçalarını gördü Atay. İnsanların çöpleri yere atmaları hiç hoş değildi. Belki de parkın yaşlı bakıcısı ortalığı tek başına temizlemeye yetişemiyordu.” (Dölek, 2015c, s. 112).

s) Tedbirli olmak

Hüseyin’in annesine yardım etmek için kazanılan paralar Atay’da toplanmıştır. Avni, Atay’ın karşısına çıkarak bu paraların bir kısmını almayı teklif eder. Atay, bu teklifi reddeder. Avni, paraların bir kısmını Atay’ın kendine aldığını diğer çocuklara söylemekle tehdit eder. Atay, toplanan tüm paraları bir deftere işlemiştir. Bu sayede, Avni’nin tehdidinde kulak asmaz. Atay, zamanında tedbir alması ile bir sıkıntıya

girmekten kurtulmuştur. Bu sayede yazar, zamanında gerekli tedbirleri almanın ve işini sağlam yapmanın, sonradan ortaya çıkabilecek sıkıntıları önleyeceği mesajını vermiştir.

“Avni bunu duymamıştı sanki. ‘Eğer dediğimi yapmazsan, toplanan paranın bir bölümünü aşırıldığını söylerim herkese. O zaman görürsün.’

İnsan nasıl bu kadar kötü olabilirdi? Neyse ki Atay’ın bu yönden bir korkusu yoktu.

‘Toplanan paralar deftere işleniyor’ dedi. ‘İstedğini söyleyebilirsin. Herkes paranın hesabını biliyor nasıl olsa.’ ” (Dölek, 2015c, s. 119).

4.1.4. Üçüncü Kattaki At

Doktor Mehmet Bey, ufak bir kasabada doktorluk yapmaktadır. Çalıştığı kasabada çok sevilen bir insandır. Mehmet Bey’in Selçuk ve Aslı isminde iki çocuğu vardır. Selçuk; doğaya, hayvanlara ve onların yaşamlarının her evresine çok düşkün bir çocuktur. Hayvanların yaşamlarını ilgiyle takip eder. Mehmet Bey ve ailesinin yaşadığı kasabada, Kerim Amca’nın bir at çiftliği vardır. Mehmet Bey, oğlu Selçuk’un doğa ve hayvanlara olan merakını bildiği için ona sürpriz yapmak ister. Selçuk’u, Kerim Amca’nın çiftliğindeki atlardan bir tanesinin doğum yapmasını izlemeye götürür. Minik tayın doğumunu, Selçuk ve babası da izler. Kerim Amca, tayın adını Selçuk’un koymasını ister. Selçuk, tayın adını Nazlı koyar. Selçuk, doğumuna şahit olduğu ve adını koyduğu minik tayı sürekli ziyaret eder. Vaktinin çoğunu çiftlikte Nazlı’yla geçirir.

Bir gün, Nazlı’nın yaşadığı çiftlikte üzücü bir olay meydana gelir. Dikkatsizlik sonucu, çiftlikte yangın çıkar. Ev halkı, yangını söndürmek ve hayvanları kurtarmak için koşturur. Nazlı’yı, annesini ve diğer hayvanları yangından kurtarırlar. Nazlı’nın annesinin ayağı kırıldığı için bu şekilde hayatını devam ettirmesi olanaksız görülür. Kerim Amca, ayağı kırılan atı, daha fazla acı çekmemesi için tüfekte vurarak öldürür.

Selçuk, annesiz kalan Nazlı’ya daha çok zaman ayırmaya başlar. Bu esnada Selçuk’un babası Mehmet Bey’in tayini büyük bir şehre çıkar. Bunu duyan Selçuk çok üzülür, Nazlı’dan ayrılmak istemez. Kerim Efendi, bir sürpriz yaparak Nazlı’yı Selçuk’a hediye eder. Selçuk’un babası, bir ata bakmanın zor olduğunu bildiği için Nazlı’yı kabul

etmek istemese de Selçuk'un ısrarlarına dayanamayarak Nazlı'yı yanlarında götürmeyi kabul eder.

Mehmet Bey ve ailesi taşındıkları şehirde, üçüncü katta oturmaya başlarlar. Geniş bir evde oturduklarından evin bir odasını da küçük taya ayırırlar. Eve taşınırken sandıkta getirilen Nazlı, günler geçtikçe büyümeye, hırçınlaşmaya başlar. Artık onu evde gizlemek zor olmaktadır. Çünkü bu durumu ne ev sahibi ne de komşular bilmektedir. Zamanla mahalleli kadınlar, evde bir atın yaşadığını öğrenirler. Çok geçmeden de tüm sokak bu haberle çalkalanmaya başlar. Sokaktaki insanlar artık üçüncü kattaki atı görebilmek için birbirleri ile yarışır. Bu olay, gazeteciler için de ilgi çekici gelir. Olayı haber yapmak ve Nazlı'nın fotoğraflarını çekmek için sıraya girerler. Mehmet Bey de saklamak için uğraştıkları Nazlı'nın durumunun ortaya çıkmasından sonra yapacak bir şey olmadığını düşünerek gazetecilerden birini kabul eder. Necdet isimli gazeteci, Nazlı'nın fotoğraflarını çeker ve bu olay ertesi gün gazetede yer alır. Haberi yapan gazeteci, bu atın üçüncü kattan nasıl indirileceğine dair okurlarından çözüm önerileri sunmalarını ister.

Nazlı, iyice büyüyüp yetişkin bir at olduğu için onu üçüncü kattan indirmek hiç de kolay değildir. Bu olay, gazetede yer almasıyla tüm ülkede yankı bulur. Nazlı'yı üçüncü kattan indirmek için kampanyalar düzenlenir. Ülkenin her yanından insanlar, Nazlı'yı üçüncü kattan indirmek için değişik fikirler üretir ve bu fikirleri gazeteye ulaştırır. Nazlı'yı aşağı indirmek için önerilen fikirlerin hepsinin eksik noktaları vardır.

Gazetede ki haberi okuyanlardan biri de Kerim Efendi'dir. Kerim Efendi, haberleri okumasının ardından, Nazlı'nın şehir yerinde bir evde yaşamasının sıkıntı olduğunu düşünerek onu geri almak üzere kamyonu ile Mehmet Bey'in evine gelir. Kerim Efendi de Nazlı'nın üçüncü kattan nasıl indirileceğini bilemez.

Selçuk ve Aslı'nın arkadaşları Yalçın, Altan ve Oya da Nazlı'yı nasıl kurtarabileceklerini düşünürler. Akıllı bir çocuk olan Yalçın, araştırmayı, okumayı ve bilgi aramayı çok sever. Nazlı'yı kurtarmak için kitaplar karıştırır ve en sonunda babasının da yönlendirmesiyle Nazlı'yı üçüncü kattan bir vinç yardımıyla indirebileceklerini düşünür. Fikir, Selçuk'un da aklına yatar. Nazlı'yı, evin penceresinden çıkarıp bir vincin ucundaki çelik sepete bindirerek aşağıya indirmeyi planlarlar.

Gazeteciler ve bütün civar sakinleri, Nazlı'nın kurtarılacağı gün, evin önünü doldururlar. Nazlı, çelik sepete girmek istemeyince Selçuk da sepete binerek atı aşağı

indirir. Kazasız ve planlanan şekilde aşağı indirilen Nazlı, Kerim Efendi'nin kamyonunun kasasına bindirilir. Kerim Efendi, kasasına doğru yola çıkar. Selçuk, Nazlı'nın gidişine üzülse de onun artık daha mutlu olacağını düşünerek sevinir.

4.1.4.1. Eğitsel iletiler

Üçüncü Kattaki At isimli kitapta tespit edilen eğitsel iletiler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Üçüncü Kattaki At İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler

Eğitsel İleti	İşlenme Sıklığı (Frekans)
Hayvan sevgisi	4
Misafirperverlik	4
Okuma ve öğrenme sevgisi	3
Olaylardan ders çıkarmak	1
Öz eleştiri yapmak	1
Özür dilemek	1
Pişmanlık	1
Tedbirli olmak	3
Tutulamayacak sözü vermemek	1
Verdiği sözü tutmak	5
Yardımseverlik	4

Üçüncü Kattaki At isimli kitapta 11 farklı eğitsel ileti 28 kez işlenmiştir. Kitapta en çok işlenen eğitsel iletilerin verdiği sözü tutmak, hayvan sevgisi, yardımseverlik ve misafirperverlik olduğu görülmektedir. Kitapta yer alan eğitsel iletilerin tespit edildiği bölümler aşağıda sunulmuştur.

a) Verdiği sözü tutmak

Selçuk ve Aslı'nın evinde bir atın yaşadığını bilen üç arkadaşları vardır. Bunlar Yalçın, Altan ve Oya'dır. Bu üç çocuk, Nazlı'nın üçüncü katta yaşadığını bilmelerine rağmen ondan kimseye bahsetmeyeceklerine dair söz vermişler ve bu sözlerini de tutmuşlardır. Üç çocuğun verdikleri sözü tutmaları ile verilen sözlerin tutulmasının gerektiği mesajı verilmiştir.

“Nazlı’nın, yani üçüncü kattaki atın varlığını Selçuk ve Aslı dışında üç çocuk daha biliyordu. Yalçın, Altan ve Oya... Üçü de Selçuk’la Aslı’nın yakın arkadaşıydı. Nazlı’yı daha ilk günlerden tanıdılar ve sevmişlerdi. Ondan kimseye bahsetmeyeceklerine söz vermişler, bu sözlerini de tutmuşlardı.” (Dölek, 2010c, s. 19).

Selçuk, Nazlı’yı yanından hiç ayırmayacağına dair Kerim Efendi’ye söz vermiştir. Selçuk, verdiği bu söze hep sadık kalmıştır. Olayların akışı içerisinde, Selçuk’un Kerim Efendi’ye verdiği sözü tutması birkaç kez ön plana çıkartılmıştır. Selçuk’un verdiği söze böylesine bağlı olması ile verilen söze sadık kalmak gerektiği vurgulanmıştır.

“ ‘Bana kalırsa, Nazlı’yı götürüp Kerim Efendi’ye geri vermelisin.’

‘Bunu yapamam baba.’

‘Neden yapamazmışsın?’

‘Çünkü söz verdim. Kerim Amca’ya, Nazlı’yı yanından hiç ayırmayacağıma söz verdim. Verilen sözlerin tutulması gerektiğini hep söylemez misin?’ ” (Dölek, 2010c, s. 48).

“Kerim Efendi gazetede yazıyı çabucak okuyup bitirdi. Aslında onu en çok etkileyen, Selçuk’un verdiği söze böylesine bağlı kalması olmuştu. Nazlı’yı yanından hiç ayırmayacağını söylemişti ve gerçekten ayırmamıştı işte. Hem de ne koşullarda! Sözünün eriydi doğrusu.” (Dölek, 2010c, s. 86-87).

“ ‘Yine de canımı sıkan bir şey daha var benim.’

Öteki çocuklar merakla Selçuk’a baktılar.

‘Neymiş o?’ diye sordu Altan.

‘Kerim Amca’ya verdiğim söz... Nazlı’yı bana armağan ederken, Nazlı’yı yanından hiç ayırmamamı istemişti. Ayırmam demiştim ben de. Söz vermiştim. Şimdi sözümden dönmek zorundayım. Nazlı’yla birlikte gidemem ki...’ ” (Dölek, 2010c, s. 98).

“ ‘Nazlı için mi geldin?’ diye atıldı Selçuk. ‘Onu çok mu özledin Kerim Amca?’

‘Şey... Özlemesine özledim elbet. Ama önce sana bir şey söylemek istiyorum Selçuk.’

‘Bana mı?’

‘Doğrusu sözünün eriymişsin, aşk olsun! Nazlı’yı yanından ayırmayacağına söz vermiştin, sözünü tuttun.’ ” (Dölek, 2010c, s. 112-113).

b) Tedbirli olmak

Kerim Efendi’nin çiftliğine gelen arkadaşı, dikkatsizlik sonucu yangına sebep olmuştur. Çiftlikte, yangın için gerekli tedbirler alınmamıştır. Gerekli tedbirler alınmış olsa belki yangın daha ufak bir zararla atlatılabilirdi. Ayrıca yazar bu olaya değinmeden önce, tedbirli olmanın önemini vurgulamış ve tedbir alınarak bazı üzücü olayların engellenebileceği mesajını vermiştir.

“Üzücü bir olayla karşılaştığımızda dayanıklı olmalıyız. Ama bundan daha önemlisi, üzücü olaylara engel olabilmek için zamanında gerekli önlemleri almalıyız. Çünkü bu tür olayların bir bölümü kaçınılmaz olsa bile, çoğu doğrudan doğruya dikkatsizlik sonucudur. Örneğin hastalık üzücü bir olaydır. Ama sağlığımızı korumazsak, hastalığın suçu kendimizindir.” (Dölek, 2010c, s. 41).

“Sonunda Kerim Efendi seslere uyandı. Ahıra geldiğinde çatı tutuşmak üzereydi. Ne yazık ki çiftlikte yangına karşı yeterli önlemler alınmamıştı. Kendi olanaklarıyla yangını söndüremeyeceğini biliyordu. Kamyonetine binerek, fazla uzak olmayan komşulardan yardım istemeliydi.” (Dölek, 2010c, s. 42).

“Selçuk birkaç gün sonra çiftliğe gittiğinde acı olayı öğrendi. Kerim Efendi üzüntü içindeydi. Dikkatsiz arkadaşı kadar kendini de suçluyordu. Yangın için önceden önlem almamıştı. Bu, üzüntüsünü artırıyordu.” (Dölek, 2010c, s. 45).

c) Hayvan sevgisi

Ufak tay, çiftlikteki yangından sonra annesini kaybetmiştir. Selçuk, tayın bu hâline çok üzülmüştür. Nazlı adını verdiği tayla eskisinden daha fazla ilgilenmiş, her fırsatta soluğu tayın yanında almıştır. Selçuk’un, annesiz kalan ufak bir taya bu kadar sahip çıkıp onunla ilgilenmesi ile hayvan sevgisi ve yardıma ihtiyacı olan hayvanlara yardım edilmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“Üstelik Nazlı çok küçüktü daha. Biberonla beslenmesi gerekiyordu. Tayla eskisinden daha çok ilgilenmeye başladı Selçuk. Her fırsatta gidiyor, onu besliyor, onunla konuşuyor, anasının yokluğunu unutturmaya çalışıyordu.” (Dölek, 2010c, s. 45).

Mehmet Bey'in evinde bir atın yaşadığını mahalleli öğrenmiştir. Mehmet Bey, komşuların bu duruma tepki göstereceklerini hatta kendisini şikâyet edeceklerini düşünürken mahalle sakinleri evdeki ata yiyecek getirmişlerdir. Bazı komşular ise yiyeceğin dışında armağanlar getirmiştir. Mahallelinin Nazlı'yı düşünerek yiyecek ve farklı armağanlar getirmesi ile hayvan sevgisi vurgulanmıştır.

“Oysa gelen Nimet Hanım'dı. Nazlı yesin diye, bir tepsi dolusu karpuz kabuğu getirmiştir. Aradan beş dakika geçmeden, manavın oğlu İhsan, babasının yolladığı yeşilliklerle çıkageldi. Nazlı'nın yelesini bir kez okşamadan da gitmedi.” (Dölek, 2010, s. 70).

“Biri gelip biri gidiyordu. Hepsi bu ünlü atı görmek için can atıyordu. İşin tuhaf yanı, gelirken Nazlı'ya küçük birer armağan getirmeyi unutmuyorlardı. Ya yiyecek bir şey oluyordu bu armağan, ya da mavi boncuk türünden bir süs takısı oluyordu. Yaşlıca bir komşu ise, Nazlı geceleri üşümesin diye, eski bir battaniye getirmişti.” (Dölek, 2010c, s. 84).

Nazlı'yı üçüncü kattan aşağı indirmek için herkes ortaya bir fikir atar. Gazeteci Necdet'e sürekli olarak farklı fikirler sunan Zekai Bey, Nazlı bir at değil de otomobil olsaydı, onu vidalarından söküp parçalara ayırarak aşağı indirebileceklerini söyler. Bu fikri duyan Selçuk, böyle bir şey mümkün olsaydı bile hayvanın canını acıtacağı için yine de kabul etmeyeceğini söylemiştir. Selçuk'un söyledikleri ile hayvanların da birer canlı olduğu ve onların canını acıtacak davranışlardan kaçınılması gerektiği vurgulanmıştır.

“ ‘Parçaladık desek, aşağıda parçaları nasıl birleştireceğiz? Belki günün birinde tıp yeterince ilerlerse...’

‘Bu dediğin, yirmi birinci yüzyıldan önce olmaz.’

‘Doğru’ dedi Necdet Ağabey. ‘O zaman bile kim bilir ne kadar pahalıya patlar böyle bir yöntem.’

Bu konudan sıkılmıştı Selçuk:

“Eğer bu işlem olanaklı olsaydı bile, ben Nazlı'nın canının yakılmasına izin vermezdim. Neyse... Demek gene çözüm yok?” ” (Dölek, 2010c, s. 102).

ç) Tutulamayacak sözü vermemek

Selçuk, Nazlı'yı yanından hiç ayırmayacağına dair Kerim Efendi'ye bir söz vermiştir. Selçuk'un babası, Nazlı'yı Kerim Efendi'ye geri vermek istemiştir. Buna rağmen Selçuk, söz verdiği için Nazlı'yı geri vermeye yanaşmaz. Babası ise ona, verilen sözün tutulmasının gerektiğini fakat tutulamayacak sözlerin de verilmemesi gerektiğini hatırlatmıştır. Selçuk'un babasının öğüdü ile tutulamayacak sözlerin verilmesinin sonradan büyük sıkıntılar doğurabileceği mesajı verilmiştir.

“ ‘Ama başka bir öğüdümü kulak arkası etmişsin oğlum. Sana her zaman, yerine getiremeyeceğin konularda söz vermemelisin demez miyim?’

O zaman hatasını anladı Selçuk.” (Dölek, 2010c, s. 48).

d) Pişmanlık

Nazlı, üçüncü kattaki evde yaşamaktadır. Küçük bir tayken çok zorlanmasa da yetişkin bir at olduğunda artık eve sığmaz olmuştur. Selçuk'un verdiği sözden dolayı, Nazlı bir evde kapalı ortamda yaşamaktan zarar görmektedir. Sevim Hanım, gazeteci ile konuşurken atın bir evde beslenmesinin yanlış olduğunu ve ata zarar verdiği için bu durumdan pişmanlık duyduğunu dile getirmiştir. Sevim Hanım'ın pişmanlık içeren sözleri ile yapılacak işleri zamanında etraflıca düşünmek, gerekli tedbirleri almak ve sonradan ortaya çıkabilecek durumları hesap etmek gerektiği, aksi takdirde pişmanlık duyulacağı mesajı verilmiştir.

“ ‘Kuşkusuz sevgimizden yaptık bunu’ dedi Sevim Hanım. ‘Ama bu sevgi zavallı Nazlı'ya zarar veriyor. Aslında onu buraya hiç çıkarmamalıydık. Onun yeri kırlar, öteki atların yanındır. Ne var ki, Selçuk bir türlü ayırlamadı ondan.’ ” (Dölek, 2010c, s. 75).

e) Okuma ve öğrenme sevgisi

Uzak kentte yaşayan bir kadın, gazetede Nazlı'ya ilişkin yayınlanan haberi küçük kızına okumuştur. Küçük kız; okula gitmeyi, okumayı öğrenmeyi ve gazeteleri kendisinin okuyabilmesini istemektedir. Küçük kızın okumakla ilgili hayallerinin anlatılması ile okumanın ve öğrenmenin önemine dair mesajlar verilmiştir.

“Uzak bir kentte, bahçe içindeki bir eve de ulaşmıştı gazete. Bir anne, küçük kızına Nazlı'nın öyküsünü okuyordu. Küçük kız da, okula gidip okumayı öğreneceği günleri dört gözle bekliyordu. O zaman sırf

gazeteleri değil, kitapları da kendi başına okuyabilecekti. Ah, öyle sabırsızlanıyordu ki!.. Kitaplardan kim bilir ne değerli bilgiler edinecekti! Sırf bilgi edinmekle kalmayacak, zamanını güzel geçirmiş olacaktı. Okumanın tadı başka hiçbir şeyde yoktu.” (Dölek, 2010c, s. 80-81).

Yalçın, Nazlı’yı üçüncü kattan indirebilmek için kitaplarda bilgiler aramasına rağmen Nazlı’nın nasıl indirileceğini bulamamıştır. Yalçın’ın babası, ona kitapların yol gösterici özelliğinden bahsetmiş ve kitaplarda her konuda bilgi bulabileceğini söylemiştir. Bütün bilgilerin hazır hâlde değil de parçalar hâlinde bulunduğu ve bilgilerin değerlendirilerek kullanılabilmesine değinmiştir. Babasının, Yalçın’a okuma ve bilgi edinme hakkında söyledikleriyle kitaplardan her türlü bilginin edinilebileceği ve bu bilgilerin nasıl kullanılabilceği vurgulanmıştır.

“ ‘Bak oğlum’ diyerek elini Yalçın’ın omzuna koydu. ‘Gerçekten hemen hemen her konuda yol göstericidir kitaplar. Ama bunlardaki bilgiler her zaman hazır şapka gibi alıp başına geçirivereceğin türden değildir. Bu bilgileri iyi değerlendirir ve başka bildiklerine eklersen, kitaplarda yazılı olmayan yanıtları da bulabilirsin. Bilmem anlatabiliyor muyum?’ ” (Dölek, 2010c, s. 106).

Yalçın, Nazlı’yı üçüncü kattan indirebilmek için kitaplardaki bilgileri birbirine ekleyerek ve değerlendirerek kullanmıştır. Sonunda Nazlı’yı indirebilmek için gerekli bilgileri edinmiştir. Yalçın’ın, Nazlı’yı indirmek için öğrendiklerini okumaya borçlu olduğunu dile getirdiği cümle ile insanların okuyarak birçok bilgiyi öğrenebileceği mesajı verilmiştir.

“ ‘Okumanın yararı bu işte. İnsan her şeyi öğreniyor.’ ” (Dölek, 2010c, s. 126).

f) Yardımseverlik

Nazlı ile ilgili gazete haberinin sonunda, Nazlı’nın üçüncü kattan indirilebilmesi için vatandaşlardan öneriler sunarak yardımcı olmaları istenmiştir. Vatandaşlar, Nazlı’nın üçüncü kattan indirilebilmesi için seferber olmuş, bu konuda pek çok kişi elinden geldiğince yardım etmeye ve bir fikir sunmaya çalışmıştır. Nazlı’nın indirilmesi için insanların yardım etmeye çalışması ile yardımseverliğin önemine vurgu yapılmıştır.

“Selçukların evine ziyaretçiler gelip giderlerken, Haber gazetesinin telefonları da sürekli çalıyordu. Bunların çoğu Nazlı içindi.

Nazlı'nın öyküsünü okuyup duygulanan kişiler, yardımcı olmaya çalışıyorlardı.

İki gün sonra mektuplar da gelmeye başladı. O güne dek gazetede çıkan haberlerin hemen hiçbiri böyle büyük ilgi görmemişti. Mektuplar gittikçe büyüyen bir yığın oluşturuyorlardı. Sekreter hanımlar bunları ayırıp dosyalamaya yetişemiyorlardı.

Mektup yazarlar ve telefon edenler, Nazlı'nın üçüncü kattan inebilmesi için bir yol göstermeye çalışıyorlardı. Bu önerileri arasında akıllıca olanları da vardı, çılgınca olanları da.” (Dölek, 2010c, s. 85).

Nazlı'yı üçüncü kattan aşağı indirmek üzere Yalçın'ın ortaya attığı fikir kabul görmüştür. Nazlı'yı, Yalçın'ın önerdiği şekilde indirmek için Mehmet Bey'in evinin yanındaki inşaatta kullanılan vincin kullanılması gerekmektedir. İnşaatin mühendisi, atın indirilmesi için vincin kullanılmasına izin vermiş, bunun dışında her türlü yardımcı etmeye çalışmıştır. Mühendisin, Nazlı'nın indirilmesi için her konuda yardımcı olması ile yardıma ihtiyacı olanlara elden geldiğince yardımcı olunması gerektiği mesajı verilmiştir.

“Ertesi sabah Mehmet Bey, Selçuk ve Necdet Ağabey birlikte gittiler inşaata. Mühendis düşündüklerinden çok daha iyi bir insandı. Olayı ustabaşından öğrenmişti. Onları da dikkatle dinledi.

‘Elbette’ dedi. ‘Böyle bir konuda size yardım etmek görevimiz.’

‘İş kaybınızı da ödemeye hazırız’ dedi Mehmet Bey.

Mühendis onu utandırdı.

‘Buna gerek yok. Hem ödemeye kalkarsanız size biraz pahalıya oturur bu. Boş verin. Paradan çok daha değerli şeyler var yeryüzünde. Bir atın özgürlüğe kavuşmasının, bir çocuğun mutlu olmasının parasal karşılığı nasıl hesaplanabilir ki?’ ” (Dölek, 2010c, s. 150).

“ ‘Evet mühendis bey. Gördüğüm kadarıyla, şu anda vincin kancasına takılı duran demir sepet yeterince büyük değil. Nazlı'yı buna sığdırmamız olanaksız.’

Mühendis başını salladı.

‘Sanırım haklısınız. Ama bunu kendinize tasa etmeyin. Bizim ana depoda, tam istediğiniz gibi geniş ve yayvan bir sepet var. Büyük boyutlu

malzemeleri onunla kaldırıyorduk. Bir kamyonu yükleyip depodan getiririz.’ ” (Dölek, 2010c, s. 151).

“Necdet Ağabey’in aklına başka bir şey geldi.

‘Bize iki tane geniş kalas verebilir misiniz? Üçer metre boyunda ya da buna yakın... Nazlı’yı pencerenin kenarına bu kalasların üstünde yürüterek çıkartabiliriz.’

‘Haklısınız. Ben bunları da seçip hazırlatacağım.’ ” (Dölek, 2010c, s. 152).

g) Öz eleştiri yapmak

Nazlı ile ilgili gazete haberini, Kerim Efendi de okumuştur. Olanları öğrenen Kerim Efendi, Selçuk’un şehir yerinde yaşaması sebebiyle ona bakması için bir tay hediye etmenin yanlış olduğunu ve kabahatin de kendisinde olduğunu söylemiştir. Kerim Efendi’nin öz eleştiri yapması ve sorumluluğu üstlenmesi ile insanların sıkıntılı bir durumda öz eleştiri yaparak hatayı öncelikle kendinde araması gerektiği konusunda mesaj verilmiştir.

“ ‘Suç bendeydi’ diye düşündü Kerim Efendi. ‘O tayı hiç vermemeliydim ona. Sen tavuklarını yetiştirmeye baksana cahil adam! Bir şehir çocuğunun at bakıcılığı yapması kolay iş mi?’ ” (Dölek, 2010c, s. 87).

ğ) Olaylardan ders çıkarmak

Kerim Efendi’nin çiftliğinde, ziyarete gelen bir arkadaşının dikkatsizliği sonucu yangın çıkmış ve çiftlikte yangına müdahale için gerekli malzemeler olmadığından zarar büyük olmuştur. Kerim Efendi, yanan bölümleri yenilemiş ve daha önceki yangından ders çıkararak çiftlikte yangına karşı önlemleri almıştır. Kerim Efendi’nin olumsuz bir olaydan ders çıkararak gerekli hazırlığı yapmış olması ile başa gelen olayların sonuçlarından ders çıkarılması ve aynı hatanın tekrar edilmemesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Çiftliği biraz genişlettim. Şimdi yılda iki bin tavuk daha fazla üretiyoruz. O yanan ahırın yerine de bir yenisini yaptırдыm. Bu sefer ahşap değil. Üstelik artık çiftliğin her yanında yangın söndürme gereçleri bulunduruyorum. Sonra kum kovaları da var. Gerekli önlemleri aldık anlayacağım.’ ” (Dölek, 2010c, s. 118).

h) Misafirperverlik

Nazlı'ya dair haberi gazeteden okuyan Kerim Efendi, Nazlı'yı çiftliğe geri getirmek için kamyonu ile Mehmet Bey'in evine gider, onlara misafir olur. Sevim Hanım ve Mehmet Bey, misafir olan Kerim Efendi'ye daha eve girişinden başlayarak gideceği zamana kadar misafirperver bir tutum sergilemiştir. Sevim Hanım ve Mehmet Bey'in bu tutumu ile misafirlere nasıl davranılması gerektiği konusunda mesajlar verilmektedir.

“Sevim Hanım mutfaktan çıktı.

‘Kim o gelen oğlum?.. Aa, siz miydiniz Kerim Efendi? Çocuğun kusuruna bakmayın, sizi kapıda tutuyor. Buyrun, buyrun girin içeri. Hoş geldiniz.’ ” (Dölek, 2010c, s. 111).

“Akşam yemeğini bitirmişler, tatlı tatlı söyleşiyorlardı.” (Dölek, 2010c, s. 118).

“Sevim Hanım onlara kahve getirdi.

‘Eline sağlık yenge’ dedi Kerim Efendi. Kahvesinden bir yudum aldı. ‘Bizim oralarda kahve pek bulunmuyor. Sen de pek güzel pişirmişsin.’

‘Afiyet olsun Kerim Efendi.’ ” (Dölek, 2010c, s. 119).

“Kerim Efendi ayağa kalktı:

‘Ben de gideyim artık.’

‘Dur bakalım’ dedi Mehmet Bey. ‘Nereye gidiyorsun?’

‘Eh, ancak. Vakitli çıkayım ki, kendime uygun bir otel odası bulabileyim.’

Sevim Hanım gücenmişti.

‘Aşkolsun Kerim Efendi! Gerçekten seni otele göndereceğimizi mi sanıyorsun yani?’

‘Yoksa burada rahat edemeyeceğini mi düşünüyorsun?’ dedi Mehmet Bey.

‘Aman doktor bey, o nasıl söz?’

‘E, öyleyse?’

‘Ne bileyim... Size sıkıntı vermeyeyim dedim. Yeriniz ancak kendinize yetecek kadardır.’

‘Amma da yaptın Kerim Efendi! Bu evde Nazlı'ya bile yer bulunuyor da sana mı bulunmayacak?’ ” (Dölek, 2010c, s. 120).

1) Özür dilemek

Gazeteci Necdet'e, Zekai Bey'den sürekli olarak yeni yeni fikirler gelmektedir. Bu fikirlerin birçoğu gerçekleştirilmesi imkânsız fikirlerdir. Necdet Bey artık dayanamayarak telefonda Zekai Bey'e sesini yükseltir ve ona çıkışır. Zekai Bey'in bu duruma üzülmeye sonucunda, Necdet Bey de söylediklerinden dolayı üzölmüş, sesini yükselttiğine dair pişmanlık duyarak Zekai Bey'den özür dilemiştir. Necdet Bey'in söyledikleri ve sesini yükselttiği için özür dilemesi ile yapılan yanlışın farkına varıldığında en kısa sürede yanlıştan geri dönölerek özür dilenmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Zekai Bey’ dedi Necdet Ağabey, iyice sinirleniyordu. ‘Nazlı’ya bir şeycikler olmayabilir gerecekten. Ama böyle konuşmaya devam ederseniz...’ Sesi gittikçe yükseliyordu. ‘O zaman bana bir şeyler olacak, anlatabiliyor muyum? Aklımı kaçıracağım sizin yüzünüzden!’

Zekai Bey alındı:

‘Benimle konuşurken sesinizi böyle yükseltmeniz gerekmez Necdet Bey. Alçak sesle konuştuğunuzda da sizi duyabiliyorum. Çok şükür telefon bağlantımız oldukça iyi.’

‘Keşke iyi olmasaydı!’ diye çaresizce homurdandı Necdet Ağabey. ‘Keşke birbirimizin sesini hiç duymasaydık.’

‘Bunu gerçekten içinizden gelerek mi söylüyorsunuz Necdet Bey? Bu sözlerinizle beni ne kadar üzdüğünüzü biliyor musunuz?’

‘Şey... Sizinle böyle konuşmamam gerekirdi, özür dilerim. Sesimi de yükseltmemeliydim. Ama bu konu yüzünden sinirlerim alabildiğine gergin son günlerde.’ ” (Dölek, 2010c, s. 133-134).

4.2. Sulhi Dölek’in Çocuk Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler

4.2.1. Kestane Şekeri

Kestane Şekeri isimli kitapta 8 adet hikâyeye yer almaktadır. Bu kitapta tespit edilen eğitsel iletiler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Kestane Şekeri İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler

Eğitsel İleti	İşlenme Sıklığı (Frekans)
Birlik ve beraberlik	2
Düşünceli davranmak	1
Emeğe saygı duymak	1
Empati kurmak	1
Girişimcilik	1
Hayvan sevgisi	1
İhtiyaç sahiplerine yardım etmek	2
İnsanlara yararlı olmak	1
İyi insan olmak	1
Merhamet	2
Paylaşma	2
Pişmanlık	4
Sanata değer vermek	1
Tedbirli olmak	1
Temizlik	1
Yardımlaşma	1
Yardımseverlik	2

Kestane Şekeri isimli kitapta 17 farklı eğitsel ileti 25 kez işlenmiştir. Kitapta en çok işlenen eğitsel iletilerin pişmanlık, birlik ve beraberlik, ihtiyaç sahiplerine yardım etmek, merhamet, paylaşma ve yardımseverlik olduğu görülmektedir. Kitapta yer alan eğitsel iletilerin tespit edildiği bölümler hikâyelere göre aşağıda sunulmuştur.

4.2.1.1. Kestane Şekeri

Hikâye, küçük bir mahallede geçmektedir. Mahallenin çocukları, zamanlarını oyun oynayarak geçirmektedir. Mahallede yaşayan bir de Gamsız İbrahim vardır. Gamsız İbrahim; yalnız yaşayan, üstü başı pek düzgün olmayan, mahalleli tarafından akli dengesini yitirmiş birisi olarak bilinen, kimseye zararı olmayan saf bir insandır.

Gamsız İbrahim ile mahallenin çocuklarının arası çok iyidir. Çocuklar, Gamsız İbrahim'i her gördüklerinde onun etrafını sararlar ve onunla sohbet ederler. Gamsız İbrahim, çocukların sorularına sıklımadan cevap verir. Bu sohbetler esnasında Gamsız İbrahim, sık sık oğlundan bahseder. Oğlundan bahsederken bir gün oğlunun kaptan olduğunu, başka gün doktor olduğunu, bir başka gün ise avcı olduğunu anlatır. Oğlunun

her hafta kendisini ziyarete geldiğini ve mutlaka kestane şekeri getirdiğini söyler. Çocuklar, Gamsız İbrahim'in oğlu ile ilgili anlattıklarına inanmasalar da anlatılanları zevkle dinlerler.

Çocuklar, Gamsız İbrahim'in oğlu ile ilgili anlattıklarını ve ona gerçekten kestane şekeri getirip getirmediğini aralarında tartışır. Oğlunun, Gamsız İbrahim'i görmeye bile gelmediği sonucuna varırlar. Gamsız İbrahim'in canının kestane şekeri çektiğini düşünürler. Çocuklar, Gamsız İbrahim'e duydukları sevgiden ötürü aralarında para toplayarak ona bir kutu kestane şekeri almaya karar verirler. Çocuklar, paralarını biriktirip toplarlar ve kestane şekerini alırlar. Gamsız İbrahim'in yanına giderek kutuyu ona verirler ve bunu oğlunun yolladığını söylerler. Gamsız İbrahim, kutuyu açıp kestane şekerlerini görünce sevinir ve çok duygulanır. Ne diyeceğini bilemeyen Gamsız İbrahim, çocukların yüzüne bakarak oğlunun küçük yaşta hastalanarak öldüğünü söyler. Bunu duyan çocuklar, şaşkınlıktan ne diyeceklerini bilemeden öylece kalırlar. Gamsız İbrahim, kestane şekerinden çocuklara ikram eder ve yanlarından yavaşça ayrılır.

4.2.1.1.1. Eğitsel İletiler

a) Merhamet

Çocuklar, Gamsız İbrahim'in oğlu ile ilgili anlattıklarına önceleri inanmasalar da sonrasında oğlundan dolayı Gamsız İbrahim'e acımış ve ona merhamet duymuşlardır.

" 'Sizce Gamsız İbrahim'in oğlu gerçekte ne yapıyor?' diye sordu
Gülden.

'Bana sorarsanız hela bekçisi falandır' diye atıldı Çetin.

'Belki de işsiz güçsüz, sarhoşun biridir.'

'Bence, her hafta görmeye gelmek şöyle dursun, tümüyle unutmıştır babasını. Kestane şekerlerini de Gamsız İbrahim kendisi uydurmuştur.'

Böyle konuşurken, içimin Gamsız İbrahim'e karşı bir acıma ile dolduğunu duyumsadım. Yanılmıyorsam öteki çocuklar da duydular bunu." (Dölek, 2015b, s. 12).

b) Birlik ve beraberlik

Çocuklar, Gamsız İbrahim'e duydukları sevgiden dolayı ona bir kutu kestane şekeri almaya karar verirler. Kestane şekerini almak için aralarında para toplarlar.

Çocukların birlikte hareket ederek para toplamaları ve Gamsız İbrahim'i sevindirmek istemeleri ile birlik ve beraberlik konusunda mesaj verilmiştir.

"Öneri ilk kimden çıktı bilmiyorum ama oracıkta karar verdik: Aramızda para toplayıp bir kutu kestane şekeri alacak, bunu Gamsız İbrahim'e verecektik. 'Al bunu' diyecektik. 'Oğlun gönderdi.' Kestane şekerinin parasını toplayabilmek düşündüğümüzden uzun sürdü. Ama sonunda alabildik." (Dölek, 2015b, s. 12-13).

c) Paylaşma

Gamsız İbrahim, çocukların kendisine aldıkları bir kutu kestane şekerini yine çocuklarla paylaşmıştır. Gamsız İbrahim'in davranışı ile paylaşma konusunda mesaj verilmiştir.

" 'Hadi' dedi Gamsız İbrahim. 'Alın birer tane.' İlkin Çetin uzandı. Sonra herkes birer ikişer aldı kestane şekerlerinden. Gamsız İbrahim de aldı. Ağır ağır çiğnedi. Hoşuna gittiği belliydi." (Dölek, 2015b, s. 15).

ç) Pişmanlık

Çocuklar, Gamsız İbrahim'e aldıkları kestane şekerini oğlunun gönderdiğini söylemişlerdir. Gamsız İbrahim'in oğlunun öldüğünü öğrenince ise bu durumdan oldukça pişman olmuşlardır. Bu sayede, insanların sonucunu düşünmeden hareket etmeleri ile sonradan pişmanlık duyabilecekleri mesajı verilmiştir.

" 'Benim oğlum öldü' dedi güçlkle. 'Sizden daha küçüktü. Hastalandı, öldü.' Burnunun iki yanından iki gözyaşı damlası, fırça gibi sakallarına doğru ağır ağır iniyordu.

Suskunluk sırası bize gelmişti. Öylece kalakalmıştık. Ağzımızı bıçak açmıyordu." (Dölek, 2015b, s. 15).

4.2.1.2. Ömer

Akıl hastası olan Ömer, zararsız ve saf kalpli bir gençtir. Ömer'in akli durumu, bir çocuktan farksızdır. Mahallenin çocukları yaşları gereği, akıl hastalığının ne olduğunu henüz tam olarak bilmemektedir. Ömer, çocuklar için bir eğlence aracıdır. Ömer, çocuklardan yaşça büyük olmasına rağmen çocuklar ona ağabey veya amca demez, sadece Ömer diyerek ismiyle seslenirler. Bazen de sinirlendirmek istediklerinde

“Deli Ömer” derler. Çocukların bu davranışlarına karşın Ömer, onları incitmekten çekinir, onlarla harçlığını ve oyuncaklarını paylaşır, çocukların acımasızca davranışlarına bile sert karşılık vermez.

Mahalledeki çocuklardan olan Erol, bir gün annesi ile birlikte Ömer’in evine oturmaya gider. Erol, burada Ömer’le ilgili ilginç bir şey öğrenir. Ömer’in annesi, oğlunun evdeki eşyalara zarar vermesini önlemek için bir yöntem geliştirmiştir. Ömer’in etrafına tebeşirle çizgi çeker, Ömer de bu çizgiyi geçmez. Bulunduğu alanın etrafına çizilen çizgileri sanki bir beton duvar gibi algılar ve dışarı çıkmaz. Dışarı çıkmak istediğinde annesi, çizginin bir bölümünü silerek Ömer’in çıkmasına izin verir.

Çizginin gizeminin Erol tarafından öğrenilmesi, Ömer için hiç de iyi olmaz. Erol, öğrendiklerini zaman kaybetmeden mahalledeki diğer çocuklara gösterir. Mahallede oyun oynarken Ömer’in yanlarına geldiğini görünce cebinden çıkardığı tebeşirle Ömer’in önüne bir çizgi çizer. Zavallı Ömer, tam geri dönecekken arkasına da bir çizgi çeker. Ömer, bir kapana kısılmış gibi kalır. Bu, çocukların son derece hoşuna gider. Ömer ise o hâlde saatlerce kalır ve çocuklardan biri kendisine acıyarak çizgilerden birini silene kadar ağlar. Mahalledeki çocuklar, daha sonraki günlerde de Ömer’i sık sık çizgilerin arasına alarak eğlenirler.

4.2.1.2.1. Eğitsel İletiler

a) İyi insan olmak

Ömer, her ne kadar akıl hastası ise de oldukça iyi bir insandır ve mahalledeki çocuklara çok iyi davranmaktadır. Yazar, Ömer’in arkadaşlarına karşı davranışları ile iyi insan olmaya yönelik mesaj vermiştir.

"Her şeyden önce, çok iyi yürekliydi. Birimizden birini kırıp inciteceğinden ödü kopardı. En akla gelmez acımasızca davranışlarımızla sabrını taşırdığımızda bile, bize el kaldırmazdı. Kırıcı bir söz söylemeyi bile düşünmezdi. Çok çok kaldırımın kenarına oturur, sessizce ağlardı." (Dölek, 2015b, s. 19).

b) Paylaşma

Ömer, mahallenin çocuklarına çok iyi davranıp onlarla her şeyini paylaşmaktadır. Ömer’in arkadaşlarıyla her şeyini paylaşması ile insanlar arasında paylaşmanın önemine dair mesaj verilmiştir.

“Hiçbir şeyini esirgemezdi bizden. Harçlığını, misketlerini, zincirini gözünü kırpmadan verirdi. Hani ayakkabılarını istesek, onları da verirdi dostluğumuzu kazanmak için.” (Dölek, 2015b, s. 19).

c) Merhamet

Çizginin gizemini öğrenen Erol, mahallede oyun oynarken Ömer’in yanlarına geldiğini görünce cebinden çıkardığı tebeşirle Ömer’in önüne ve arkasına birer çizgi çizerek onu hapseder. Ömer, çizgilerin içerisinde saatlerce ağlar. Çocuklardan biri, Ömer’e acıyarak saatler sonra çizginin birini siler ve Ömer’i bu çaresiz bekleyişten kurtarır. Çocuğun bu davranışı sayesinde, merhametli olunması gerektiğine dair mesaj verilmiştir.

“Belki iki saat, belki üç saat kaldı Ömer çizgilerin arasında. İkimizden biri –kim olduğunu unuttum- ona acıyıp çizgilerden birini ayağıyla silinceye dek ağladı durdu. Gözyaşları yanağında sessizce kayarak...” (Dölek, 2015b, s. 24).

ç) Pişmanlık

Çocuklardan biri, mahalledeki diğer çocuklarla birlikte Ömer’e yaptıkları için pişmanlık duymaktadır. Çocuğun pişmanlığını dile getirmesi ile insanların sonradan pişman olmamak için düşünüp tartarak hareket etmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

"Şimdi düşününce, bunun çok hüznü bir olay olduğunu anlayabiliyorum." (Dölek, 2015b, s. 22).

"Çizgilerin her biri, onun altın yüreğinde derin izler kazıyordu. Bunu yıllar sonra anlayabildim." (Dölek, 2015b, s. 24).

4.2.1.3. Trenler

Dursun, evlerinin demiryolunun yanında olmasının da etkisiyle trenlere çok meraklı bir çocuktur. Trenlere aşırı derecede tutkun olmasına rağmen hayatında bir kere bile trene binmemiştir. Babasından, defalarca kendisini trene bindirmesini istemiş fakat babasının vakit bulamaması nedeniyle bir türlü trene binememiştir.

Dursun, trenlere olan tutkusu ile trene binip uzak memleketleri görmeye karar verir. Bunun için uygun bir zaman kollar. Babasının evde olmadığı, kardeşinin uyuduğu ve annesinin de meşgul olduğu bir sabah evden gizlice çıkarak tren istasyonuna gider. İstasyon görevlisinden, trenin on dakika sonra geleceğini ve Erzurum’a gideceğini

öğrenir. Tren gelince de gizlice trene biner. Trenin hareket etmesi, Dursun'a mutluluk verir. Trendeki bilet görevlisine yakalanmamak için sürekli olarak yer değiştirir. Tren, bir istasyonda durduğunda görevli onu yakalar ve istasyon şefine götürür. Dursun, korktuğu için her şeyi anlatır. Görevliler, İzmit'te olduklarını söyler. İstasyon şefi, Dursun'a kızar ve onu bir görevliyle trene bindirerek geri gönderir. Dursun, evine geri döndüğünde akşam olmuştur. Annesi ve kardeşi merak içindedir ama neyse ki babası işten henüz gelmemiştir.

4.2.1.3.1. Eğitsel İletiler

a) İnsanlara yararlı olmak

Dursun, trenleri izlemeyi çok seven bir çocuktur. Aynı zamanda, trenle yolculuk yapmak istemektedir. Dursun, trenlerin insanlara faydalı olduğunu düşünmektedir. Trenlerin insanlara faydalı olduğundan hareketle genel anlamda insanlara faydalı olmaya dair mesaj verilmiştir.

"Yük trenleri çalışkandılar. Tozdan ve dumandan kararmıştı her yanları. Ama yine de iyimser bir görünüşleri vardı. Yararlı olmanın mutluluğuyla dolu gibiydiler. İnsanların gereksinim duyduğu vagonlar dolusu yükü (bunların arasında kimi zaman canlı hayvanlar bile bulunurdu) hiç yakınmadan kilometreler boyunca taşırlardı." (Dölek, 2015b, s. 25-26).

b) Pişmanlık

Dursun, trene binme hevesine yenilip ailesinden habersiz trene binmiştir. Kimseye haber vermeden bir trene binip yolculuğa çıktığı için pişman olmuş ve hatasını sonradan anlamıştır. Dursun'un yaptığı hatayı anlaması ile insanların düşüncesizce hareket ettiklerinde sonradan pişman olabilecekleri mesajı verilmiştir.

"Dursun'u istasyon yöneticisinin yanına götürdüler. Yönetici kızgınca ama gülümsemesini tam gizleyemeden baktı Dursun'a. 'Bu yaptığının akılsızca bir iş olduğunu biliyorsun, değil mi?' dedi. Dursun biliyordu. Artık iyice anlamaya başlamıştı." (Dölek, 2015b, s. 32-34).

4.2.1.4. Uçak

Sıcak bir yaz günü, caddenin kenarında üç arkadaş oturmaktadır. Gökyüzüne bakarken gördüğü uçak, Çetin'in oldukça ilgisini çeker. Serpil de Çetin'in uçağa olan ilgisine ortak olur. İlker ise tahta arabasının tekerleğini tamir etmekle meşguldür ve arkadaşlarının uçağa olan merakları, onu pek ilgilendirmez. Çetin, kızdırmak için İlker'le alay eder. Bunun üzerine İlker, isterse bir uçak yapabileceğini söyler. Önce çok ciddiye almasalar da Çetin ve Serpil de uçak yapma fikrine katılırlar. İlker, birlikte hareket ederlerse ve marangozun oğlu Erkan'ı da yanlarına alırlarsa uçak yapabileceklerini söyler. Çocuklar, Erkan'ın babasının da kendilerine yardım edebileceğini düşünür.

Çocuklar, uçağı yapmak için mahalledeki çayırın başını seçerler. Uçak yapma fikri, mahalledeki diğer çocukları da etkiler ve çocuklar bu işe katkı sunmak için ellerinden geleni yaparak yardımcı olurlar. Herkes, bulabildiği malzemeleri çayırın başına getirir. Tüm çocuklar birlikte çalışırlar. Yaz günlerini, uçak yapımı ile uğraşarak geçirirler. Sonunda uçağa benzeyen, alacalı bulacalı bir şey yaparlar. Çocukların çoğu, yaptıkları uçağın uçacağına ihtimal vermese de uçmasını çok isterler. İlker, uçağı uçurmak için pervaneyi döndürür ama uçağı uçurmayı beceremez. Sonra Çetin, pervaneyi çevirir ve pervane kopar. Bunun üzerine çocuklar, uçağı tepeden aşağı iterek uçurmaya çalışırlar. Aşağı doğru hızlandıkça uçağın parçaları bir bir dökülür ve uçak en sonunda burun üstü çakılarak hurdaya dönüşür.

Çocuklar, uçağı uçuramazlar ama birlikte bir iş yaptıkları için hiçbirisinde hüznün yoktur. Hepsisi, böyle bir tecrübe yaşadıkları için mutlu olurlar.

4.2.1.4.1. Eğitsel İletiler

a) Girişimcilik

Mahallenin çocukları, uçak yapmayı hayal etmişler ve büyük bir işe girişmişlerdir. Çocuklar, yapmasalar da en azından denemeye cesaret etmişlerdir. Çocukların bu davranışları ile girişimci olma yönünde bir mesaj verilmiştir.

" 'Uçak falan yapamayız biz' dedi Çetin.

'Bir deneyelim' diye karşılık verdi İlker. 'Ne yitiririz?'

Uçak yapma düşüncesi bayağı heyecanlandırmıştı onu. İşin garip yanı, Çetin'le Serpil'e de geçmişti bu heyecan." (Dölek, 2015b, s. 41).

b) Yardımseverlik

Mahallenin çocukları, bir uçak yapmaya karar verirler. Bu uçağı yapmak için Erkan'ın marangoz olan babasından yardım isterler. Erkan'ın babası, onlara yardım edeceğini söyler. Erkan'ın babasının çocuklara yardımcı olacağını söylemesi ile yardımseverliğe yönelik mesaj verilmiştir.

"Erkan'ın marangoz babası, ufak tefek işlerde yardımcı olacağına söz verdi." (Dölek, 2015b, s. 41).

c) Birlik ve beraberlik

Mahalledeki çocukların yapmaya çalıştıkları uçak için herkesin elinden geleni yapması ve birlikte hareket etmesi ile birlik ve beraberliğin önemine dair mesaj verilmiştir.

"Birlikte bir iş yapmışlardı. Evet, çok başarılı oldukları söylenemezdi ama ortak çalışmanın tadını tatmışlardı ya... Bu yeterdi. Belki günün birinde daha iyisini yapabilirlerdi." (Dölek, 2015b, s. 46).

4.2.1.5. Simitçi

Yalçın ve babası, Yalçın'a yeni bir ayakkabı almak için ayakkabı dükkânlarını gezmektedirler. Yalçın, girdikleri dükkânlardaki ayakkabıların hepsini beğenmektedir. Çünkü kendi ayakkabıları artık iyice eskimiştir. Yalçın, herkesin kendi ayakkabısına baktığını ve ayakkabısının eskiliği ile dalga geçtiğini düşünür. Yalçın'ın babası ise baktıkları ayakkabıların hiçbirini beğenmez. Babası, ayakkabının hem sağlam hem ucuz hem kalın tabanlı olmasını ister. Bu sebeple birçok ayakkabıcı gezerler. Dükkânları gezerken babası aniden durup eve aldıkları malzemelerin olduğu filenin yanlarında olmadığını, onu dükkânların birinde unuttuklarını söyler. Yalçın'a, oldukları yerdeki simitçinin yanından ayrılmamasını söyleyerek fileyi aramaya gider. Yalçın'ın aklı ise yeni alacakları ayakkabılardadır. Babasını beklerken dikkati simitçiye yoğunlaşır. Burnuna gelen susam kokusu, simit alanlar, yürüyerek simidini yiyenler Yalçın'ın dikkatini çeker ve Yalçın izlediklerine öyle dalar ki simitçi tezgâhını toplayıp başka bir yere gidince Yalçın da peşinden gider. Simitçi başka bir yere daha gidince Yalçın yine peşinden gider. En son geldikleri yerde simitçi tüm simitleri bitirir ve Yalçın'ın kendisini takip ettiğini fark eder. Yalçın'a, neden kendisini izlediğini sorar. Yalçın, tedirgin olur ve durumu anlatmaya çalışır. Simitçi, durumu anlayınca Yalçın'ı babasının

yanına götürmeye karar verir. Çocuğun tarif ettiği yerden epey uzaklaşmışlardır. Bir süre yürüdüktan sonra, Yalçın'ın simitçiyi ilk gördüğü yere ulaşırlar. Babası da orada telaşla Yalçın'ı aramaktadır. Yalçın, babasını bulmanın sevinciyle simitçiye hoşça kal demeyi bile unutarak babasına koşar.

4.2.1.5.1. Eğitsel İletiler

a) Emeğe saygı duymak

Yalçın, izlediği simitçinin yaptığı işten evine ekmek götürdüğünü bilmekte ve onun emeğine saygı duymaktadır. Bu sayede, yapılan işe ve verilen emeğe saygı duyulması gerektiği mesajı verilmiştir.

"Simitçinin önlüğünün cebine koyduğu paralar da çoğalıyordu gitgide. Bu paralarla evinin gereksinimlerini giderecekti. Oğluna -ya da kızına- yeni bir ayakkabı almayı düşünüyordu belki adam. Ya da bir okul çantası... Paranın bir bölümüyle, satmak için yeni simitler almak zorundaydı kuşkusuz..." (Dölek, 2015b, s. 53).

b) Yardımseverlik

Yalçın, babasını beklerken simitçiye dalmış ve onun peşinden gitmiştir. Yalçın'ın babasını kaybettiğini anlayan simitçi, ona yardım etmiş ve onu babasının yanına götürmüştür. Simitçinin bu davranışı ile yardıma ihtiyacı olan ve zorda kalan kimselere yardım edilmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

"Simitçi anladı neresi olduğunu. 'Dünyanın yolu' diye homurdandı. 'Gel bakalım gidelim de babanı bulmaya çalışalım.'

Boş tablayı başının üstüne koydu, sehpayı da bir bacağından tuttu.

'Yürü bakalım' dedi." (Dölek, 2015b, s. 56).

4.2.1.6. Bir Kış Öyküsü

Kışın son günleri olmasına rağmen çok soğuk bir gündür. Yerdeki karlar dona çekmiş; ayaz, insanların içini üşütmektedir. Caddede yürüyen insanlar, düşmemek için yavaş ve dikkatli davranırken bir yandan da daha fazla üşümek için acele etmektedir. Caddenin kenarında, yoksul olduğu anlaşılan bir adam ise kaval çalmakta ve satmaktadır. Kaval satan adam, her eve bu kavallardan gerekli olduğunu söylemektedir. Adamın sözleri, insanların ilgisini çeker ve adamın etrafındaki kalabalık gittikçe artar.

Kaval satan adamın etrafında toplanan kalabalık, kavalın her eve lazım olduğu sözlerine bir anlam veremez. Kimisi, adamın biraz deli olduğunu düşünür. Toplanan insanlardan birisi adama, kavalın neden her eve lazım olduğunu sorar. Kavalcı, kavallarının çok marifetli olduğunu ve çözemeyeceği şey olmadığını söyler. İnsanlar, kavalcının bu sözleriyle dalga geçer. Kavalcı, elini kaldırıp herkesi susturur ve kavali çalmaya başlar. O kadar güzel bir melodi çalar ki herkes kavalın sesine kendini kaptırır. Çalan kavalın sesi, herkesi koyunların meleştığı, çiçeklerin koktuğu bir güne götürür. Kavalcı, bu melodiyi bitirip başka bir melodi çalmaya başlar. Bu sefer de insanlar bir köy evinde köpüklü ayran, yeşil soğan, tandır ekmeği ve beyaz peynir tadar gibi hissederler. Kavalcı başka bir melodiye geçince insanlar, emek sarf edilen ve bunun hakça paylaşıldığı bir ortamı yaşarlar. Kavalcının çaldığı melodiler, insanlara havanın soğukluğunu unutturur. Kavalın sesinden etkilenen herkes, kavallardan birer tane satın alır.

4.2.1.6.1. Eğitsel İletiler

a) Tedbirli olmak

Soğuk bir kış gününde, yollarda karlar donmuştur. İnsanlar, soğuk sebebiyle acele etse de karların üzerinde yürürken düşmemek için yavaş yavaş yürümektedir. Karın üzerinde yürüyen insanların düşmemek için yavaş yürümesiyle tedbirli olunması gerektiği mesajı verilmiştir.

"Bir gün önce yağın kar yollarda donmuştu ve bunun üstüne yeniden ince taneli bir kar yağıyordu. İnsanlar üşümek için gidecekleri yere bir an önce ulaşmak istiyorlardı ama düşmekten korktuklarından yavaş yavaş yürüyorlardı." (Dölek, 2015b, s. 59).

b) Sanata değer vermek

Sokaktaki kavalcı, soğuk kış gününde çaldığı kavalla dinleyenleri etkilemektedir. Kavalcının çaldığı melodilerin insanlar üzerindeki etkisi ile sanatın insanların ruh dünyaları için ne kadar önemli olduğu ve sanata değer verilmesi gerektiği mesajları verilmektedir.

"Kavalcı kavalını dudaklarına götürüp hafifçe üfledi. Sonra gözlerini yumdu ve üfleme sürdürdü. Yumuşacık bir bulut gibiydi çıkan sesler. Onca insanı tüy hafifliğiyle kucakladı. O soğuk kent

sokağından uzaklaşıp sıcak bir köy evine geldik hep birlikte. Yağı alınmış köpüklü ayranın tadını, yeşil soğanın kokusunu, tandır ekmeğinin arasına konmuş tuzsuz beyaz peynirin doyuruculuğunu çoğumuz hiç tanıımıyorduk. Kimimiz de tanıyorduk da, anılarımızın çok derinlerinde kalmıştı bütün bunlar.” (Dölek, 2015b, s. 65).

4.2.1.7. Kahverengi Giysiler

Bayram öncesi arife günüdür. Herkes alışveriş derdinde, bayrama hazırlanma telaşı içindedir. Küçük çocuk ise acıkmıştır. Sabah yediği bir simitle durmaktadır. Cebinde ise hiç parası yoktur. Babalar, çocuklarına elbise alırken onun elbise alacak bir babası da yoktur. Çocuk dalgın dalgın yürürken mağazalardan birinin önünde duran şişman adamla tezgâhtar, çocuğu çağırırlar. Tezgâhtar, çocuğu mağazanın içine alır, ondan üzerindeki kıyafetleri çıkartmasını ister. Çocuk şaşırır ama kendisine yeni elbiseler alınacağını düşünerek sevinir. Çocuğun açlıktan karnı guruldamaktadır. Tezgâhtar, çaycıya bir sandviç ve iki çay siparişi verir. Çocuk, önce gri bir elbise sonra kahverengi bir elbise dener. Şişman adam, elbiseleri beğenmez. Çocuk ise giydiği elbiseleri beğenir, adama da elbiseleri bir türlü beğenmediği için içten içe kızar. Sonunda şişman adam bir elbiseyi beğenir. Çocuk da aynada kendisine bakar ve elbisenin kendisine ne kadar yakıştığını düşünür. Şişman adam, elbiselerin paket yapılmasını ister. Çocuk önce şaşırır ama kirli olduğu için önce temizlenmesi gerektiğini düşünür. Bu sırada çaycı da gelir. Çayların birini şişman adama, diğer çayı ve sandviçi tezgâhtara verir. Sandviçin kendine gelmediğini anlayan çocuk şaşırır. Bu sırada şişman adam, hasta olan oğlunu elbise almaya getiremediğini ve bu küçük çocuğa olan elbisenin kendi oğluna da olacağını söyler. Çocuğun şaşkınlığı ve hayal kırıklığı daha da artar. Dükkân sahibi, çocuğa artık gidebileceğini söyler. Çocuk neye uğradığını şaşırda da yapacağı fazla bir şey yoktur. Ayakları birbirine dolaşarak kapıya doğru yürür.

4.2.1.7.1. Eğitsel İletiler

a) İhtiyaç sahiplerine yardım etmek

Küçük çocuk, üzerinde denenen elbisenin kendisine alındığını düşünmektedir. İhtiyaç sahibi çocuk, yeni elbiseye fazlasıyla sevinmiştir. Öykünün sonunda elbisenin

kendisine alınmadığını anlasa da elbisenin kendine alınacağını düşündüğü anlarda çocuğun sevinmesi ile ihtiyaç sahiplerinin kendilerine yardım edilince nasıl mutlu olacağı ön plana çıkarılmıştır.

"Ceketi de giydirdi sonra. Ohh! Soğuk havalarda ne güzel ısıtırdı insanı bu ceket! Üstelik görünüşü de güzeldi.

(....)

Yeni bir giysiye kavuştuğu yetmiyormuş gibi, karnı da doyacaktı işte. Çayla ne güzel yenirdi peynirli sandviç!.." (Dölek, 2015b, s. 71).

"Gerçekten de güzeldi. Aynada kendini tanıyamadı çocuk. Kılık nasıl da değiştiriyordu insanı!.. Bir iskemlenin üstünde yığılı duran eski giyeceklerine baktı. Ne zavallı görünüşleri vardı. Onları bunca zaman nasıl sırtında taşıdığına şaştı." (Dölek, 2015b, s. 74).

b) Temizlik

Mağazada üzerinde kıyafet denenen çocuk, elbiseyi giymeden önce iyice temizlenmesi gerektiğini düşünmüştür. Çocuğun bu düşüncesi aracılığıyla temizliğe yönelik mesaj verilmiştir.

"Çıkartacaktı elbet. Bu kirli gövdeyle yeni giysi giyilir mi? Önce bir yıkanıp temizlenmesi gerekirdi. Hem bayram yarın sabah değil mi?" (Dölek, 2015b, s. 74).

c) Düşünceli davranmak

Şişman adam ve tezgâhtar, ihtiyaç sahibi çocuğun üzerinde elbise denemişlerdir. Çocuk, elbisenin kendisine alınacağını düşünmüş ve heveslenmiştir. Denediği elbisenin kendisine alınmayacağını anlayan çocuk, büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Şişman adam ve tezgâhtar, düşüncesiz ve umursamaz bir şekilde çocuğu mağazadan eli boş göndermişlerdir. Sergilenen bu davranış sonrasında küçük çocuğun düştüğü durum aracılığıyla insanların, diğer insanlara karşı bencilce tutum takınmasının ve düşüncesizce davranmasının karşındaki insanları son derece üzeceği ve olumsuz sonuçları olacağına dair mesaj verilmiştir.

"Çocuk öylece duruyordu.

'Tamam oğlum' dedi dükkân sahibi. 'Sen gidebilirsin.'

'Teşekkür ederim' dedi şişman adam.

Teşekkür? Teşekküre gerek yoktu ki! Hiç yorulmamıştı bile. Yeni giysi, çay, bayram, peynirli sandviç, kahverengi ceket...

‘Gitsene oğlum, ne bekliyorsun?’

Ayakları birbirine dolaşarak kapıya yürüdü çocuk.

‘Hasta mıdır, nedir?’ dedi şişman adam. ‘Duymamış gibi bakıyor adamın yüzüne.’

‘Belki bahşiş falan ummuştur’ dedi dükkân sahibi.” (Dölek, 2015b, s. 75-76).

4.2.1.8. İpekkelebeği

Vedat’ın babası, küçük bir kâğıda sarılı hâlde, büyüklükleri toplu iğne başı kadar olan 26 adet ipekböceği yumurtasını Vedat’a getirir. Bu yumurtaları, bir karton kutuya koymasını söyler. Vedat şaşırır ama yumurtalar onun ilgisini de çekmiştir. Vedat, babasının dediklerini yapar. Kutuya koyduğu yumurtaları her gün takip eder. Vedat, bir sabah kutuya baktığında yumurtaların parçalandığını ve kutuda kurtçukların gezindiğini görür. Kurtların yumurtaları yediğini düşünen Vedat, babasına durumu anlatır. Babası ise Vedat’ın yanlış anladığını, o kurtçukların yumurtalardan çıktığını anlatır. Vedat’a, taze dut yaprağı toplamasını ve kurtçuklara vermesini söyler. Vedat, kurtçuklara vermek için yan bahçedeki dut ağacından her gün yaprak toplar. Kurtçuklar zamanla büyür ve tırtıl hâline gelmeye başlar. Babası bu sefer Vedat’a, çatalı birkaç dalı kutuda bırakmasını söyler. Tırtıllar, eskisi kadar yaprak kemirmeden kutuda öylece beklerler. Vedat, tırtılların hastalandığını sanır. Bir gün, tırtıllardan birinin ağzından çıkardığı incecik saydam bir iple dalın arasında ağ ördüğünü görür. Sonra diğer tırtılların da aynı şeyi yaptığını fark eder. Tırtıllar, ağı örümcek gibi değil de kendi etraflarına örerler. Tırtıllar, ördükleri ağlarla etraflarını tamamen kapatarak beyaz bir fıstık biçiminde kozanın içinde kalırlar. Vedat’ın babası, ipeğin bu kozalardan elde edildiğini Vedat’a anlatır. Vedat, bir zaman bekledikten sonra kozalardan biri delinir ve içinden kelebek çıkar. Sonra diğer kozalardan da kelebekler çıkar. Vedat, kozalardan ipeği nasıl elde edeceklerini babasına sorar. Babası Vedat’a, artık bu kozanın delindiği için ipek olamayacağını, ipek elde etmek için kelebekler içindeyken kozanın kaynar suya atılması gerektiğini anlatır. Vedat, böylece acı bir sürprizle karşılaşır. Kozanın içindeki ipek kelebeğini öldürmeden ipek elde edilmeyeceğini anlar.

4.2.1.8.1. Eğitsel İletiler

a) Empati kurmak

Çocuk, kutunun içindeki ipekböceği yumurtalarının yerine kurtçukları görünce üzülmüş ve bu durumu babasına anlatmıştır. Kendisi üzgünken babasının bu durumu gülerek karşılaması çocuğu kızdırmıştır. Çocuk, babasının da kendi yaşadığı duyguları anlaması ve onunla empati kurması gerektiği yönünde mesaj vermiştir.

"Babam güldü. Buna kızdım doğrusu. Ben böyle üzgünken nasıl gülerdi?.." (Dölek, 2015b, s. 79).

b) Yardımlaşma

Çocuk, evdeki tırtılları beslemek için komşuları Sabahat Teyze'nin dut ağacından yaprak koparmak istemektedir. Sabahat Teyze, bu isteğe olumlu cevap vererek yardımlaşma konusunda örnek olmuştur.

" 'İyi ya' dedi kadıncağız. 'Çık bakalım. Ağacın dallarını kırayım deme. Kendin de düşmemeye bak.' " (Dölek, 2015b, s. 80).

c) Hayvan sevgisi

Çocuk, ipek üretmek için içinde ipekkelebeği bulunan kozaların kaynar suya atılması gerektiğini öğrenir. İpek elde etmek için uygulanan işlemle ilgili çocuğun düşünceleri, hayvan sevgisi konusunda mesaj vermiştir.

"İpek, yumuşaklığını yitirdi kafamın içinde. Güzelliğini de yitirdi. Yün elde etmek için bir koyunun tüyelerini kesersiniz. Koyuna bir şey olmaz. Tüyer yeniden, belki eskisinden daha gür olarak uzar. Ama ipekkelebeğini öldürmeden ipek elde edemezsiniz." (Dölek, 2015b, s. 85).

4.2.2. Her Şeyi Bilen Çocuk

Her Şeyi Bilen Çocuk isimli kitapta 8 adet hikâyeye yer almaktadır. Bu kitapta tespit edilen eğitsel iletiler Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Her Şeyi Bilen Çocuk İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler

Eğitsel İleti	İşlenme Sıklığı (Frekans)
Arkadaşlık	1

Tablo 6. Devamı

Bilgiyi Paylaşma	1
Birlik ve Beraberlik	1
Çalışmak	2
Dürüstlük	2
Fedakârlık	1
Kendine Güvenmek	1
Kız- Erkek Eşitliği	1
Öğrenmenin Sürekliliği	1
Sağlığa Özen Göstermek	1
Sanata değer vermek	1
Tabiat sevgisi	4
Toplumla Uyum	1
Yapılan İyilik Karşılıksız Kalmaz	1
Yardıms severlik	2

Her Şeyi Bilen Çocuk isimli kitapta 15 farklı eğitsel ileti 21 kez işlenmiştir. Kitapta en çok işlenen eğitsel iletilerin tabiat sevgisi, çalışmak, dürüstlük ve yardıms severlik olduğu görülmektedir. Kitapta yer alan eğitsel iletilerin tespit edildiği bölümler hikâyelere göre aşağıda sunulmuştur.

4.2.2.1. Her Şeyi Bilen Çocuk

Çetin, birinci sınıfta okuyan bir öğrencidir. Yaz tatiline sayılı günler kala, bir gün okuldan eve giderken artık her şeyi öğrendiğini ve okula gitmesinin gerekmediğini düşünmeye başlar. Eve geldiğinde annesine de bu düşüncesini anlatır fakat annesi onu pek ciddiye almaz. Eline yiyecek bir şeyler vererek bildiklerini kız kardeşine anlatmasını söyler. Çetin, kızların aslında erkekler kadar akıllı olmadığını düşünmektedir. Kız kardeşinin yanına gider ve ona neyi öğrenmek istediğini sorar. Kız kardeşi, Çetin'e bilemeyeceği tarzda, kendisini ilgilendiren sorular sorar. Çetin ise kardeşinin sorduklarını değil de kendince daha önemli olduğunu düşündüğü şeyleri biliyordur. Akşam olup babası eve geldiği zaman, Çetin gün içinde olanları babasına da anlatır. Babası, hiç kimsenin her şeyi bilemeyeceğini ve insanların sürekli olarak yeni bir şeyler öğrendiğini söyler. Çetin, babasının söylediklerini dinledikçe şaşırır ve aslında ne çok şey bilmediğini anlar.

4.2.2.1.1. Eğitsel İletiler

a) Bilgiyi paylaşma

Çetin, annesine her şeyi bildiğini söyler. Annesi ise bildiklerini kardeşine anlatmasını ister. Çetin de bildiklerini anlatmak için kardeşinin yanına gider. Annesinin sözleri ve Çetin'in kardeşine bildiklerini anlatmak istemesiyle insanların bilgilerini paylaşmasına dair bir mesaj verilmiştir.

“ ‘Neden gidip bildiklerini kardeşine anlatmıyorsun?’ dedi Çetin'in annesi. ‘O henüz çok az şey biliyor.’ ” (Dölek, 2015a, s. 10).

“ ‘Söyle bakalım’ dedi kız kardeşine, ‘neyi öğrenmek istersin?’ ” (Dölek, 2015a, s. 11).

b) Kız- erkek eşitliği

Çetin'in sınıfında, erkeklerin mi yoksa kızların mı daha akıllı olduğuna dair bir tartışma yaşanmıştır. Sınıftaki kızlardan Çiğdem, akıllı olmanın kız veya erkek olmakla alakalı olmadığını söylemiştir. Bu sözler ile kız veya erkek olmanın akıl yönünden bir üstünlük sağlamayacağı ve kızlar ile erkeklerin eşitliği konusunda mesaj verilmiştir.

“Çiğdem'in iyice tepesi atmış ve ‘Susun!’ diye bağırmıştı. ‘Hepiniz en az Çetin kadar aptalsınız. Ne erkekler daha akıllıdır ne de kızlar. Akıllılık kız ya da erkek olmaya bağlı değil ki!..’ ” (Dölek, 2015a, s. 11).

c) Öğrenmenin sürekliliği

Çetin, her şeyi bildiğini düşünmektedir. Bu konuyu babası ile de paylaşmıştır. Babası ise Çetin'in düşüncesinin yanlış olduğunu, kimsenin her şeyi bilemeyeceğini ve insanların sürekli olarak yeni şeyler öğrendiğini dile getirmiştir. Çetin'in babasının sözleri ile insanların bildiklerinin hiçbir zaman yeterli olmayacağı ve insanların sürekli olarak yeni şeyler öğrenmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Bu doğru değil’ dedi babası, ‘hiç kimse her şeyi bilemez. İnsanlar sürekli olarak bir şeyler öğrenirler. Ben bile her şeyi bilmiyorum.’ ” (Dölek, 2015a, s. 14).

4.2.2.2. Bir Yaz Öyküsü

Ertan, yolun kenarında yeşermiş bir çiçeği, her sabah okula giderken sular. Onu sulamak için yanında kolonya şişesiyle su taşır. Okul, yaz tatiline girdiğinde bile küçük

bitkiyi sulamaya devam eder. Sıcak bir günde, bitkiyle ilgilenirken Ertan'ın yanından yaşlı bir adam geçer. Ertan'ın bitkiyle ilgilenmesi, yaşlı adamın dikkatini çeker. Ertan, yolun kenarında büyüyen çiçeğin kendisine ait olduğunu, onu sürekli sulayarak hayatta tuttuğunu söyler. Yaşlı adam ise Ertan'a, bu bitkiyle ilgileneceğine bir fidan dikip ilgilenmesinin daha yerinde olacağını söyler. Ertan, etrafta bir fidan dikecek alanın olmadığından yakınır. Adam da etrafına bakınca Ertan'a hak verir ve oradan ayrılır.

Ertan, yaşlı adamın cüzdanını düşürdüğünü fark eder. Hemen cüzdanı alıp yaşlı adamın peşinden koşar. Otobüse binen adamı takip eder. Trafiğin sıkıştığı bir noktada, otobüse yetişerek içeri girer. Elinde cüzdanla otobüse dalan çocuğu, önce herkes yankesici zanneder. Yaşlı adam, duruma müdahale ederek cüzdanını düşürdüğünü ve çocuğun da cüzdanı kendisine getirdiğini söyler. Ertan'la birlikte yaşlı adam da otobüsten iner. Ertan'ın nerede oturduğunu ve çok istediği bir şey olup olmadığını sorar. Ertan ise bir atının olmasını çok istediğini söyler. Adam, başka bir otobüse binerek oradan uzaklaşır.

Aylar sonra bir sabah, Ertan ve ailesi kahvaltı yaparken kapı çalar. Bıyıklı bir adam, Ertan'a bir hediye olduğunu söyler. Hediye, Ertan'ın cüzdanını bulup verdiği Hamdi Bey göndermiştir. Bıyıklı adam, hediye getirmek için aşağı iner ve kucağında bir kuzuyla geri döner. Hamdi Bey'in, Ertan'a bir at gönderemediği için özür dilediğini iletir.

4.2.2.2.1. Eğitsel İletiler

a) Tabiat sevgisi

Ertan, yolun kenarında çıkan çiçeği her gün sulamaktadır. Bitkiyi hayatta tutabilmek için kolonya şişesi ile ona su taşımaktadır. Hatta yaz tatilinde bile bitkiyle ilgilenir. Ertan'ın, yol kenarında çıkan ufak bir çiçeğe gösterdiği ilgi ile tabiat sevgisi konusunda mesaj verilmiştir.

“Çiçek, kaldırımın kenar taşıyla yolun asfaltı arasından fişkırmıştı. Gerçekte çiçek değil, ince ve uzun saplı bir ottu. Okul dönüşü oradan her geçişinde bu bitkiyi suluyordu Ertan. Yalnızca bu amaçla çantasında su dolu bir küçük kolonya şişesi taşıyordu. Okul yaz dinlencesine girdikten sonra da küçük bitkiyi unutmadı. Her gün özel olarak gidip su vermeyi sürdürdü.” (Dölek, 2015a, s. 16).

b) Dürüstlük

Ertan, kendisiyle konuştuğundan sonra giden yaşlı adamın cüzdanını düşürdüğünü fark eder. Cüzdanı alan Ertan, onu sahibine ulaştırmak için büyük bir çaba göstermiştir. Böylece, bulunan bir eşyanın sahibine ulaştırılarak dürüst davranılması gerektiği mesajı verilmiştir.

“Yaşlı adam geldiği gibi ağır ağır uzaklaştı. Ertan’da orada bir süre daha oturup çiçeğine baktı. Tam eve gitmeyi düşündüğü sırada da cüzdanı gördü. Birkaç metre ötede, kaldırımın hemen kenarında duruyordu. Ertan anlayıverdi. Yaşlı adamın kolundaki ceketin cebinden düşmüş olmalıydı. Gidip aldı cüzdanı. Elinde sımsıkı tutarak yaşlı adamın gittiği yönde koşmaya başladı.” (Dölek, 2015a, s. 19).

“Neyse ki o sırada yaşlı adam durumu gördü.

‘Durun bir dakika. O cüzdan benim. Az önce düşürmüş olmalıyım. Bu çocuk onu bana getirdi. Zaten içinde kimlik kartım da var.’ ” (Dölek, 2015a, s. 21).

c) Yapılan iyilik karşılıksız kalmaz

Ertan, bulduğu cüzdanı sahibine ulaştırır. Cüzdanın sahibi, gösterdiği bu davranıştan ötürü Ertan’a hediye olarak bir kuzu gönderir. Yaşlı adamın, Ertan’a bir hediye göndermesi ile yapılan iyiliklerin karşılığının görüleceği yönünde bir mesaj verilmiştir.

“ ‘Hamdi Bey’den sana küçük bir armağan getirdim.’ Dedi bıyıklı adam. ‘Aşağıda, arabada duruyor.’

(....)

Birkaç dakika sonra bıyıklı adam yine görüldü merdivenlerde. Kucağında taşıdığı kuzu yüzünden ter içinde kalmıştı.” (Dölek, 2015a, s. 26).

4.2.2.3. Çiçekler de Yararlıdır

Yaz mevsiminden sonbahara doğru geçilen günlerdir. Yaşlı bir adam, at arabasıyla evine dönmektedir. Eve varıp da at arabasındaki yüklerini indirirken yolun karşısında yürüyen bir çocuk görür. Çocuğa seslenerek akşam vakti nereye gittiğini sorar. Çocuk, kasabaya gittiğini söyler. Yaşlı adam, akşam olduğunu ve kasabanın epey uzak olduğunu, kasabaya gece vaktinden önce varamayacağını söyler. Çocuk ise kasabaya gitmekte kararlıdır. Kimsesinin olmadığını ve kasabaya çalışmaya gittiğini

söyler. Adam, çocuğu kolundan tutup kendi evine götürür ve burada kalmasını söyler. Çocuğun kalmaya pek gönlü yoktur. Yaşlı adamın bahçesine girdiklerinde, her yer renk renk ve çeşit çeşit çiçeklerle kaplıdır. Çocuk, adamın karın doyuracak sebze ve meyve yerine bu kadar çok çiçek yetiştirmesine şaşırır. Yaşlı adam ise çocuğa, çiçeklerin güzelliğinden bahseder ve çiçekleri kasabada sattığını söyler. Yaşlı adam, çocuğa kalması için ne kadar ısrar etse de çocuk kabul etmez ve yola çıkar. Çocuğun yola çıkmasının ardından, yaşlı adam da evde duramaz ve atını hazırlayıp çocuğun ardından yola çıkar. Çok geçmeden çocuğa ulaşır. Çocuk, bir kenarda kıvrılıp uyuyakalmıştır. Yaşlı adam, çocuğu kucaklayıp at arabasına yatırır, üzerini örter ve arabayı kasabaya doğru sürer.

4.2.2.3.1. Eğitsel İletiler

a) Yardımseverlik

Yaşlı adam, kasabada çalışmak üzere yürüyerek kasabaya gitmeye çalışan küçük çocuğa yardım etmiştir. Gideceği yolun çok uzun olacağını düşünerek çocuğu evine almış ve o gece misafir etmek istemiş, çocuğa çorba ikram etmiştir. Tüm ısrarlarına rağmen çocuk, gece orada kalmayıp yola çıkınca yaşlı adam da dayanamamış ve çocuğun arkasından at arabasıyla yola çıkmıştır. Yaşlı adamın, küçük çocuğa yardım etmesi ile yardıma ihtiyacı olanlara yardım edilmesi gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Karnın acıkmadı mı? Akşamdan kalan çorba var. Gel de ısıtıp içelim birlikte.’
‘İstemem’ dedi çocuk.

Yaşlı adam çocuğun elinden tuttu. Beriki direnmedi fazla. Birlikte eve yürüdüler.” (Dölek, 2015a, s. 32).

“Eve girdiler. Yaşlı adam çorba tenceresini ocağa koydu. Ateşi yaktı. Çorbanın ısınmasını beklerken, beze sarılı ekmeği duvardaki oyuktan çıkardı. Dilim dilim kesti. Bıçağın kırık sapı, bir bakır telle onarılmıştı.

Çorbayı içerken hiç konuşmadı çocuk. Bitirince kalktı. ‘Ben gideyim’ dedi.

‘Akşam oluyor’ dedi yaşlı adam. ‘Burada kal. Uyu, dinlen. Sabah olunca çıkarsın yola.’ ” (Dölek, 2015a, s. 33).

b) Tabiat sevgisi

Yaşlı adam, bahçesinde renk renk ve çeşit çeşit çiçekler yetiştirmektedir. Çiçeklerin güzelliğinin ve yaşlı adamın çiçeklere duyduğu sevginin anlatılmasıyla tabiat sevgisine yönelik mesaj verilmiştir.

“Bahçe kapısından içeri girince şaşırıp kaldı çocuk. Ne çok çiçek vardı burada! Renk renk kasımpatılar, saydam örtülerin altında güller, karanfiller, adını bilmediği daha niceleri.” (Dölek, 2015a, s. 32).

“ ‘Neden sebze, soğan ya da yenilebilecek başka bir şey yetiştirmiyorsun?’

‘Çiçekler güzel değil mi?’

‘Güzel olmasına güzel...’ dedi çocuk, çevresine bakınarak. Gerçekten de çiçekler insanın soluğunu kesecek denli güzeldi. ‘Güzel ama; yine de... Ne bileyim, sebze gibi yararlı bir şey değil.’

‘Şöyle bir bak’ dedi yaşlı adam eliyle çevrelerindeki renk şenliğini göstererek, ‘göz kamaştırıcı, değil mi?’ ” (Dölek, 2015a, s. 33).

4.2.2.4. Eski Ev

Metin’in evi, bahçesi geniş ve meyve ağaçlarının olduğu eski bir evdir. Mahallede, başka bahçeli ev kalmamıştır. Diğer evler, yüksek apartman dairelerinden oluşmaktadır. Mahallenin çocukları, Metin’in oturduğu evin bahçesinde vakit geçirmeyi çok severler. Bahçede salıncak kurup sallanırlar ve bahçedeki su kuyusundan su içerler. Aslında mahallede çocukların oyun oynayabileceği başka bir alan da yoktur.

Bir gün Metin arkadaşlarının yanına geldiğinde, onlara evlerinin satıldığını ve yerine de apartman dikileceğini söyler. Metin’in babası, bir müteahhitle anlaşmıştır. Evin yerine yapılacak apartmandan üç daire alması karşılığında arsasını müteahhite vermiştir. Çocuklar bu habere oldukça üzülürler. Oyun alanlarının elden gittiğini düşünen çocuklar, Metin’in babası Hasan Amca ile konuşmaya giderler. Hasan Amca, o sırada mutfak lavabosunu onarmakla meşguldür. Çocuklar, Hasan Amca’dan evi satmamasını isteyip oyun oynayacak başka alanları olmadığını anlatırlar. Hasan Amca ise evinin artık iyice eskidiğini ve evi satmaktan başka çaresinin kalmadığını anlatır.

Metin’in ailesi, bir ay sonra evi boşaltır. Onlar evden ayrıldıktan birkaç hafta sonra da evin yıkımına başlanır. Bahçedeki ağaçlar da kesilir. Çocuklar, tüm bu olanı biteni üzüntüyle izlerler.

4.2.2.4.1. Eğitsel İletiler

a) Birlikte ve beraberlik

Metin'in babası, evinin bulunduğu arsayı müteahhite vermiştir. Bunu duyan çocuklar, oyun alanlarının elden gidecek olmasına üzülmüştür. Çocuklar, bu durumu konuşmak ve verdiği kararı değiştirebilmek için hep birlikte Metin'in babasının yanına gitmiştir. Çocukların topluca hareket ederek Metin'in babasıyla konuşmaya gitmesi sayesinde birlikte ve beraberliğin önemli olduğu mesajı verilmiştir.

“Pazar günleri Metin'in babası evdeydi. Onunla konuşabilmek için pazarı ipe çektik. Pazar sabahı erkenden sokağın başında toplandık. Metin'lerin bahçesine ilk kez oyun oynamaktan daha önemli bir iş için giriyorduk.” (Dölek, 2015a, s. 42).

b) Tabiat sevgisi

Metin'in babası, evin bulunduğu arsayı müteahhite verince evin bahçesinde bulunan ağaçlar da kesilecektir. Çocukların bunu dile getirmeleri ve ağaçların kesilecek olmasından dolayı üzüntü duymaları ile tabiat sevgisine yönelik bir mesaj verilmiştir.

“Herkes bir ağızdan konuşmaya başladı. Çünkü yine heyecanlanmıştık.

‘Apartman yapılıncaya salıncaklar nereye kurulacak?’

‘Meyveleri balkonda mı yetiştireceksiniz?’

‘Metin'le kardeşi nerde oynayacaklar? Biz ne olacağız?’

‘Hem ağaçlara yazık değil mi?’ ” (Dölek, 2015a, s. 45).

4.2.2.5. Yolculuk

Yaşlı bir kadın ve küçük bir çocuk, kalabalık bir garda beklemektedir. Gardaki insanlar, telaşla bir sağa bir sola koşuşturmaktadır. Yaşlı kadın, elindeki bavulu ve sepeti bir direğin dibine koyar ve bilet almaya gider. Çocuk ise bu sırada eşyaların başını bekler. Çocuk ve yaşlı kadın, biletler alındıktan sonra eşyaları taşırlar ve trene binerler. Vagona bir yere yerleşirler. Vagonlar oldukça kalabalıktır. Çocuk, babasının kendileriyle gelmemesinden ve arkadaşlarından ayrılmasından dolayı oldukça hüznüldür. Küçük çocuk, annesini kaybetmiş ve babaannesini ile İstanbul'a gitmek durumunda kalmıştır. Yaşlı kadın ve küçük çocuk, bavulun üstünde bir şeyler yiyerek karınlarını doyururlar. Çocuk, babasının kendisine hediye ettiği çakıyla salatalıkları soyar. Bir müddet sonra trende tuvalete giden çocuk, babasının hediye ettiği çakıyı

burada düşürür ve kaybeder. Çakıyı kaybettiğini babaannesine söylemez. Saatler ilerledikçe vagondaki gürültüler de iyice azalır. Çocuğun da iyice uykusu gelir. Babaanesi, çocuğun uyuması için bir yer arar ama kalabalık sebebiyle uygun bir yer bulamaz. Yolculardan biri, küçük çocuğun uyuması için bavul rafını boşaltır. Çocuk, buraya yerleşir. Annesini, babasını ve İstanbul'u düşünürken sessizce ağlar ve bir süre sonra uykuya dalar.

4.2.2.5.1. Eğitsel İletiler

a) Arkadaşlık

Küçük çocuk, arkadaşlarından ayrılarak babaanesi ile birlikte İstanbul'a gitmektedir. Babaannesinin, İstanbul'da yeni arkadaşlar bulabileceğini söylemesi ve çocuğun da eski arkadaşlarından olumlu olarak bahsetmesi ile arkadaşlık konusunda mesaj verilmiştir.

“Babaanne ne diyeceğini bilmezmiş gibi düşündü bir süre. ‘İstanbul güzel kent’ dedi sonra, ‘kocaman bir okula gidersin orada. Denizi görürsün hep. İstersen evlere temizliğe giderken seni de yanımda götürürüm. Yeni arkadaşlar da edinarsın.’

‘Benim eski arkadaşlarım iyiydi.’

‘Onlar kötüydü demedim oğlum. Ama İstanbul'da başka arkadaşların olur. Pazar günleri seni gezmelere götürürüm. Hayvanlar bahçesini gösteririm. Çok seversin İstanbul'u’ ” (Dölek, 2015a, s. 52-53).

b) Fedakârlık

Küçük çocuğun, gecenin ilerleyen saatlerinde iyice uykusu gelir. Babaanesi, çocuğa uyuması için bir yer arar ama bulamaz. Yolculardan birinin aklına, bavul rafında yer açarak çocuğu yatırmak gelir. Babaanne, sırtındaki mantosunu çıkarıp bavul rafına serer ve çocuk bunun üstünde yatarak uyur. Babaannenin bu davranışı ile fedakârlık konusunda mesaj verilmiştir.

“Gerçekten de öyleydi. Sıkışık sıkışık oturuyordu herkes. Başka bir yolcunun aklına, bavul rafında yer açmak geldi. Birkaç çantayı öbürlerinin üstüne kaldırdılar. Babaanne mantosunu sırtından çıkarıp rafa serdi.” (Dölek, 2015a, s. 56-57).

4.2.2.6. Dünyanın Son Günü

Dorukeli, yerleşim yerlerine oldukça uzak, dağların arasında, en yakın kente katır sırtında ancak iki haftada gidilebilen bir kasabadır. Dorukeli'nde yaşayanlar, ihtiyaçlarını bu kasabada giderir; çoğu kişi kasabanın dışına bile hiç çıkmaz. Bu insanlar tarlalarını sürerler, hayvanlarını otlatırlar. Yazın kışa, kışın yaza hazırlık yaparlar. Kasabanın dışındaki hayat ile kimsenin pek alakası yoktur. Dağların arasında, uzak bir yerde olduğu için televizyon da bu kasabada çekmez. Kasabadan kente en sık giden kişi kumaşçıdır. Kumaşçı, kasabanın dışarıdan ihtiyaçlarını sağlayan kişidir. Kasabadan götürdüğü malların yerine, kasabada ihtiyaç duyulan malzemeleri kentten getirir. Bir gün kumaşçı, kentten döndüğünde kasabalılara haziranın on dördünün dünyanın son günü olacağını, bunu kentte yaşlı bir kadından duyduğunu söyler. Kasabada yaşayanlar telaşlanır, kasaba kurulunu toplarlar. Hesaplarına göre dünyanın sonuna sekiz ay kalmıştır. Dorukeli'nde yaşayan insanlar, sekiz ay sonra dünyanın sonu gelecek diye umursamaz bir yaşam sürmeye başlarlar. Kasabada yaşayanlar işi gücü bırakır, ellerinde ne varsa tüketirler. Mayıs ayı geldiğinde kumaşçı, son günlerini geçirmek üzere kente göçer. Haziranın on dördü geldiğinde dünyanın sonu gelmez. Kimi bu duruma üzülür kimi sevinir. Kumaşçı ise kasabaya döner, yaşlı kadını tekrar gördüğünü, dünyanın sonunun haziranın on dördünde olmadığını söyler. Kasabalılar, merakla dünyanın son gününün ne zaman olduğunu sorarlar. Kumaşçı, bu soruya net bir cevap veremez. Ne yapacağını bilmeyen Dorukeli sakinlerinin bazıları kasabadan göç ederler, göç edemeyenlerin ise başına ne geldiği belli değildir. Haziranın on dördü ile dünyanın sonu gelmemiştir ama Dorukeli'nin sonu gelmiştir.

4.2.2.6.1. Eğitsel İletiler

a) Çalışmak

Kumaşçı, kentteki yaşlı bir kadından haziranın on dördünün dünyanın son günü olduğu haberini getirmiştir. Köylüler bu habere inanmışlar, nasıl olsa dünyanın sonu geliyor diyerek bütün işleri yapmayı bırakmışlar ve umursamaz bir yaşam sürmeye başlamışlardır. Dünyanın sonu gelmeyince köylülerin bu yaptıklarının sonucu hiç de iyi olmamıştır. Bu vesile ile insanların ellerinden geldiğince sürekli olarak çalışmaları ve didinmeleri gerektiği mesajı verilmiştir.

“Birkaç akıllı kişinin karşı koymaları yarar sağlamadı. Dorukeli’de düzensiz, savruk, yarını umursamaz bir yaşam egemen oldu.

Analar oğullarına ‘Gidip tarlayı sürsene’ diyorlardı, ‘ekin eksene.’

‘Ne yararı var?’ diye karşılık veriyordu oğullar. ‘Biçemeyecek olduktan sonra ekin ekmenin yararı ne? Bu ekinler temmuzdan önce olgunlaşmayacak. Oysa dünya haziran ayında sona eriyor.’

(...)

Dorukeli’de o kış oldukça çetin geçti. Bu yüzden ağaçların çoğunu kesip ocaklarında yakmak zorunda kaldılar. Üstelik bu kesilenlerin yerine kimse tek bir fidan bile dikmedi.

(...)

Baharda kimse koyununu kırıp yününden kendine kazak yapmayı düşünmedi. Kazağı ne yapacaklardı? Zaten dünya kış gelmeden önce sona erecekti.” (Dölek, 2015a, s. 61-62).

“Tarlaları çorak kır görünümündeydi. Ağıllarında bir-iki sıska keçinin dışında hayvan kalmamıştı. Çevrelerindeki güzelim ormanlar kesilip yakılmak yüzünden kel kalmıştı. Ambarları boştu. Giysileri iyice yıpranmıştı.

Kısacası haziranın on dördü, dünyanın değil ama Dorukeli’nin sonu oldu.” (Dölek, 2015a, s. 65).

4.2.2.7. Acemi Satıcılar

Salih, Çetin, Ayşe, Selim ve Turan isimindeki çocuklar, yol kenarında bir tabla açarak satış yapmaya çalışırlar. Tablada simitler, sakızlar, şekerlemeler vardır. Çocuklar, satış yaparken arada tabladan bir şeyler de yerler. Ayşe, zarar edeceklerine inanmaktadır. Çetin ise yediklerinin yanlarına kâr kalacağını düşünür. Satış iyi olmayınca tüm çocukların umudu kırılır. Satışın kötü olmasından dolayı birbirlerine sataşırırlar.

Karşı kaldırımdan, simit satan bir çocuk geçer. Aslında çocuklar simitçiye tanıyorlardır. Bu simitçiye özenerek bir tabla açmış ve satış yapmaya çalışmışlardır. Simitçi çocuğa, bir şey satamadıklarını anlatırlar. Onun ise her gün simitlerini nasıl sattığını sorarlar. Simitçi çocuk, kendisinin ev geçimine katkı için bu işi yaptığını, onların ise oyun olsun diye bu işi yaptıklarını söyler. Bunu duyan çocuklar, şaşkın hâlde kalırlar.

4.2.2.7.1. Eğitsel İletiler

a) Kendine güvenmek

Çocuklar, satış yapmaya çalışırken işlerin iyi gitmemesinden dolayı birbirlerini suçlamışlardır. Kendi aralarında atışırken Selim'in kendine güven duymakla ilgili söyledikleri, insanların yaptıkları işlerde kendine güvenmesi ve inanması gerektiği mesajını vermiştir.

“ ‘Sizinle iş yapılmaz’ diyerek yüzünü buruşturdu Selim. ‘Her şeyden önce kendinize güveniniz yok. Daha güvenli olmalısınız. Ne istediğinizi bilmelisiniz.’ ” (Dölek, 2015a, s. 70).

4.2.2.8. Son Söz - Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler

Öykünün kahramanı otuz dört yaşında, şarkı söylemeyi çok seven bir kişidir. Müziğin sayısız faydası olduğuna inanır. Kalabalık kentlerde yaşamaktan sıkıldığı zamanlarda, temiz hava almak için kırlara çıkar. Yine kırlara çıkıp bağıra bağıra şarkı söylediği bir gün, karşısına çıkan bir adam, sessiz olmasını ister. Çılgıklarının şarkı olmadığını ve ineklerinin de bu çılgıklardan dolayı süt veriminin düşeceğini söyler. Öykünün kahramanı, şarkı dinleyen ineklerin süt veriminin artacağını söylese de adam bunu anlamaz ve öykünün kahramanı, söylediği şarkıyı sonlandırmak zorunda kalır.

Öykünün kahramanı, müziğin inekler üzerindeki etkisini gözlemleme olanağı olmadığı için en azından çiçekler üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu gözlemlemek ister. Eşi de geziye gidince evdeki çiçeklerle uğraşmak ona kalır. Çiçeklere radyo dinletir, klasik müzik plakları çalar ve kendisi de şarkı söyler. Tüm bunlara rağmen çiçeklerin boyunlarının büküldüğünü görür. O sırada eve gelen eşi, kahramanın çiçeklere müzik dinlettiğini ama çiçekleri sulamayı unuttuğunu söyler. Kadın, çiçekleri sular ve çiçekler yeniden canlanır.

4.2.2.8.1. Eğitsel İletiler

a) Sağlığa özen göstermek

Hikâyenin kahramanı, kalabalık kentlerde yaşamının insan sağlığına olumsuz etkilerini sıralamıştır. Kahramanın, sağlığa zarar verebilecek şeyleri sıralaması ile sağlığa dikkat etmek konusunda mesaj verilmiştir.

“İnsan kalabalık kentlerde yaşarken temiz havayı özleyiyor. Arabaların çıkardığı dumanlar, bacaların isisi, yolların tozu... Sağlık için oldukça zararlı bütün bunlar. Bu yüzden ben ne zaman kırlara çıkma olanağı bulsam, sevinçten iyice coşarım. Sesim de bir gürleşir ki sormayın!..” (Dölek, 2015a, s. 75).

b) Sanata değer vermek

Hikâyenin kahramanı, müziğin insanlar üzerindeki olumlu etkilerini sıralamıştır. Bu sayede, sanatın insan üzerinde olumlu etkileri olduğuna dair mesaj verilmiştir.

“Müziğin insanlar üzerinde de birçok olumlu etkileri vardır. Canınızın en sıkkin olduğu zamanlarda bir melodi içinizi açabilir. Yaşamın güzel yanlarını aklınıza getirir. Kapatırsınız gözlerinizi ve düşlersiniz. ‘Şimdi bir bulutun üstünde uzanmış yatıyorum’ dersiniz, ‘ılık bir yel yüzümü okşuyor.’ ” (Dölek, 2015a, s. 79).

c) Toplumla uyum

Hikâyenin kahramanı, toplum yaşamının tıpkı bir orkestra veya koroya benzediğini dile getirmiştir. Toplumdaki her bireyin, diğer bireylerle uyumuna dikkat etmesi gerektiği mesajını vermiştir.

“Toplumun içinde her birimiz birer müzisyen, birer şarkıcı sayılırız. Ama orkestranın ya da koronun öteki müzisyenlerini, öteki şarkıcılarını düşünmek zorundayız. Başarımız da, mutluluğumuz da buna bağlı. Tıpkı müziğin uyumu gibi...” (Dölek, 2015a, s. 80).

4.2.3. Küçük Çalgıcılar

Küçük Çalgıcılar isimli kitapta 6 adet hikâye yer almaktadır. Bu kitapta tespit edilen eğitsel iletiler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Küçük Çalgıcılar İsimli Kitapta Yer Alan Eğitsel İletiler

Eğitsel İleti	İşlenme Sıklığı (Frekans)
Başkalarına Saygı	1
Birlik ve Beraberlik	1
Dürüstlük	1
Düşünceli Davranmak	1
Empati Kurmak	1

Tablo 7. Devamı

Gönül Almak	1
Okumanın Faydaları	1
Suçlar Cezasız Kalmaz	1
Tabiat Sevgisi	1

Küçük Çalgıcılar isimli kitapta 9 farklı eğitsel ileti tespit edilmiş olup bu eğitsel iletilerin birer kez işlendiği görülmektedir. Kitapta yer alan eğitsel iletilerin tespit edildiği bölümler hikâyelere göre aşağıda sunulmuştur.

4.2.3.1. Küçük Çalgıcılar

İsimleri Çetin, Selim, Duygu, Canan ve Oya olan beş küçük çocuk kendilerince bir orkestra kurarlar. Bu orkestradaki çocuklardan her biri farklı bir müzik aleti çalmaktadır. Çıkardıkları sesleri kendileri çok beğense de dışarıdan dinleyenler için durum tam tersidir. Aslında çocuklar arasında bir tek Oya nota bilir ve mandolini gerçekten güzel çalar ama diğerlerinin sesleri arasında mandolinin sesi de kaybolup gider. Çocuklar, kendilerine Bremen Çalgıcıları ismini verirler. Bu gruptaki çocuklara eşlik eden Hatır Hutur adında bir de köpek vardır.

Küçük çocuklardan oluşan orkestra, müzik çalışmalarını Zehra Teyze'nin arsasında yapar. Zehra Teyze, çocukların sesinden bıkmıştır ama onlara bir türlü söz geçiremez. Bir gün, çocuklar arsada konser verirken üç adam gelir ve arsanın ölçüsünü alır. Çocuklar, önce durumu anlamasalar da Zehra Teyze'nin arsayı sattığını ve arsaya apartman yapılacağını öğrenirler. Arsaya apartman yapılmaması için bir şeyler yapmaya karar verirler. Canan'ın bu durumla ilgili bir fikri vardır ve diğer çocuklar tarafından da bu fikir kabul görülür. Mahalledeki tüm çocukların katılımıyla orkestrayı genişleterek sokak sokak gezmeye ve her zamankinden çok daha fazla ses çıkartarak herkese dertlerini anlatmaya başlarlar. Çıkardıkları tüm seslere rağmen çocukları ciddiye alan kimse olmaz. Çocuklar oyun alanlarını kaybederler. Arsaya da bir apartman yapılır.

4.2.3.1.1. Eğitsel İletiler

a) Birlik ve beraberlik

Küçük çalgıcılar, orkestralarının müzik çalışmalarını yaptığı arsanın apartman yapılmak üzere satıldığını öğrenir. Çocuklar, bu durumu engellemek ve sıkıntılarını

duyurmak için birlik olup her zamankinden daha fazla ses çıkartarak sokakları dolaşır. Çocukların topluca hareket etmeleri ile birlik ve beraberlik konusunda mesaj verilmiştir.

“Ertesi sabah erkenden toplandık. Canan ne yapacağımızı anlattı.

Hepimizin hoşuna gitti.

Her zamankinden kat kat daha fazla gürültü ederek dolaştık sokakları. Orkestramızın üyelerinin sayısı iki-üç kat artmıştı.

(...)

Dilimizin döndüğünce, sorunumuzun ne olduğunu anlatmaya çalıştık herkese. Zehra Teyze'nin arsasında ev yapılmasını istemediğimizi, bize oyun yeri kalmayacağını söyledik.” (Dölek, 2011, s. 15).

4.2.3.2. Gece ve Sesler

Altan, yatağına yatıp uyumaya çalışır ama dışarıdan gelen sesler sebebiyle bir türlü uyuyamaz. Havlayan köpekler, Altan'ın uykusunu iyice kaçıırır. Dışarıda sadece köpeklerin sesi değil birçok ses vardır. Caddeden geçen kocaman kamyonların, otobüslerin, araçların sesleri ve bunlardan kimisinin saate aldırmadan kornaya basmaları ile epey gürültü olmaktadır. Ellerindeki çöp tenekelerini dökerken yere vuranların sesleri gelmektedir. Dökülen çöplerin içinde yiyecek arayan sokak köpekleri ise birbirleriyle kavga edip havlamaktadır. Evlerin birinden müzik sesi gelmektedir. Sokaktaki satıcıların sesleri de Altan'a gelmektedir. Özellikle polis arabasının sesi diğer araçlara göre daha çok gelmektedir. Yakın evlerin birinden müzik sesleri gelmektedir. Altan'ın anne ve babası da diğer odada televizyon izlemekte ve onların sesleri de gelmektedir. Altan, gece olunca sanki kimsenin uyumadığını, sadece çocukların uyuduğunu düşünür. Tüm bu seslerden dolayı Altan bir türlü uyuyamaz, yatağında döner durur. Uyumak için sayı sayar ama yine uyuyamaz. Sonra, bildiği öyküleri aklından geçirir ama bir öykünün sonunu hatırlayamayınca canı sıkılır ve uykusu hepten kaçar. Altan'ın aklına başka bir fikir daha gelir. Neler bildiğini tek tek düşünmeye başlar. Çarpım tablosunu, ipek böceklerinin yaşam evrelerini, güneş tutulmasını, trafiğin nasıl aktığını, birçok mesleğin ismini bildiğini düşünürken uyuyakalır.

4.2.3.2.1. Eğitsel İletiler

a) Düşünceli davranmak

Altan, uyumaya çalışmaktadır. Sokaktan gelen çok çeşitli sesler sebebiyle bir türlü uykuya dalamaz. Sokaktaki insanların, uyumaya çalışan çocukları ve hastaları düşünmeleri gerektiğinin dile getirildiği kısımlar ile insanların kendi dışındaki kişileri de düşünmesi gerektiği konusunda mesaj verilmiştir.

“Başka sesler de vardı dışarıda. Caddeden kocaman kamyonlar, otobüsler ve her türlü gürültücü taşıt geçiyordu. Sesleriyle camları sarsıyorlardı. Kimi sürücüler saatin kaç olduğuna aldırmayıp korna bile çalıyorlardı. Ne uyumaya çalışan çocukları, ne de hastaları düşünüyorlardı. Türlü türlü kornalar vardı. Kimi sığır gibi böğürüyor, kimi ördek gibi vak vaklıyordu. Kimi de çok sesliydi. Motor kapağının altında uyumsuz bir orkestra varmış gibi gürültüye boğuyordu ortalığı.” (Dölek, 2011, s. 18).

b) Okumanın faydaları

Altan, dışarıdan gelen sesler sebebiyle bir türlü uyuyamayınca bir şeyler yapabilir miyim, diye düşünmüştür. Bu sırada aklına kitap okumak gelmiş ve kitap okumanın faydalı bir uğraş olduğunu düşünmüştür. Bu sayede yazar, kitap okumanın faydalı bir uğraş olduğuna dair mesaj vermiştir.

“Nasıl olsa uyuyamadığına göre yararlı bir iş yapabiliirdi. Örneğin kitap okuyabiliirdi. Ama bu saatten sonra ışığı yakmasına izin yoktu. Karanlıkta kitap okumak da olanaksızdı.” (Dölek, 2011, s. 24).

4.2.3.3. Devlet Kuşu

Faruk ve demir pençe lakabı ile bilinen Kerim, iki ünlü hırsızdır. Karanlıkta, koyu renkli arabaları ile İstanbul’da yolculuk etmektedirler. Arabanın bagajında değerli vazolar ve kırılabilir değerli eşyalar bulunmaktadır. Bagajdaki eşyaların alıcısı İzmir’de beklemektedir. Araba, trafik polisleri tarafından yakalanırsa başlarına gelecekleri bildiklerinden ikisi de oldukça heyecanlıdır. Faruk, ünlü bir iş adamını günlerce takip ettiklerini ve villanın boş olduğu bir anda içeriye girerek soygunu nasıl gerçekleştirdiklerini düşünür. Villadan çaldıkları eşyaları, İzmir’de bekleyen kişiye

satıp zengin olmayı umarlar. Boğaz Köprüsü gişelerinde, görevliye parayı uzattıkları anda her taraf birden aydınlanır. Kerim, polisin kendilerine tuzak kurduğunu düşünür ama Faruk onu sakinleştirir. Aslında köprüden geçen iki yüz milyoncu araç oldukları için çeşitli hediyeler kazanırlar. Küçük bir çocuk, hediyeleri alan ikiliyi tanır. Bunları televizyonda gördüğünü ve ikisinin hırsız olduğunu söyler. Oradaki bir kadın da çocuğun dediklerini onaylar. Kerim ve Faruk, köprüde bulunan polisler tarafından yakalanarak polis arabasına bindirilir ve götürülür.

4.2.3.3.1. Eğitsel İletiler

a) Suçlar cezasız kalmaz

Hırsız olan Faruk ve Kerim, zengin bir kişinin villasından değerli eşyalar çalmışlardır. Hikâyenin sonunda, Faruk ve Kerim'in polislerle yakalanması ile suç işleyen kişilerin mutlaka bunun hesabını vereceği ve kanun önüne çıkarılacağı mesajı verilmiştir.

“Köprüde görevli olan polisler, bir anda Demirpençe Kerim’le suç ortağının çevresini sarıverdi.

‘Arabanın her tarafını iyice arayın!’ dedi sert bir ses.

(....)

Beş dakika sonra iki soyguncu, polis arabasında emniyet müdürlüğüne doğru yola çıkarılmışlardı bile.” (Dölek, 2011, s. 36).

4.2.3.4. Neyin Resmini Yapayım?

Esin, önündeki beyaz kâğıda bakarak neyin resmini yapacağını düşünmektedir. Boyaları masanın üzerine sermiştir. Neyin resmini yapacağını bir türlü bulamaz. Okulda resim yapacağı zaman öğretmenin konuyu verdiğini, böylece de resmi daha kolay yaptığını düşünür. Esin, resim yapabileceği konuyu bir türlü bulamaz ve dışarıyı izlemeye başlar. İnsanların kaldırımlarda yürüyüşünü, seyyar satıcıyı, karşı sokaktaki dükkân vitrinlerini ve manav sahibini gözlemler. Bunlardan resim yapılabilecek bir konu çıkaramaz. Bu esnada, sokakta bir kaza olur ve kazaya karışan araçların sürücüleri birbirleri ile tartışırlar. Kazanın olduğu yerde bir kalabalık toplanır. Esin, hâlâ konuya karar veremez ve dalgın dalgın dışarıyı izlemeye devam eder. Karşıdaki evlerin televizyon antenlerine kuşlar konmuştur. Evlerin damlarında gökyüzü ve bulutlar bir

ahenk içindedir. Karşı sıradaki evlerin birinin balkonunda çamaşırlar asılıdır. Bir diğer evin balkonundaki kadın ise halısını sopayla çırpılmaktadır. Bunca gözlemlerine ve hazırlığına rağmen Esin bir türlü resim yapmaya başlayamaz.

4.2.3.4.1. Eğitsel İletiler

a) Başkalarına saygı

Esin, resim yapabilmek için dışarıyı izlemektedir. Bu sırada gördüğü manzaralardan biri de karşı evlerden birinin balkonundaki kadının parmaklıklara astığı halıyı sopayla çırpmasıdır. Aşağıdan gelip geçenler, kadının bu yaptığından memnun olmadıklarını belli etmişlerdir. Kadın, halıyı sopayla çırparak çevredekileri rahatsız etmiştir. Halıdan çıkan toz, aşağıdan geçen insanları etkilemiştir. Kadının bu yanlış davranışı ile insanların birlikte yaşamanın gerekliliklerine özen göstermesi ve toplum yaşantısı içerisinde başkalarına karşı saygılı olması gerektiği mesajı verilmiştir.

“Bitişik evin balkonunda ise başı yemenili bir kadın, parmaklıklara astığı halıyı uzunca bir sopayla çırpıyordu. Aşağıdan gelip geçenler ise, kadının bu davranışı beğenmediklerini belli edercesine kaşlarını çatıp yüzlerini buruşturuyorlardı.” (Dölek, 2011, s. 43-44).

4.2.3.5. Gölge ve Ben

Küçük bir çocuk, rüyasında gölgesine söz geçiremediğini görür. Gölgesi, çocuğun sözünü dinlemez. Çocuğun yaptıklarından farklı şeyler yapar. Çocuk, kaldırımdan yürürken o vitrinlere bakar. Çocuk, okula gider fakat gölgesi okula onunla gitmez. Çocuk, okulda hep gölgesini düşünür, gölgesinin başına bir şey gelmesinden korkar. Dersten çıktığında gölgeyi bahçe kapısında bulur, gölgenin üstü başı çamur içindedir. Çocuk, gölgeye bir türlü lafını dinletemez. Gölge, çocuğu kızdırmak için her şeyi yapmaya devam eder. Çocuk, sonunda iyice sinirlenir. Gölgeye: “Ben olmasam sen de olmazsın, benim yanımda sen bir hiçsin, davranışlarına dikkat et artık.” der. Gölge, bu laflara çok üzülür. Çocuk, gölgenin gönlünü almaya çalışır. Gölge, çocuğa yer değiştirmeyi teklif eder. Aslında çocuk, gölge olmanın çok kolay olacağını düşündüğünden bunu kabul eder. Başlangıçta her şey iyi gider. Sonra çocuk sıkılmaya başlar. Sürekli olarak başka birinin davranışlarını izlemek çocuğa zor gelir. Koşmak, oynamak, şeker yemek ister. O sırada sığrayarak uyanır ve bir düş gördüğünü anlar.

4.2.3.5.1. Eğitsel İletiler

a) Gönül almak

Küçük çocuk, gölgesine iyice kızınca sert sözlerle onu uyarmıştır. Gölge, küçük çocuktan duyduğu sözlere oldukça gücenmiştir. Bunun üzerine çocuk, gölgenin gönlünü almaya çalışmıştır. Bu vesile ile insanların, kalbini kırdıkları kişilerin gönlünü alması gerektiği mesajı verilmiştir.

“Bu söylediklerimin güzel sözler olmadığını biliyordum. Ama ne yapayım? İyice kızdırmıştı beni. Belki bu sözlerim onu yola getirirdi biraz.

Suratı iyice asıldı. Gücendiği besbelliydi. Gönlünü almak istedim.

‘Yine de seni sevdiğimi bilirsin,’ dedim. ‘Senden başka gölgem yok ki! Bu yüzden başını alıp gitmemelisin böyle. Sensiz ne yaparım? Gölgesiz çok gülünç olmaz mıyım?’ ” (Dölek, 2011, s. 49-50).

b) Empati kurmak

Küçük çocuk, rüyasında gölgesiyle yer değiştirerek onun yerine geçer. Gölge olarak geçirdiği dakikaların etkisiyle gölge olmanın zorluklarını anlar. Küçük çocuğun kendisini gölgenin yerine koyması ve gölge olmanın zorluklarının farkına varması ile empati kurmaya yönelik bir mesaj verilmektedir.

“Bundan sonra biri bana, ‘Gölge olmak kolay mı?’ diye sorarsa, bunun hiç de kolay olmadığını söyleyeceğim.” (Dölek, 2011, s. 54)

4.2.3.6. Bulunan Para

Vedat, henüz okula gitmeyen küçük bir çocuktur. Vedat ve babaannesi, gezmek için çarşıya çıkarlar. Oturmak için gittikleri parktaki tahta sıraların çoğu boştur. Bu sıralardan birine otururlar ve parkta yapılmakta olan havuza bakarlar, sohbet ederler. Vedat, rüzgârda uçan bir kâğıt parçası görür. Bu kâğıdı, paraya benzetince babaannesine gösterir. Babaannesi, gördüklerinin para olduğunu söyleyince Vedat parayı alır ve babaannesine getirir. Babaannesi, paranın yirmi milyon olduğunu söyler. İstediklerini alabileceği kadar büyük bir para olduğunu söyler. Vedat bu parayla çikolata, top, bisiklet gibi istediği birçok şeyi almayı hayal eder. Neleri alabileceğini düşündükçe sevinci artar. Bir süre sonra babaannesi Vedat’a, bulduğu paranın nereden geldiğini sorar. Yaşlı bir kişinin düşürmüş olabileceğini veya yoksul bir evin mutfak parası

olabileceğini söyler. Vedat, işin bu kısmını hiç düşünmemiştir. Babaannesinin söylediklerinden sonra, Vedat'ın parayı harcama düşüncesi değişir. Paranın sahibini bulmayı ister. Babaannesi, Vedat'ın doğru yolu bulunduğunu düşünür. Aslında yerde buldukları para tedavülden kalkmış, eski bir banknottur. Babaannesi Vedat'a, bu parayı o günün bir anısı olarak saklamasını söyler.

4.2.3.6.1. Eğitsel İletiler

a) Tabiat sevgisi

Vedat ile babaannesi parkta oturup sohbet ederler. Vedat'ın soruları üzerine, babaannesinin ağaçlarla ilgili kurduğu cümleler aracılığıyla tabiat sevgisine yönelik mesaj verilmiştir.

“Böyle sorular sorduğunda Vedat'a takılmayı severdi babaanne. Ama bu kez şaka yapmadı, anlayışla gülümsedi. ‘Ağaçlar böyle küçükken dikilir yavrum,’ diye açıkladı. ‘Sonradan büyürler, yükselirler, dallarına kuşlar yuva yapar, gölgelerinde insanlar oturur. Yıllar geçecek. Bu gördüğün ince fidanlar görkemli birer ağaç olacak. Sen de büyüüp genç bir adam olacaksın.’ ” (Dölek, 2011, s. 59).

b) Dürüstlük

Vedat, yerde bulunduğu para ile neler alabileceğini düşünmüştür. Babaannesi ona, paranın ihtiyaç sahibi bir kişiye ait olabileceğini hatırlatmıştır. Böylece Vedat, hemen fikir değiştirmiş ve bulunduğu parayı sahibine ulaştırma gayreti içerisine girmiştir. Vedat'ın bu davranışı ile bulunan herhangi bir eşyanın sahibine ulaştırılarak dürüst davranılması gerektiği mesajı verilmiştir.

“ ‘Ya yaşlı bir adamcağız düşürdüyse? Ya yoksul bir evin mutfak parasıysa bu para? Ya bu akşam çoluk çocuk aç kalacaklarsa?’ ”

Kaşlarını çattı Vedat. Az önceki büyük sevinci, büyük bir üzüntüye dönüşüyordu. Babaannesi söylediklerinde haklıydı. ‘Öyle ya,’ dedi. ‘Bu paranın sahibini bulmamız gerek babaanne. Hemen geri verelim. Ben de burada oturmuş, kendime alacağım oyuncakları düşünüyorum. Hadi, kalksana. Gidip herkese soralım.’ ” (Dölek, 2011, s. 63).

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Çalışmada, Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu hikâye ve romanlarda yer alan eğitsel iletiler tespit edilmiştir. Buna göre, incelenen 4 roman ve 3 hikâye kitabında 71 farklı eğitsel iletinin 167 kez işlendiği tespit edilmiştir. Tespit edilen birçok eğitsel iletinin, farklı eserlerde ve eserlerin farklı bölümlerinde tekrar işlendiği saptanmıştır. İncelenen eserlerde tespit edilen bu eğitsel iletiler şu şekildedir:

- Alçak gönüllülük
- Anne sevgisi
- Arkadaşlık
- Başkalarına saygı
- Başkalarını kendi çıkarlarına alet etmemek
- Başkalarının eşyalarına zarar vermemek
- Başkalarının eşyalarını izinsiz almamak
- Bilgiyi paylaşma
- Bir amaç uğruna mücadele etmek
- Birlik ve beraberlik
- Büyüklerin sözünü dinlemek
- Canlılara değer vermek
- Cömertlik
- Çalışmak
- Çevreyi temiz tutmak
- Dürüstlük

- Düşünceli davranmak
- Düzenli ve disiplinli çalışma
- Edinilen bilgileri hayata aktarabilmek
- Emanete sahip çıkmak
- Emeğe saygı duymak
- Emeğin karşılığını vermek
- Empati kurmak
- Fedakârlık
- Girişimcilik
- Gönül almak
- Haksızlığa karşı durmak
- Hatayı telafi etmek
- Hayvan sevgisi
- Hoşgörü
- İhtiyaç sahiplerine yardım etmek
- İnsan sevgisi
- İnsanlara yararlı olmak
- İsraf etmemek
- İş birliği
- İyi insan olmak
- İyimserlik
- Kazanacağı parayı hak etmek
- Kendine güvenmek
- Kız- erkek eşitliği
- Kusurlarla dalga geçmemek
- Merhamet
- Misafirperverlik
- Okuma ve öğrenme sevgisi
- Okumanın faydaları
- Olaylardan ders çıkarmak
- Öğrenme azmi
- Öğrenmenin sürekliliği

- Öz eleştiri yapmak
- Özür dilemek
- Paylaşma
- Pişmanlık
- Sağlığa özen göstermek
- Sanata değer vermek
- Söylediklerine dikkat etmek
- Suçlar cezasız kalmaz
- Tabiat sevgisi
- Tedbirli olmak
- Temizlik
- Teşekkür etmek
- Toplumla uyum
- Trafik kurallarına uymak
- Tutulamayacak sözü vermemek
- Üzüntüleri ve sıkıntıları paylaşmak
- Verdiği sözü tutmak
- Yapılan iyilik karşılıksız kalmaz
- Yardımlaşma
- Yardımseverlik
- Yaşlılara hürmet göstermek
- Yol gösterici olmak
- Zararlı alışkanlıklardan kaçınmak

Arkadaşım Dede isimli çocuk romanında 23 farklı eğitsel ileti 28 kez işlenmiştir. Kitapta, iletilerin çeşitliliği dikkat çekmektedir. Emanete sahip çıkmak, misafirperverlik ve yardımseverlik kitapta yer alan başlıca eğitsel iletiler olarak sayılabilir. Kitaptaki olumlu yöndeki eğitsel iletilerin dışında, olayın kahramanlarından olan dedenin sigara içmesi, olumsuz örnek teşkil edecek bir davranış olarak çocuklara yönelik yazılmış bir kitapta yer almaması gereken bir unsurdur.

Kahkaha Tarlası isimli çocuk romanında 13 farklı eğitsel ileti 16 kez işlenmiştir. Yardımseverlik, çalışma azmi, hayvan sevgisi, kusurlarla dalga geçmemek kitapta yer alan başlıca iletiler olarak sayılabilir.

Yeşil Bayır isimli çocuk romanında 22 farklı eğitsel ileti 40 kez işlenmiştir. Kitaptaki eğitsel iletiler incelendiğinde kitabın eğitsel ileti bakımından son derece zengin olduğu görülmektedir. Kitapta hem çok çeşitli iletiler bulunmakta hem de bu iletiler kitabın farklı bölümlerinde tekrar işlenerek pekiştirilmektedir. Kitapta, eğitsel iletilerin sayı ve nitelik olarak çok yoğun yer aldığını söylemek mümkündür. Yardımseverlik, hatayı telafi etmek, arkadaşlık, iş birliği, hayvan sevgisi, anne sevgisi ve paylaşma kitapta tespit edilen başlıca eğitsel iletilerdir.

Üçüncü Kattaki At isimli çocuk romanında 11 farklı eğitsel ileti 28 kez işlenmiştir. İncelenen 4 çocuk romanının arasında, eğitsel ileti çeşidi bakımından diğer eserlerin gerisinde kaldığı görülmektedir. Verdiği sözü tutmak, hayvan sevgisi, yardımseverlik, okuma sevgisi, misafirperverlik gibi konularda iletiler yer almaktadır. Eserde; verdiği sözü tutmak, hayvan sevgisi, misafirperverlik ve yardımseverlik konularında eğitsel iletiler pek çok yerde tekrar tekrar işlenmiştir.

Kestane Şekeri isimli hikâye kitabında 8 adet hikâye yer almaktadır. Bu hikâyelerde 17 farklı eğitsel ileti 25 kez işlenmiştir. 4 hikâyede iyilik yapmak ve yardımseverlik, 3 hikâyede pişmanlık, 2 hikâyede merhamet, 2 hikâyede birlik ve beraberlik, 2 hikâyede paylaşma konulu eğitsel iletiler yer almaktadır. Bunun dışında girişimcilik, empati, hayvan sevgisi ve sanata değer vermek kitapta yer alan başlıca iletiler olarak sıralanabilir.

Her Şeyi Bilen Çocuk isimli hikâye kitabında 8 adet hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyelerde 15 farklı eğitsel ileti 21 kez işlenmiştir. 3 hikâyede tabiat sevgisine yer verilmiştir. Bunun dışında başlıca; bilmeye ve öğrenmeye, dürüstlüğe, yardımseverliğe, dostluk ve arkadaşlığa, çalışmaya yönelik eğitsel iletiler yer almaktadır.

Küçük Çalgıcılar isimli hikâye kitabında 6 adet hikâye yer almaktadır. Bu hikâyelerde 9 farklı eğitsel ileti tespit edilmiş olup bu eğitsel iletiler birer kez işlenmiştir. Birlik ve beraberlik, düşünceli davranmak, okumanın faydaları, empati, dürüstlük gibi eğitsel iletiler kitapta yer alan başlıca iletiler olarak sayılabilir.

İncelenen 7 kitabın 6 tanesinde yardımseverlik ile ilgili iletilerin yer alması, yazarın yardımseverliğe verdiği önemi göstermesi bakımından dikkat çekici bir özellik olarak sayılabilir. Bu sayede yazar, çocukların da yardımsever bireyler olarak yetişmesine katkı sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca 4 kitapta düşünceli davranmak ve tedbirli olmakla ilgili eğitsel iletiler yer almaktadır. Bunun dışında birlik ve beraberlik,

büyüklerin sözünü dinlemek, dürüstlük, hayvan sevgisi, misafirperverlik, paylaşma ve tabiat sevgisi ile ilgili iletilerin her biri 3 kitapta yer almaktadır.

İncelenen tüm eserlerde eğitsel iletilerin işlenme sıklığına bakılacak olursa yardımseverlik iletisi 19 kez işlenmiş ve eserlerde en fazla işlenen ileti olarak tespit edilmiştir. Misafirperverlik ve hayvan sevgisi ile ilgili iletilerin ikisi de eserlerde 8 kez işlenmiştir. Tedbirli olmak ve tabiat sevgisi ile ilgili iletilerinin her biri 6 kez, pişmanlık ve verdiği sözü tutmak iletilerinin her biri 5 kez işlenmiştir.

Karakaya (2007) da “*Çocuk Edebiyatımızda Sulhi Dölek ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme*” isimli çalışmasında yazarın çocuklara yönelik eserlerinde en çok sevgi, yardımlaşma, paylaşma, birlik beraberlik, emeğe saygı, çalışkanlık, dürüstlük, büyüklere saygı, fedakârlık, hayvan ve doğa sevgisi gibi konuları işlediğini dile getirmiştir. Bu sayede iki çalışmanın sonuçlarının aynı doğrultuda ve birbirini destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Özdemir (2008) “*Sevim Ak’ın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler*” isimli çalışmasında yazarın eserlerinde en çok aile ve yakın çevre sevgisi, sosyal dayanışma, kişisel farklılıklar, önyargılar, beklentiler, başarının getirileri, özgüven, öğrenci-öğretmen ilişkileri, yaratıcılık, kıskançlık, empati, merak, dostluk, uğraşlar, yalnızlık, doğa sevgisi gibi konularla ilgili eğitsel iletilerin okurlara sunulduğunu dile getirmiştir.

Barış (2011) “*Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler*” isimli çalışmasında Gülten Dayıoğlu’nun barış, yardımseverlik, sosyal dayanışma, sevgi, insani değerler, çalışkanlık, vatan ve millet sevgisi ve bunlara bağlılık, hayvan ve doğa sevgisi, aile bireyleri arasındaki bağlılık ve sevgi, savaşın olumsuzlukları konularındaki eğitsel iletilere yer verdiğini dile getirmiştir.

Gülgönül (2014) “*Bilgin Adalı’nın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler*” adlı çalışmasında Bilgin Adalı’ya ait incelediği eserlerde başlıca doğa ve hayvan sevgisi, çıkarım yapma, iş birliği ve dayanışmanın önemi, iletişim kurma, paylaşma, yardımlaşma, tedbirli olmanın önemi, savaşın kötülüğü ile ilgili iletilerin işlendiğini belirtmiştir.

Çocuklara yönelik eserlerde işlenen iletiler yönünden atıf yapılan çalışmalar göz önüne alındığında incelenen eserlerde başlıca sevgi, yardımseverlik, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, birlik ve beraberlik, empati, dostluk, paylaşma, tedbirli olma gibi iletilerin işlendiğini söylemek mümkündür. Diğer çalışmalar ile birlikte

değerlendirildiğinde Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik eserlerinde de diğer yazarların eserlerinde yer alan eğitsel iletilere benzer iletilerin yer aldığı söylenebilir.

Araştırmaya konu olan 4 roman ve 3 hikâye kitabında yer alan hikâyelerin incelenip değerlendirilmesi neticesinde, kitaplarda yer alan eğitsel iletilerle ilgili şu sonuçlara varılmıştır:

Demirel vd. (2010)'nin eğitsel iletilerde bulunması gereken özellikleri sıraladığı ölçütler dikkate alınarak Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu hikâye ve romanlarda yer alan eğitsel iletilerin, kitapların hitap ettiği yaş aralığındaki çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Çocukların çok yönlü gelişimleri göz önüne alındığında eserlerde toplumsal ve evrensel değerlerin sıkça işlendiği görülmektedir. Buna karşın bayrak sevgisi, vatan sevgisi gibi milli değerler ile alışveriş ve ticaret gibi konulara yönelik ekonomik değerler metinlerde yeterince yer almamaktadır. İncelenen eserlerde, dini değerlere yönelik herhangi bir eğitsel ileti tespit edilememiştir.

Barış (2011), Gülgönül (2014), Özaslan (2012) ve Özdemir (2008) tarafından çocuklara yönelik eserlerde eğitsel iletileri belirlemeye yönelik yapılan çalışmalarda tespit edilen eğitsel iletilerin çok büyük oranda sezdirme yoluyla ve örtük olarak işlendiği dile getirilmiştir. Eldeki çalışma ile incelenen eserlerde yer alan eğitsel iletilerin büyük bir çoğunluğu da olayların ve durumların içerisine yerleştirilmiş durumdadır. İşlenen eğitsel iletilerin, çocuklara sezdirilerek kazandırılması amaçlanmıştır. Yazar, iletmek istediği düşünceleri kural içeren cümleler aracılığıyla didaktik bir şekilde vermemiştir. İncelenen eserlerin hitap ettiği kitlenin çocuklar olduğu düşünüldüğünde, doğrudan kurallar koyan ve emirler veren bir eğiticilik yerine metne serpiştirilmiş örnek olaylar ve yaşantılar aracılığıyla dolaylı olarak sunulan eğitsel iletiler, istenilen mesajların çocuklara kazandırılabilmesi açısından çok daha verimli olacaktır.

İncelenen eserlerde çocukların zihinsel, psikolojik ve ahlaki gelişimlerine aykırı olan veya sakıncalı içerikte eğitsel iletiler yer almamaktadır. Eserlerdeki eğitsel iletiler olumlu yöndedir. Sadece, *Arkadaşım Dede* isimli romanda yer alan karakterlerden olan dedenin eserde sigara içmesi ile çocuklara kötü örnek olabileceği tespit edilmiştir. Dedenin, sigara içmesinin ardından sigaranın zararlarından bahsetmesi ile de bunun olumsuz örnek teşkil edebilme özelliği kısmen aşılmaya çalışılmıştır.

Yazar, eserlerinde sevgiye yönelik pek çok eğitsel iletiye yer vermiştir. İnsanların birbirlerine karşı sevgi duyması, hayvanlara, bitkilere, doğaya karşı duyulan sevgiye yönelik pek çok ileti kullanmıştır. Bu iletiler aracılığıyla çocukların da birbirlerine ve diğer canlılara karşı sevgi duyması gerektiği işlenmiştir.

Özdemir (2008), Sevim Ak'ın eserlerini incelediği çalışmada, yazarın okullardaki yanlış uygulamaları, aile büyüklerinde görülen davranış tutarsızlıklarını, anne-babaların çocuklarının kapasitelerinin üstünde beklentiye girmelerini ve çocuğu başarı yönünden başkalarıyla kıyaslamalarını eleştirel olarak ele aldığını ifade etmektedir. Eldeki çalışmada ise yazarın; eşitsizlik ve adaletsizlik, insanların birbirine veya çevreye zarar vermesi, insanlardaki yanlış algılar, ailelerin ve sosyal çevrenin yanlış tutumları, çocuklar için oyun alanlarının yetersizliği, sokak çocuklarının durumu, hırsızlık, yalancılık, alay etme, lakap takma gibi konuları eserlerinde eleştirel bir şekilde işlediği belirlenmiştir.

Yazar, eserlerin çok büyük bölümünde başkahramanları çocuklardan seçmiştir. Olaylarda yer alan yardımcı kahramanların da çoğu çocuklardan oluşmaktadır. Çocuk kahramanlar aracılığıyla verilen eğitsel iletiler, çocuk okuyucular için özdeşim kurabilmesi açısından daha etkili olacaktır. Olaylarda, çocuk karakterlerin dışında yer alan karakterler ise anne, baba, öğretmen, komşu gibi çocuğun gündelik hayatında yer alan kahramanlardır. Bu sayede, çocuktaki gerçeklik algısı dağıtılmadan eserlerde verilmek istenen iletiler verilmiştir.

Yazar, çocuk kitaplarının genelinde yer alan çalışkan, girişken, arkadaş canlısı özellikleri olan çocukların yanı sıra; gaddar, kibirli, gammaz gibi olumsuz özellikler taşıyan çocuk karakterlere de eserlerinde yer vermiştir. Bu sayede çocuk okuyucuların, olumlu kişilik özelliklerine yönelik karşılaştırmalar yaparak çıkarımlarda bulunmasının önü açılmıştır.

İncelenen eserlerde yer alan olaylar, çocukların gerçek hayatta karşılaşabileceği türden olaylardır. Bu olaylar aile ortamında, okul ortamında veya sosyal çevrede yaşanmaktadır. Eserlerde yer alan eğitsel iletiler, gerçek hayatta karşılaşılabilecek olaylar aracılığıyla sunulduğu için çocuklar tarafından daha kolay anlaşılacaktır.

Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik eserlerinde, çocuğa görelik ilkesi açısından açık, sade ve anlaşılır bir dil kullandığı görülmektedir. Kullanılan dilin çocuklar tarafından kolayca anlaşılabilir olması sayesinde, metinlerde işlenen eğitsel iletiler de çocuklar tarafından tam ve doğru bir şekilde anlamlandırılacaktır.

Sever (1995) tarafından belirtilen, çocuk kitaplarının dayanması gereken eğitsel ilkeler ve Demirel vd. (2010) tarafından sıralanan, iletilerde bulunması gereken özellikler de göz önüne alındığında Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu hikâye ve romanların hem çocuk edebiyatı alanına hem de bu eserlerle işlenen eğitsel iletiler aracılığıyla çocukların zihinsel, psikolojik ve ahlaki gelişimlerine katkı sunacağı sonucuna varılmıştır.

5.2. Öneriler

Yapılan çalışma ile Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu eserlerde yer alan eğitsel iletiler tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocuklara hitap ettiği düşünülerek incelenen eserlerin eğiticilik özelliğine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın, eğiticilik ve eğitsel iletiler konusunda yeni akademik çalışmalara kaynaklık etmesi umulmaktadır.

Sulhi Dölek dışında çocuklara yönelik eserler veren başka yazarların eserleri de eğitsel iletiler açısından incelenebilir. İncelenen eserlerdeki eğitsel iletiler ile Sulhi Dölek'in çocuklar için yazmış olduğu eserlerdeki eğitsel iletiler karşılaştırılabilir veya ortak eğitsel iletiler yeni çalışmalarda tespit edilebilir.

Çocuk okuyucular, okudukları kitaplarda yer alan kahramanlar ile kendileri arasında bağ kurmaktadır. Bu sebeple Sulhi Dölek'in çocuklara yönelik yazmış olduğu eserlerde yer alan kahramanlara yönelik bir inceleme yapılması faydalı olacaktır. Bu kahramanların, çok yönlü olarak incelenmesi ile hem ruhsal hem fiziksel özelliklerinin ortaya konulması sağlanacaktır.

Okullarda okutulan ders kitaplarında, Sulhi Dölek'in eğitsel iletiler içeren eserlerinden bazı bölümlere yer verilebilir.

Çalışma; öğrenciler, öğretmenler ve veliler açısından nitelikli çocuk kitabı seçimi konusunda kaynak olarak kullanılabilir.

Yazarın çocuklara yönelik yazmış olduğu eserler; özellikle yardımseverlik, misafirperverlik, hayvan sevgisi, birlik ve beraberlik, düşünceli davranmak, tabiat sevgisi ve tedbirli olmak gibi değerlerin kazandırılmasında çocuklara tavsiye edilebilecek ve okutulabilecek eserler olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akal, A. (2007). Çocuklar için üretilen edebiyat kitaplarına farklı bakış açılarından çözümleyici yaklaşım: Masal, öykü ve şiirlerle liderlik eğitimi. 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, 107-110.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2005). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Ayyıldız M. ve Birgören H. (2005). *Edebiyat bilgi ve teorileri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alver, K. (2005). Çocuk ve edebiyat. *Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 104-105, 307-308.
- Arseven, T. (2005). Mesaj açısından çocuk kitapları. *Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 104-105, 46-51.
- Barış, G. (2011). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Bezirci, A. ve Göker, N. (1993). *Türk dili ve edebiyatı*. İstanbul: Gendaş Yayıncılık.
- Bilkan, A. F. (2005). Çocuk edebiyatı –kavram ve mahiyet-. *Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 104-105, 7-17.
- Bülbül, M., Türkoğlu, S. ve Küzeci, D. (2014). Edebiyat ve toplumsal işlevi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1-11.
- Büyükkavas Kuran, Ş. (2005). Fadiş, Bediş, Ediş'te iletiler. *Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 104-105, 263-273.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Demirel, Ş., Geçen, M. A., Seven, S., Tozlu, N. ve Uludağ, M. E. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Devellioğlu, F. (2006). *Osmanlıca- Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

- Dölek, S. (2001). Kendileri: Sulhi Dölek. *Güldiken Mizah Kültürü Dergisi*, 8(24), 23-34.
- Dölek, S. (2010a). *Arkadaşım dede* (4.bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Dölek, S. (2010b). *Kahkaha tarlası* (2.bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Dölek, S. (2010c). *Üçüncü kattaki At* (4.bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Dölek, S. (2011). *Küçük çalgıcılar* (2.bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Dölek, S. (2015a). *Her şeyi bilen çocuk* (3.bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Dölek, S. (2015b). *Kestane şekeri* (3.bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Dölek, S. (2015c). *Yeşil bayır* (5.bs.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Enginün, İ. (1985). Çocuk edebiyatına toplu bir bakış. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 400, 186-194.
- Geçgel, H. ve Sarıçan, E. (2011). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde çocuk ve eğitim teması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(8), 164-175.
- Göğüş, B. (1998). *Anlatım terimleri sözlüğü*. Ankara: Kurtuluş Ofset Basımevi.
- Göktürk, A. (2002). *Sözün ötesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güleryüz, H. (2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gülgönül, B. (2014). *Bilgin Adalı'nın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gürel, Z. (1998). *Cumhuriyet devri çocuk edebiyatı*. Ankara: Çocuk Edebiyatçıları Birliği Yayını.
- Gürel, Z. (2001). *İki bine doğru çocuk edebiyatımız*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Kaplan, R. (1998). *Edebiyat bilgi ve kuramları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Karakaya, M. A. (2007). *Çocuk edebiyatımızda Sulhi Dölek ve eserleri üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

- Karakaya, Z. (1998). Öğretici ve eğitici edebiyat üzerine bir deneme. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 80-91.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatay, H. (2007a). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yaz 2007, 5(3), 463-475.
- Karatay, H. (2007b). Değer aktarımı açısından yerli ve yabancı çocuk edebiyatı ürünleri. 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, (10-15 Eylül 2007) Ankara.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2000). *Uygulamalı çocuk edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Konar, E. (2005). Çocuk, edebiyat ve eğitim. *Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 104-105, 208-212.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Özaslan, P. (2012). *Muzaffer İzgü'nün çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Özdemir, G. (2008). *Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Piaget, J. (2011). *Çocukta dil ve düşünme*, (Çev. Sabri Esat Siyavuşgil). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Püsküllüoğlu, A. (2000). *Türkçe sözlük*, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece*, 107, 14-15.
- Sever, S. (2003). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Tosun, N. (2005). Çocuk hikâyeleri. *Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)*, 104-105, 213-218.
- Tural, S. (2003). *Zamanın elinden tutmak*. Ankara: Ahmet Yesevî Vakfı Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ungan, S. (2015). Fabl türünün çocuk edebiyatındaki yeri ve günümüzde bu türden yararlanma olanakları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (14).
- Ünal, T. (2015). *Sulhi Dölek'in öykücülüğü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2014). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (1992). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1976). Çocuk kitapları. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 292, 18-21.

Elektronik Kaynaklar:

- Sulhi Dölek. (t.y.). <http://www.sulhidolek.com/index.php?kat=9&id=6> adresinden 29 Ocak 2018 tarihinde erişilmiştir.
- <https://www.eba.gov.tr/videoizle/degerler-egitimi> adresinden 9 Mayıs 2018 tarihinde erişilmiştir.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Gökhan ÖNDER
Uyruğu: Türkiye (T.C.)
Doğum Tarihi ve Yeri: 18.07.1987 - Çankaya
Medeni Durumu: Evli
Telefon Numarası: 0551 183 50 38
E-posta Adresi: gokhanonder38@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi, Türkçe Eğitimi	2019
Lisans	AİBÜ, Türkçe Eğitimi/Öğretmenliği	2009
Lise	Eryaman Lisesi, Ankara	2004

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2009- Hâlen	Milli Eğitim Bakanlığı	Türkçe Öğretmeni

YABANCI DİL

İngilizce